

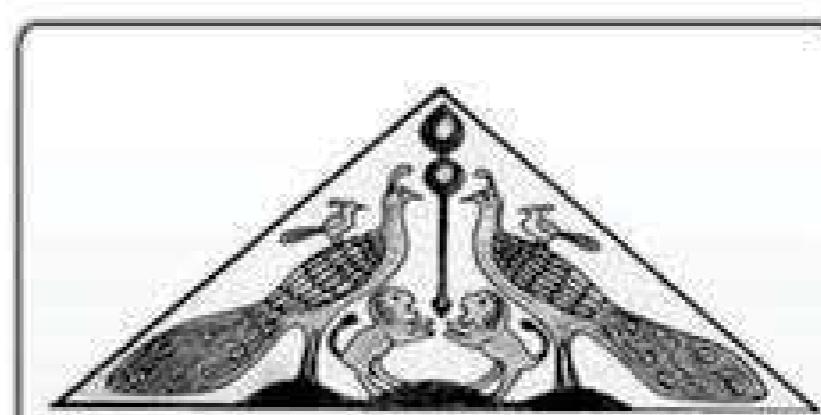
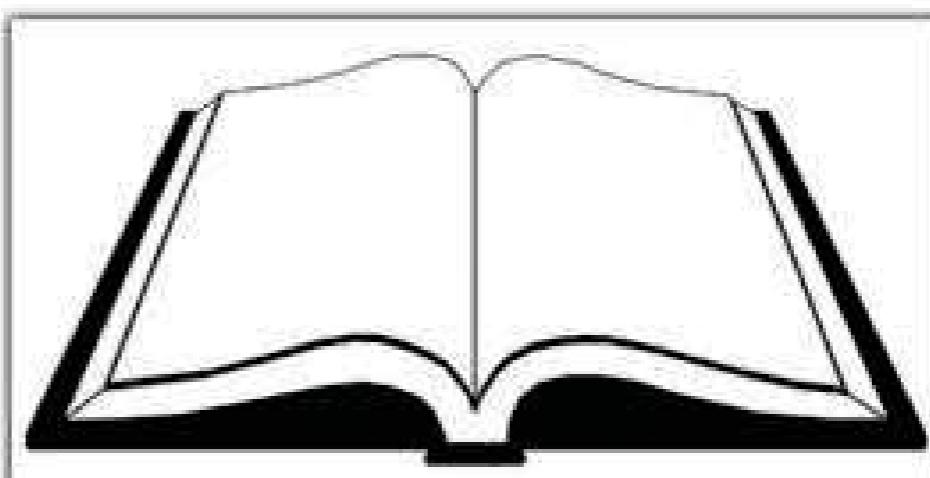
- ژ وەشانىيەن دەستەم يا بلندا بىنگەھەن لالش ژمار - ٤٢ -

شەرقەكىرنا

ھندەك رى ورەسم و تېكستىيەن

ئۇقۇل ئىزدىيان

سېدۇ جتو حېلىپىز

الهيئة العليا
لمركز لالش
الثقافي والاجتماعي

حقوق الطبع محفوظة

العنوان

كوردستان - دهوك
بجانب قاعة محمد عارف جزيري
www.lalishduhok.com

زنجيرا دهرچوونی: - ٤٢ -

شروعه کرنا هندەك رى ورەسم و تىكىستىن ئۆلا ئىزدىغان

بەرهە فەکرن: سيدو جتو حسو

ديزاين: شقان سليمان

چاپخانا هاوار - دهوك

D- ٢٤٠١/٢١ / زمارا سپاردنى

چاپا ئىكى / ٢٠٢١

٥٠٠ دانە

كتاب

سۈپاسى

سۈپاس بۇ:

- خودى ڦى رازى (تارق شوکرى خەمە).
- بەریزان : - بنگەھى لالش يى رەوشەنبىرى وکومەلايەتى كو ب ئەركى خۆ زانى ڤى پەرتۇوکى چابكەت . - شەم قاسىم كو پىداچۇنا پەرتۇوکى كرى.

ھەۋالىنامەدى كېڭىز

دیاری

دیاریه بوقه:-

- گیانی وان خمه مخورین ئەف تىيىكسىنېن پىرۇز د سىينگى خۇدە پاراستىن.
- بۇ ھەر كەسەكى نفىيىسكار ورھوشەنبىر و دىرۋەك نفىيىس...
- ھەۋالىن ھارىكاريا من كرىن بۇ رىختىنا ۋى پەرتۇوکى ..
- دەيك و بايىن من.

سىدو جتو حسو

ھەۋالىنەھى كېڭىز

ناقه روک

لایه ر	ناقه روک	ژ
٦ - ٥	پیشگوتن	.١
٩ - ٧	ئیکانیا خودى	.٢
١٠	تمهزروان (تاوؤس)	.٣
٢٠ - ١١	براهیم خلیل	.٤
٢٤ - ٢١	چیننین ئیزدیان	.٥
٢٧ - ٢٥	ژ دیندارین ئیزدیان	.٦
٣٢ - ٢٨	قهول و تیکستین دینى	.٧
٤٣ - ٣٣	قهول زەبۈونى مەكسۇر	.٨
٥٤ - ٤٤	قهول پەدشاھى	.٩
٦٣ - ٥٥	دوعا	.١٠
٧٧ - ٦٤	جهڙنین مە ئیزدیان	.١١
٨١ - ٧٨	گوننهھ و بەتكارى	.١٢
١٠١ - ٨٣	هندەك تابلویین تیکستین ئۆلا ئیزدیان	.١٣
١٠٣ - ١٠٢	زىدەر	.١٤
١٠٥ - ١٠٤	سلسلة مطبوعات الهيئة العليا لمركز لالش	.١٥

پیشگوتن

من ههولدایه و ب تزنا خودی کو هه رکه سه کی فه کولینی بخونت مه فایه کی زی و هر بگری وئه فه کولینه بو هه وین به ریز دیار دکه رو ناهیین خیری و مروفا یه تی وئیکانیا خودی د دینی نیزدیان دا دیار دکه.

ئیزدیاتی زور يه دهوله منه نده ژ قه ولا و تیکست و دوعا وبه یتا، پیدفی يه مروف دهه موو کار و کریار و رابوون و روونشتنا ده نافی خودی بینت دا هه موو جارا بیر و هزرین مروفی د قایم و موکم بن ژ بو ری يا خودی و ته نایی و دل ته سه لیی و هه ر دی چته سه رئنه تا زه لال. ل سالین ههفتیا و به ری وی ده می هه گه ر مروفه کی ڤیابا فه کولینه کی ل سه رئیزدیاتی بکه ب زه حمهت کاریبا کاری خو ئه نجام بده، چونکی وی ده می ژیده د کیم بوون، دفیا مروف دیفچونه ک ل جه م زانایین دینی کربا و زلایی دیقه مروف نه دویری ژ رژیما به عس ب دلی خو پرسیارا په رتوکه کی بکه ب زمانی کوردی یان به حسا تیکستین دینی نیزدیان بکه.

به لی نوکه ژ دفیت مروف وختی فه کولینه کی چیدکهت پیدفی ب زانایین ئولی دبت، تایبہت پشتی په رتوکین ئیزدیاتی ل قوتا بخانا هاتینه خواندن ل قوتا بخانین کوردستانی و عیراقی. ئه فه کولینه دیار دکه کو ئیزدی خودی په ریسن وئیکانیا خودی په ریه دکن و په رستگه ها پیروزا لالش جهه کی پیروزا یی کو په دشائی راو هستایی پشتی ههفت مليا کهت ژ نورا خو خولقاندین و عه رد و عه زمان ئافراندی و مروف خولقاندین.

من ههولدا ئه ز بکه فمه ناف ئیزدیاتی یی ب هه رچی تشتی گرنگ، کو ئیزدیاتی ب خه لکه کی دن بدھمہ ناسکرن وری ورھمیں وان ب هه قانیا خودی فه د گریداین خویابکم.

ل پیشیی من يه کانیا خودی و خولقاندنا مليا کهتا دیارکر و هکی ل تیکستین دینی مه دا هاتی و راما نا ته زه روان جی يه، ل دو فرا سه رپیهاتیا بر اهیم خه لیل و چاوا هه ستی خو دیار کر بو قهومی نه مرودد یین خودی نه په ریس و گیانی خو و هه چ تشتی ل بھر دلی خو کره قوربان ژ بھر ریا راست و په رستنا خودی، ل دو فرا چینین ئیزدیان و په یوهندیین وان ب هه ف د دورا و هه ریه کی وزنجیرا وی وبه حسا دیندارین ئیزدیان وجفاتا روحانیان و دک مه زنترین نوینه رین ئیزدیان یین دینی و دنیایی ورولی وجفاتی دناف ئیزدیاندا هاتیه خویا کرن

پشتی هنگی به حسا قهول و تیکستین دینی یی ئیزدیاتی و هه ر تشه کی ب ری ورھمیں مه ئیزدیا فه یی گریدایی دیارکرن شرöffه کرنا دوو قهولین گرنگ د ئیزدیاتی ده ئه وزی قهولی په دشایی و قهولی زه بونی مه کسور. ل دو فرا من بابه تی دوعا رونکریه و هه ر چی دوعا یا گرنگ و دک (دوعا فه جری، دوعا سبی، دوعا نیفرو، دوعا هیفاری، دوعا (شەھدەتی) من

دیارکر چونکی ئەف دوعا ب رۆژى ۋە دگریداینە وەختى مەرفۇ ئىزدى دوعايىدا خۇ دكەت بەرى خۇ ددەتە رۆژى ھەگەر سبى وەھەگەر ھىقار بىت و چونكى ئىزدىيىا باوھىرىكە ماھىنە ب دىنى خۇ ھەيە و شەھەدەتىيا دىنى خۇ ددەن بەرى بىنۇن و نافى خاس و ملىاکەتىن خۇ دېيىن، وەھەر وسا گەلەك جۇر يىن دوعا ھەبوون وەك دوعايىن چارھسەرىي و دوعايىن ھېقىي، پاشتى ھنگى من جۇرئىن جەڙنۇن ئىزدىيىا دانە خوياكىن و گرىدانا ھەر جەڙنەكى ب سروشتىقە وجھاکى ئىزدىيان ۋە ورى ورسەمەن وان جەڙنا، و گوننەھ و بەتكارى و حلال و حرامى دناف ئىزدىياندا ھاتە بە حسکەن و چاوا مەرفۇ ئىزدى بىزانبى رىا راست چى يە، وەھەر گوننەھەك ب تىكستەكى ھاتىيە سەماندىن.

ڇ بەر بەر فەھىيا فەكولىينى من ب كورتى بە حسا ھەر تىشىتەكى گرنگ كرييە و ئەم توشتى پىقەي گرىيدايى بىرا من ھەبوو بەرى چەند سالەك ئەز فەكولىنەكى ب كار بىنم ڇ ژىدەرىن ل سەر ئۆلا ئىزدىا و فەكولىنەكابى رىك وپىك بىنقيسم بەرى شەش ھەيقا من دەست پىكىر ب شىوهكى بەھىن فەھى و من دېقچونەكلى كىر، بلى دەمى من دىتى ئەز وى ل ناف كۆمەكە مامۆستايىن دىسى وپەرتۈكخانەيەكما مەزن و دەمى وئەز كەتىمە ناف رىزىن كادرو ئەندامىن بنگەھى لالش يى رەوشنبىرى و كۆمەلايەتى دە، ئەقى چەندى ڇى ئەز ھاندام كو ئەز بىر خۇ ماندى كەم بۇ خزمەتا ئۆل وجھاکى خۇ وەك ئىزدىيىنەك ڇ بىر و باوھرىن بەرى و تا فەلسەفا نەو.

و چاوا ئىزدى ب دياردىن سروشتى د وى وەختىدا دگوتىن يەك خودى ھەيە يى بى شريكە يى بى ھەفالە و وەختى براھيم خەلەيل گۆتى يى رۆز و ھەيىف و ستىر وئەز دايىم ئەم خودايە وەھە وەسال فەكولىينا خۇدا من ھەولدا ئەز ھەر تىشىتەكى خويابكەم كو دىنى ئىزدىيان دىنەكى رەسمەنە وى خودى پەرىسە و چو جارا شريكەكى بۇ خودى چىنەكەت وەھەر وەسال رى ورسەمەن ئىزدىياتىدا چاوا كەلتۈورى بابا و كالا ھاتىيە پاراستن، فەكولىن ب دوماهى دئىت ب تابلوپىن رەحىمەتىي حميد عجىل مامۆستا و ھۆنەرمەندى نافدار وئەف تابلو ھاتنە ل پىشانگەها مامۆستاي ل كۆمەلگەها شاريا ل رۆزا ۲۰۰۸/۱/۱۱ ئەنجامدای.

سوپاس

سېپدۇ چىقو ھەممۇ

ئىكانيا خودى^(١)

دباودريا مه ئىزدىاندا خودى ئىكى بتنىيە د قەولىن مەددە هاتىھ :

ئىزدانى منوئى بتنى

خودانى ئاخرەتى و دنى

حاسلى مرازا منى^(٢)

يى بى شريك و بى ھەفالە:

خودى يو تەنه وەكىلە

نە دەليلە و نە كەفيلە

نە ھەفالە و نە بەدىلە^(ب)

و ھەر ئەوه يى كو ئەف كنياتە ئافراندى:

پەدشى منى پەدشه

چىكەرى چيان و دەشتە

نەقاشى ھەمو نەقشە^(ت)

★ ★ *

ھەر ئەوه يى كو ھەر ھەفت ملياكەت ژ نۇورا خۇ ئافراندىن و دۆز و جىننەت ژىك ۋافارتىن:

پەدشى من رەب ل عزەتە

ئافراندبوون ھەر ھەفت ملياكەتە

ژىك جوداكرن دۆز و جىنەتە^(ب)

و ھەر ئەوه يى كو ئادەم ژ ئاخ و ئاف و بايى و ئاگرى نېنى :

كىنيات پى دزھىنى

چار قسمەت تىك ھەنجىنى

ئاخە و ئافە و بايە و ئاگرى

قالبى ئادەم ژى نېنى^(ج)

(١) ژ قەولى پەدشا - ئىزدىياتى - رىزا شەشى سەرتايى - ج بچارە (١٩٩٩-١٩٩٨) ل . ٢٨ .

(ب) ژ قەولى پەدشا - ژىدەرى بەرى - ل . ٢٨ .

(ت) ژ قەولى پەدشا - ژىدەرى بەرى ل . ٢٢ .

(پ) ژىدەرى بەرى

(ج) ژ قەولى زەبۈونى مەكسور - ژىدەرى بەرى - ل . ٢٨ .

و هه رئوه يى كو ب حهز و فيان و شيانين وي ههممو زيندوو ل سهر نه ردى پهيدا بووين و
هه رئوه ئافرينه رى ههممو كنياتى وهىز وشيانين وي ب سهر ههممو كنياتىدا دزال و بىيى
حهز و فيانا وي تشهك روو نادهت و هه رئوه يى كو خير و شهر ڦبا وي دئين:

يا خودى تwoo دشكينى و تwoo دجهبرينى

تwoo ساخ دكهى و تwoo دمرينى

تwoo رەممەكى ب مەدا ب بارينى^(١)

★ ★

بەندەگى تەمە يى زەبوون

تە نەز دام ڙئەردەگى نەبوون

(ب) خير و شهر ل بن دەستى تە بون

تwoo بديه خاترا عزراييل، جبرايل، ميكائيل، دهراييل،

شمقايل، عازيل، عزرايل

ئەون هەر هەفت مەلهكىت كەبير

بەرى خاسا ب چەندى بەدىل

دەستادا مفتە وکليل

(ت) دراوهستاين ل حزرەتا مەلكى جەليل

ئىزدىان بەھورى ھبۇو ب هەر هەفت ملياكەتا و ب نەزدانى مەزن يى هەرەفت ملياكەت
ئافراندىن ڙ نورا خۆ و پشتى چەندەگى خودى تەعالا ئىك ڙ ملياكەتا خەلاتكر وتۆكا زىرى
پى بەخشى و كره تاوسى ملياكەتا ئانکو سەرۋىكى ملياكەتا وەك دقهولىن مەدا خويادبت:-

پەدشى من كنيات ئافاکر ڙ دورا گەوهەرە

سپارتبوو ھەر هەفت سورىت ھەر و ھەرد

(ب) مەلهكى تاوس كره سەرۋەرە

(١٦) ل ئىنىي دانا بۇ نەساسە

(ا) ڙ قەولى پەدشا ڙىدەرى بەرى ل ٢٨.

(ب) ڙ قەولى سەر مەرگى - گوندياتى - ئالىھەكى نەنترۇ پولوجى - خدر سليمان - بەغدا ١٩٨٥ - ل ١١٢.

(ت) ڙ قەولى پىر شەردە.

(پ) ڙ قەولى ئىمانى .

ل شەمبۇويىٰ كى خلاسە

پشتى ھەفت سەد سالا، ھەفت سورەتىنە دۆران و كاسە.^(٦)

ل هيئە دا رۆزى (ئىنى و شەمبۇو) كۆ لجهم جەھوا و ئىسلامى ب قەدرن ، لجهم ئىزدىيان ژى قەدرى وان خۆيا دبە، وەكى د چىرۇك و چىقانوکىت (فېلۆسۆفيا دين) ئىزدىيان دا تى، ھەر رۇزەك ب ناھى مiliاکەتەكىيە و سورە و وەكىلىيەت وان مiliاکەتال سەر عەردى ھەنە. ھەلبەت ھەر ھەسارەكى ل عەزمانى ب ناھى مiliاکەتەكى يە و رۆزى وان يَا تابىبەت ھەبە كۆ ب فى جۇرى خوارە:

رۆزى چارشەمى رۆزى تاۋووسى مەلەكە و كەوكەبا عوتارد سەمبۇلا وييە. د خىال و باوەريا ئىزدىيا دا و دەمى ھەر كەسەك رۆزى با بۇ خودانى خۆ (شىخ و بىرا) دگرە، رۆزى ھندەك ژوان خودانا ھۆسا تىن ديار كرن ؟

رۆزى ناسىردىن و سجادىن	شەمبۇو
رۆزى مەلک شىخ سن	يەك شەم
رۆزى شىخو بەكىر	سى شەم
رۆزى مەلک فەخرەدىن	چارشەم
رۆزى شىخ شمس	پىنج شەم

خودى ھەر ھەفت مiliاکەت ژ نوورا خۆ ئافراندىن و ھەفت تەبەقىت ئەرد و ئەسمانا نىزاندى.^(٧)

(٦) مەكسۇر (شاخى). ژ قەولى زەبۈونى

تەزەروان((تاووس))

تاووس، پىرۇزلىرىن نىشانا مە ئىزدىيە، ئالايا ئىزدىخانىيە، نىشانا تاووسى مەلەكە، بىشىۋى تەيرى هاتىيە دروستىرن. دەمى ئىزدى تاووسى سوار دكەن ھەفت بالگىا كۆ نىشانىن ھەر ھەفت ملياکەتىن خودىنە، ژىرا دكەنە پالپىشت و كاسەكا پېرۇز ل گەل دكىرەن دېئىزنى (شەربك)^(١) دىسان دەف و شباب و كەفيا كەسەك^(ب) و چرا و بەراتا ژى دگەل تاووسى دكەرىن، سالى دوو جارا تاووس لىاف ئىزدىيان دئىتە كىران ژ ئالىي دەستەكە كا قەوالانقە كۆ دكەل گەرا تاووسى شىرت و وھسيەتا ل ئىزدىيان دكەن و ئىزدىياتىي ژ وانرا رۇن دكەن، تفاق و تەبايى دناف واندا موکوم دكەن، ئىزدى ژى چى خىرا بكمەفتە دەلى واندا دەنه قەوالا^(٢) خانى د مەم و زىنى دا دېئىزت: ئەى خودى ھەموو تشت تە ديارىرن، خشكۆكىا ئەفيندارا ژ جوانيا تەيە، بەزنا بلند تە دا دارىد سەرowan، و پى دگرىت تەدانە تاووسان، گولىت سۆر تە ژ سترىا پەيداكرن، بىلەن تەلى ئاشقىرن و وھسا دين و هار كرن كۆ ب هەزار ئاوازا بخوونن^(٣) داهر كرن ئەۋەنەنەن دەر صەنائىع

پەيدا كرن ئەۋەنەنەن دەر بەدائىع

حوسنا تەيە زىنەتا حەبىبان

رەشكە تەيە غىرەتا رەقىبان^(٤)

دەسان خانى دېئىزت :

بالايى بلند دايە سەرowan

پا بەندى بەلا تەدا تەزەروان

صور گول تە كرن ژ خار پەيدا

بىلەن تە كرن هەزار شەيدا.

خانى د ۋان مالكىن ل سەرى ھىز و شىانىن خودى دلۇغان ديارىكەت كۆ ئەوه يى ھەموو چىكىرىيەن جوان پەيدا كرىن و ئەوه يى كۆ بەزنا بلند دايە دارىد سەرowan و يى پى دگرىت تەدانە تاووسان، لقىرى تاووسىن ئىزدىيان ل بىرا خانى هاتىنە و د مەم و زىنى دا بكار ئانىنە.

(ا) كاسەكە پېرۇزە ل گەل تاووسى دكىرەن و ئاۋى ب سەر خەلکىقە دكەن .

(ب) پارچە قوماڭىرىنىڭ كەسەكە ب سەر رەخا بالگىاڭە ل ئالىي راستى يى تاووسى د ھلاويىس.

براهیم خه لیل^(۵):

پشتی توْفانی ، ل سه‌ر دده‌می نه مروودی، پوت په‌ریسی دناف مللہ‌تی ویدا به‌ر به‌لافبوو ،
نومروودی خو ب په‌دشاپی مللہ‌تی خو دادنا ، د ناف وی مللہ‌تیدا (براهیم خه لیل) داهربوو.

پشتی وان به‌دیلا

قه‌ومهک دی نازلبت ژ قه‌ندیلا

وی ل ناف داهربت براهم خه لیلا^(۱)

براهیم کوری عازری پوت چیکه‌ری وی سه‌رده‌می- بwoo.

ل دوّر براهم خه لیل هاتیه د بیّزن :

رۆزه‌کی که‌شیشه‌کی خه‌ونهک دیت ، رابوو چو کۆچکا نه مروودی خه‌ونا خو ژ وانرا گوت ، کو
دی ئیساله زاروکهک داهربت و بیر وباوهرین وان ناهیلت

سلافیت ئیکی بیرییه

که‌شیشه‌کی د خه‌ونا خو‌دا دیتییه

و دله‌دهک ل نافا شارستانی دی داهربییه^(ب)

ئیکسهر نه مروودی فهرمان دا ، کو هه‌ر ژنه‌که ب حال د سنووری حوكم داریا ویدا ، زکی وی
بیتیه که‌لاشت و زاروکی وی بکوژن:

وهی ل نه مروودی کافره

وهی ل حه‌رمه‌تیت بی مه‌فره

زکی حه‌رمه‌تا که‌لاشت و و دله‌د ژی هافیتنه دهره^(ت)

رهشەک و له‌شکری نه مروودی ب ناف گوند وبازیران که‌فتن و فه‌رمانا وی بجهئینان و زکی
هه‌ر ژنه‌که ب حال که‌لاشت و زاروک کوشتن ، ژ بلی ژنا عازری ، چونکو پچوک نه دبوون ،
دوی ده‌میدا براهم خه لیل که‌فته به‌دهنا دهیکا خو.

ل به‌ر قودرتا قادری

ل‌ه‌وی و دله‌دی ژ نافا شارستانی فافری

هافیتیه به‌دهنا ژنا عازری^(پ)

(۱) ژ قه‌ولی زه‌بوبونی مه‌كسور.

(ب) ژ قه‌ولی براهم خه لیل.

(ت) ژ قه‌ولی براهم خه لیل.

(پ) ژ قه‌ولی براهم خه لیل

و دخت و ده مین ڙنا عازر هاتن و زاروکي ب ناف بر اهيم داهربوو . ب وي چهندى عازر ڙ ترسين نه مرودي دا رابوو پيچولك بره جهه نه مرودي و گوتى : من ئهه پيچولك د ناف رهزي تهدا ديتىه وهه من زاروک نين ، ههكه بدھيھ من و دل خو خوهشكه دئ ڙخورا خودان کهه ، چونکي ئهز يي بي دووندامه ، ڙ بهر کو نه مرودي عازر گلهك خوش دفيا ، گوتى ببه و ئهز يي رازيمه .

سبهيڪه ڙ ڦيٽت جهديده

خودي فه رجا بر اهيم ل ويده

دا مللته و ئومهت پي ببت زيده^(ا)

براهيم هه ڙ زاروکينييدا يي ڙير و ب هوش بيو، ده مي ڙي و گه هشتبيه ده سالان ، هزرا جوئي په رستنا مللته خوکر و باوهر يا وي پنهات و ههس دکر کو هي زهکا مهزن يا ههئي ڦي کنياتي ب ريقه دبهت . شهفهکي هزرا خو د دياربوبونا ستيرانداکر ، گوت ئهفهيه په دشا ، پشتى هه يف ديتى ، گوت ئهفهيه په دشا ، بهل پشتى هزرا خو د هلاتن و گه شياتيا روئيدا کري گوت ، ئهفهيا په دشا ، ده مي روز ئافا بيو گوت : يي ستير و هه يف و روز و ئه زدایيم ئه و خودايه .

براهيم خه ليل ڙ نوقته که سادقه

ب سی حه رقا دبوو مولته قه

ههتا خودي خو ناسکر ب هه قه^(ب)

پشتى بر اهيمى باوهرى ب هه بوبونا خودييه کي ئيناي ، روئهگي ڙ ده يكا خو پرسى و گوتى : يي هوون د په ريسن کييه ؟ د به رسييدا ده يكا وي گوت : يي ئهم د په ريسن نه مروده

سبهيڪه ڙ ڦيٽت خهوله يه

براهيم خه ليل ڙ ده يكا خو پرسى يه

دائي يي هوون د حه بين کييه ؟

★ ★ ★

براهيم ڙ داي و بابيٽ خو پرسى يه

هوون ب وي کهن ئيکي بي رى يه

کا نافي خودي وه چييه ؟

★ ★ ★

(ا) ڙ قهولي بر اهيم خه ليل .

(ب) ڙ قهولي بر اهيم خه ليل .

ئەو عازرى كاfer بغووده

رۆزى سى جارا بۇ سەنەما دكەت سجىوودە

گۆتن ئاقى خودى مە نەمروودە

★ ★

سبەيەك ژ يېت بغوودە

نە تەحيات هەبوو نە سجىوودە

يا لاوۇ يى داي و بابىت تە دەھەبىن بخۇ نەمروودە⁽¹⁾

وەكى بەرى نەھ خويابوو كو بابى براھيم پوت چىدكىن، قىچا ل دوف داخوازا بابى خۇ براھيمى ئەو پوت ل بازارى دفرۇتن، ھندەك جاران براھيمى وەريس دستۆيى پوتا دكر ول پى خۇ دخوشاندىن، لەوما خەلکى ب بەيەكى گران ژى دكەپىن تاكو پوت ژ وى چەندى قورتالىبىن.

دەمى بابى وي ب قى چەندى زانى، كو براھيم يى پوتا ب بەيەكى گران دفرۇشت و يى سەكىيا پى دكەت، رابوو شىرەتلى كرن، بەلى براھيمى ئەو شىرەت قەبۈول نەكىن وگۆت ئەفەن چى دار و بەرن ھوون د پەرييىن، مائىك ژ خودى يى شەف و رۆز و ستىر وەھىف و ئەف كنياتە ھەموو ئافراندى مەزنەت ھەيە؟ ھنجى بابى وي ھاتى و نەھاتى ج چارە پى نەك، گەلەك رى دانە بەر بۇ ھندى خۇ ژ ھزرىن خۇ فەكەت وئىك ژ وان رىيىا ئەو بۇو سارا ژىرا خواست. بەلى پشتى عازر ژ كورى خۇ براھيمى بى ھېشى بۇوى، ژ تېساندا، چۇ جەم نەمروودى و راستىا كورى خۇ ھەموو ژىرا گۆت.....

بابى ب ناڭ عازرە

چونك نەمروودى كاfer

گۇ كوشتنا قى ودلەدى يەفەرە

ئىرۇ ژ بەر حوكى ئىمانا وە چۆيە دەرە

بەلى ل سەر خاترا عازرى و ھەلوىستى وي، نەمروودى دەلىقەك دا براھيمى، كو ۋەگەريتە سەر بىر و باودىن وان .

ھوون بشىن براھيم بىن

كەشيشا ل بەر دەينىن

بۇ خاترا عازر و (سەنەما) فەگەرەپىن^(b)

★ ★

(أ) ژ قەولى براھيم خەلەل.

(ب) ژ قەولى براھيم خەلەل.

ئەوان شاند براھيم ئانى

گۆ :يا لاوۇ تۇو لاوەكى جوانى

حوكىم نەمروودى ژ عەردا ھەتا ب عەزمانى

★ ★

ھنجى زەلامىن دىنى ھاتنى ونەھاتنى نەكارىن براھيمى قايل بکەن و بىننە سەر رىپا خۆ.

براھيم دېيىت:

يا مىرۇ ھەكە تۇو راست سلتىنى

بارانەكى ژ سايى بۇ من بىنى

ورۇزى ژ نېقىرۇ فەگەرپىنى

ومرييەكى ژ قەبرستانى ھلينى

ژ ئەو پاش ئەز دى ئىمە سەر وى دىنى

نەمروود دېيىت:

براھيمۇ ئەز دكارم و ناكەم

بارانەكى ژ سايى داكەم

ومرييەكى ژ قەبرستانى راكەم

و عەرد و عەزمانا فراكەم

بەلى كەسى نەكرييە و ئەز ژى ناكەم⁽¹⁾

ل فر بۇ نەمروودى ئاشكەرا بۇو، كو ئىدى براھيم نازقىرته سەر بىر و باوهرىن وان .

عازر دېيىت :

يا نەمروود ئەز ھاتىمە ل گەل تە ئەقى و دەلەدى بکۈزىن

پاھىزىيە نافئاگىرى و بىتە رەزى

ھىش دلى من پى نا سۆزى

قىچا فروارا سوتنا براھيمى دا و كرە زبارە و ژ خەلکى بازىرى خواتىت كو ھەر مالەك

بارەكى دار بىنت . پشتى خەلکى بازىرى چونە دارا ودار كرین ، دەمى بارىن خۆ باردىكىن و

دشداندىن ، وەريس د بزدىان و دەوارا ژى ئەو بار ھلنەدگىرن:

رابوون زەپرىن وەريس ژ قەميشى چىكىن و كەرەھافىتنە سەر بەرگىرا ھىستەر ژى چىپوون.

قىچا پشتى براھيم خەلەل سالەكى د زندانىدا مايى ، جارەكە دى كرنە زبارە و بارىن دارا ب

وەريس شداندىن و ب ھىسترا ئىنان:

(1) ژ قەولى براھيم خەلەل.

وھى ل غافليت عنكيرا

ئەوان مەھدەرا براھيم خەلیل ب خرابى دگىرإ

ھەزار بار دار جەمادىرىن ئىرپا

★ ★

وھى ل غافليت بى دىين

وئى دىين و گىريين

مەنجەلىقى بۇ سارا وبراھيم د شدىين

★ ★

مەنجلىق كربوو كاره

براھيم خەلیل ھافيتە ناف ناره

براھيم خەلیل ژ روحا خۇ مابوو يى بىزارد^(١)

★ ★

د ناف وى ئاگريدا براھيم خەلیل پەروھستە بۇو و دوعا وداخواز ژ خودى خۆ كرن، كو ژ
ئاگرى قورتالبىت و چى تشتى ل بەر دلى وى يى شرين قوربانيا خودى خۆ بکەت.

يا خودى ئەز عەبدەكى تەمه يى بى سوجىي بى گوننهھ، يى بناس

تۇو من ژ ئاگرى نەمروودى كافر بکەي خلاس

دى قوربانيا تەكمەج قاس تشتى ل بەر دلى من يى خاس

خودى دلۇقان جبراييل ب هانا باڭ و هاوارىن براھيمى هنارت.

جبراييلۇ قازدى مەلكى حەرشە

دۇرا براھيم كرە مېرگ و چىمەن

سۇسن وھەلال وبەيپۈنىت گەشە

★ ★

كافرا وا دىتبۇو ب چافە

ئاگر بوهىزى بۇويە نافە

جبراييل وسارا وبراھيم خەلیل ل نافە

★ ★

كافرا دنېرە

ديتن ئەمین جبراييل سارا وبراھيم خەلیل ۋېرە

ل برك و كانىيەت بەھشتى دگىرە^(ب)

(أ) ژ قەولى براھيم خەلیل.

(ب) ژ قەولى براھيم خەلیل.

* * *

ئەوبۇون بىر و كانىيەت بەھشتى

خودى تەعالا فەرەجا نەبى براھيم ل وى ددھتى

دا دۆتمام لى بکەت حىچەتى

قىيىجا براھيم خەلەل و سارا ژ ئاگرى نەمروودى قورتالبۇون و ئەوان ئەو دەر ب جەھىلەن و ئىدى
براھيم خەلەل بىر و باوهىيەن خۆ ل ناۋ خەلکىدا بەلافكىن. دەم هاتن و بۇرین، ل دوف داخوازا
سارايى، براھيم خەلەل (هاجەر) ژ خۇرا مەھرە كر، چۈنكى وان بچۈوك نەدبۇون.

دەمىز زارۇكەك كەفتىيە بەر بەدەنا حاجەرى، رېزگرتىنا وى ل جەم براھيم خەلەل زىدەتىر
بۇو، ھەتا كو دەمىز حاجەر ب ژۇر دكەفت براھيم خەلەل ژ پىشىفە رادبوو، سارا ب فى
چەندى تەنگاڭ دبۇو، و گۆته براھيمى، باشە من تەنگاھيا ئاگرى نەمروودى وا دگەل تە
كىشىيى، ھىشتا تۇو حاجەرى پەز ژ من دەقىيى !!

براھيم خەلەل گوتى: ياسارا، ئەويى د بەدەنا حاجەرىدا يى ب سورە و بىيى خۆ ئەز ژ
پىشىفە رادبىم، باشە ئەز دى ژ مال چم و ھەكە تۇو بكارى ژ پىشىفە رانەبە. دەمىز ژ مال
چۆيى، ھۆسا چىبۇو دەمىز حاجەر دھاتە ژورى سارا بىيى خۆ ژ پىشىفە رادبوو، ئىنا سارا
دگەل حاجەرى كرە شەر.

رۆزەكى براھيم خەلەل ژ مال چۆ

سارا ل گەل حاجەر ب گال چۆ

هاجەرى سەر ھلىنا و ژ مال چۆ⁽¹⁾

هاجەر ژ مال دەركەفت و تەركى سەرى خۆ بۇو و بەرى خۆ دا بەرپىيەن بى داي و باب، ھەتا
گەھشتىيە نىزىكى بازىرە (مەكە—يائىرۇ). ل ور سمايىيل داهر بۇو. ھنگى كانىا زمزىم ل
بەر پىيىن وى دەربۇو.

وە ل دۆتمامى ئەزىم حەيران

گېتە بەرخۆ دەشتەكە دۆزى قىران

گۇ: خودى يى ئاگەھە ژ شەران و خىران

* * *

بەرپىا مە بەرىيەكە راستە

خودى نەسىبى مە ژفى مالى فەگوھاستە

خودى دۆستە ل گەل دلى راستە

(1) ژ قەولى براھيم خەلەل.

★ ★

ل بەر قودرهتا پەدشى منى ئەكبهربوو
ل وى بەري ل وى چۆلى نەبى سمايىل داھربوو
كانيا زمزم ل بەر پىيان دەربوو

پشتى سمايىل مەزن بۇويى، كۆ مرۆفەكى نەرم و حەليم و زانا و خۆدىپەرىس بۇو، رۆزهكى
ژ دەيىكا خۆ پرسى و گۆتى: گەلۇ نافى بابى من ل ھەممۇ عەردا ب باشى تىت، ئەرى ئەو يى
ل كىيدەرە؟

نەبى سمايىل وە دېيىتە
دايى من قەوى ژ تە شەرم و فىتە
ھەر رۆز نافى بابى من وى تىتە⁽¹⁾

★ ★

ئەو بۇو بابى تە ل بەرمەكى
ئەم ژ وي بازىرى دەركرىن
كى درانت بابى تەيى ساخە ئان يى مرى؟
رۆزهكى نەبى سمايىل دىت دەرويىشك وى تىت، دەمى گەھشتىي سلافلۇ كر، نەبى سمايىل
گۆت: يا براھيم خەلیل تۇو ل سەر چاۋاھاتى، براھيم خەلیل گۆت: تە چاوا ئەز ناسىم،
دېھەرسقىدا گۆت، من ب سورى تۇو ناسكىرى

نەبى سمايىل وى درىنتە
وى تىت دەرويىشك ژ ويقە
وى رەش دكەت وەكە شىقە

★ ★

براھيم خەلیل دھات و دکر سلافە
نەبى سمايىل ژ كەرەمى سلاف ۋەدەفە
يا براھيم خەلیل تۇو ل سەر سەرى من هاتى و ھەر دوو چاۋە

يا بکەم ھندەفە
ھەى تەفالۇ يى زەرباۋە

(1) ژ قەولى براھيم خەلیل.

چاوا دزانی من چې نافه ؟^(۱)

★ ★

ههی بابو تمو خاسی

تمو ب خالقى خو کەی و لباسی^(ب)

عەسل زارە و کورپا ب نەدیتى نەکەت ناسى^(ت)

فېيچا براھيم خەلیل کورپا خو هەمبىزكىر و دەستىن خو د ستۆيى وەرانىن ، دوى دەرفەتىدا ئەمین جبرايل ل بەروان سەكىنى وگۇته براھيم خەلیل : تمو ژ ئاگرى مەنچەلىقى قورتال بۇوي ، نوڭەزى ئەز وى تشتى ل بەر دلى تەبى خاس دخوازم .

براھيم خەلیل دەست ل ستۆيى وەرانى

ئەمین جبرايل نازلبوو ژ بانى

يا براھيم ئەمین جبرايل روها نەبى سمايىل ژتە د خوازى

★ ★ *

براھيم خەلیل وى دگورمۇزى

مېنلا ھېتۈونەكە گەرم دلى وى دسۋىزى

كى دىتىيە باب کورپا خو ب دەستى بکۈزى^(پ)

ب ۋى يەكى براھيم خەلیل ئېكجار تەنگاف دېت :

سمايىلى تەفالە

ژ دەستى دهاتە مالە

بابى خەممەكە گرانە ل بالە^(ج)

دەمى نەبى سمايىل دىتى كو بابى وى يى تەنگاف ، پەرسىارا وى چەندى ژى كر ، براھيم خەلیل ژى سەرھاتىا خو دگەل نەمروودى كافر ژىرا فەگىرە و گۇتى فېيچا نوڭە ئەمین جبرايل يى گيانى تە ژ من دخوازت . نەبى سمايىل گۆت : بابو ئەم بۇ قوربانىا خودى خو د ئامادەينە :

بابو ئەم درەواين

میرى مەزن ژ ژۇر ئەم دايىن

(ا) ژ قەولى براھيم خەلیل.

(ب) لباس : خەرقە

(ت) ژ قەولى براھيم خەلیل

(پ) ژ قەولى براھيم خەلیل.

(ج) ژ قەولى نەبى سمايىل

ئەم ب قوربانیا خودى دشاین

ئینا نەبى سمايىل داخواز ژ دەيکا خۆ كر، كو شيرى خۆ لى حەلال بکەت

سمايىلى تەفالە

وى دېيىتە ديا كالە

دايى شيرى بەرى خۆ ل من بکە حەلالە

هاتە سەر من مەرسوما بارى تەعالە

★ ★ *

ئەو ماكا ب ناڭ حاجەرە

شوشتبوون جل و سەرە

گۆت لاوۇ شيرى من حەلال بۇو ژ جانى تەپا

چاخى براھيم خەلیل ۋىيائى نەبى سمايىل بکەتە قوربانى ، كىرى ستۆيى وى نەبرى

ئەو كىرا وە كەخشىتە

سى جارا دگەر دەنا نەبى سمايىل را دەشتە

كىرى دەڤ وەرگەپا بۇو پشتە⁽ⁱ⁾

براھيم خەلیل گۆتە كىرى تۇو ھندە يە تۈۋۈز ، چما تۇو ستۆيى نەبى سمايىل نابرييە ؟

كىرى گۆت : دەستوورى ژ با خودى نىنە .

كىرى وە جەواب دايى

يا براھيم من چى خەتايە

ژ با خودى نە هاتبۇو رەدىيە

ھنگى خودى دلۇقان بەرانەك ژ عەزمانا ھنارپت و ب قوربانیا سەرى نەبى سمايىل قەبلاند

ژ قەولى پىرى خدر

بلا بەرانەك نازلىبت ژ ھدر

قوربانیا سەرى نەبى سمايىل دىكىر

★ ★ *

ئەو بەرانى ھەنەندى

ھۆريا ھەفت سالا ل بەھشتى چىرەندى

قوربانیا سەرى نەبى سمايىل قەبلاندى

★ ★ *

ئەو بەرانى بەلەكە

(i) ژ قەولى نەبى سمايىل

هاتبوو ژ خزينا خالقه
قوربانيا سهري نهبي سماییل دکه

★ ★ ★

بهرانهك ژ بانا دهاتى

كەلى بۇو ل وى سماتى

مهوحازر و گوهدىرا بهر هەبت ل وى سماتى⁽ⁱ⁾

ھەۋالىنەھى كېشىر

(i) ژ قەولى نهبي سماییل

چینین ئىزدىيان

د چار چوڭى دىنىدا، تەخەكە ژ كۆمەلەكە مەرۇۋان پىكىرىت، ئەركى وان يى سەرەكى بېرىھەكىن و ب رىقەبرنا رى ورسىمىن دىنىيە، چىنین دىنى ئىزدىياتىيىدا، نە مينا چىنین ديانەتىن دىيە، چونكى ب تەرەزەكى پاشماكىيە ئانکو ژ داي و بابان بۇ كج و كوران دەمەنت، هەر وەسان ڙنخوازى دنابىھەرا وان چىناندا گوننەھە.

چىنین ئىزدىيان ئەفەنە:

۱- پىر

۲- شىخ

۳- مرید

شەرقەكىن :-

۱- پىر:

ئەز برمە دىوانا مير^(۱)

دانا بەر من شىخ و پىر

برمە حزرەتا مەلكى جەللىل

پىر ھندەك ئەركىن تايىبەت ھەنە دەپىن پىكىرىي پىبىكە ئەۋۇزى ئەفەنە : (ب)

أ- دەپىت شارەزايەكا باش د ئىزدىياتىيىدا ھەبىت .

ب- دەپىت د رىبەر و رىناسىن .

ج- دەپىت ب بەلاقىرنا بىر و باوەرەن ئىزدىياتىيى رابىن .

پىر دوو براينە (پىر و پىرى چىل پىرا (ھەسن مەمان))

ئانکو رىبەر ئىزدىياندا، چىنەكە ھەرە كەفەنە، بەرى ھاتنا شىخادى بۇ پەرسىتكەھە لالش ئەف چىنە ھەبوو، ئەف چىنە دېتە چىل بىنەمالە و پىر ھەسن مەمان پىرى ھەر چلانە .

پىر ھەسن مەمانە

كەھ پىرى چلانە

پىنەھالىپىن پىرا-

۱- پىر ھەسن مەمان

(أ) ژ قەولى سلاپىت مەلك فەخرەدىن .

(ب) ئىزدىياتى د مەم و زىبنا خانى دا ، ل ۵۵

٤- پیر هاجیال	۳- پیری جهروان
٦- پیر ئیسیبیا	۵- پیر مەمى شقان
٨- پیر ھەسنالکا	٧- پیرافات
١٠- پیر حەجى مەھمەد	٩- پیر دەل
١٢- پیر ئالو بەکر	١١- پیری چاك(کورى پیر مەھمەد رەبەن)د
١٤- پیر مەھمەد رەبەن	١٣- پیر ئۆمەر خالە
١٦- پیر مەند	١٥- پیر داود
١٨- پیری قەلەندەر	١٧- پیری قەرەچەر
٢٠- پیر بازىد	١٩- پیر مەروان
٢٢- پیر خۆشاقا	٢١- پیر بوب
٢٤- پیر بەيپۇون	٢٣- پیری لبنا
٢٦- پیر ئىزىزىد	٢٥- پیر ئاغا
٢٨- پیر خەتى پسى	٢٧- پیر حەجى عەلى
٣٠- پیر مەحمود	٢٩- پیر ھەمالى
٣٢- پیر موسىس	٣١- پیر بۆز
٣٤- پیر بەوال	٣٣- پیر دربىس
٣٦- پیر حەسەن	٣٥- پیر ھەمەدى بابى
٣٨- پیر مەيسۇور	٣٧- پیر رەشى حەيران
٤٠- پیر منسۇور	٣٩- پیرى شالىار

(١)- شىخ: شىخ ھندەك ئەركىن تايىبەت ھەنە دەقىن پىگىرىي پىيىكە ئەۋۇزى ئەفەنە :

أ- دەقىيت شارەزايەكا باش د ئىزدىياتىدا ھەبەت

ب- دەقىيت د رېبەر و رىيناسىن .

ج- دەقىيت ب بەلافكرنا بىر و باوەرىن ئىزدىياتىي راين .

شىخ د پىيىكتىنە ژ سى چىنا :

أ- شەمسانى

ب- قاتانى

ج- ئادانى

شەمسانى:

ئەف چە د گەھتە ئىزدىن ئەمیرى شەمسانى، بەرى ھاتنا شىخادى بۇ پەرسىگەھا لالش وناۋ ئىزدىن مير ل لالشى مير بۇو و جىيەكى بەرز وبلند ل ناۋ ئىزدىيان ھەبۇو ژ بەر كۈز كەفندە مالباتا وى ميرياتى ل رۆز پەريسان كريه وبنافى شەمسانيان ھاتنە بناڭىرن وھەتا نەۋ ژى هەر بقى ناڤى ماينە.

بنەمالىن(شىخ شمس، شىخ فەخرەدین، شىخ سجادىن ، شىخ ناسىدین) ئەقەنە⁽ⁱ⁾

١ - شىخىن شىخ خدر (شىشمسا)

٢ - شىخىن شىخ ھەفندى

٣ - شىخىن تۆكەلە

٤ - شىخىن عەفادال بىك

٥ - شىخىن شىخ باپك

٦ - شىخىن ئامادىن

٧ - شىخىن بابادىن

٨ - شىخىن شىخ ھەسن (خاتونا فەخرا)

٩ - شىخىن شىخ مەندى

١٠ - ئاقوب (مەلەك فەخرەدین)

١١ - شىخىن سجادىنا

١٢ - شىخىن ناسىدىنا

قاتانى:

١ - شىخىن شىخوبەكرى فەقىر

٢ - شىخىن مەھمەدى باتنى

٣ - شىخىن سمايىلى ئەنزاھلى

٤ - شىخ عەبدۇقدار

٥ - شىخىن پسىرا (ئەو زورەتى شىخوبەكرى مير براھيم يى دەرويىش قاتانى).

ئادانى:

ئەف چە ب ۋى ناۋى ھاتىيە بناڭىرن ژ بەر ناۋى شىخادى .

- شىخ حەسەن

(i) كۆمکرن ژ دەستى شىخ علۇ خلف .

۱- شیخین شەرفەدینا

۲- شیخ موسى سۆر

۳- شیخ براھیمی خەتىّ

۴- شیخخىد ئىتىمە .

۵- شیخ حەسەن

۶- شیخ زىندىن.

۳- مرید:

گەلی مریدا بکن کارى^(۲۰)

خىرا قودرەتى ژ ژۇر بارى

خوھ دوركىن ژ تەيارى^(۱)

مرید يەك چىنە، خەلکى گشتىھە ژ ئىزدىان، ژنخوازى دنافبەرا واندا رەوايە، ھەزى گۆتنىيە
کو ھەر ئىزدىيەكى شىخ وپىرىن خۇ ھەنە .

مەربى؛ نەچىنەكا تايىبەتە، چونكى مەربىي شىخ وھەر وھسان يى پىر و دىسان يى مرید
ژى ھەيە.

(۱) ژ قەولى ئاقىرىنا دنىايى .

ڙديندارين ئيزديان

جقاتا روحانيان^(١):

دناف ئيزدياندا، بلندترین دهسته کا دهسته لاتداريي، يه پيکهاتيه ڙ كومه کا ديندار وزانايين ديني، کو ميري ئيزديان سهروکاتيا وان دکهت. ئه ڇقاتا سه روپه رشتني ل همو کار وبارين ديني وجفاکي يين ئيزديان دکهت.

ڙ که فندا دکوتنا جقاتا روحانيان (مه حفه) کو همو نهنداميں وی پشکداری دسہ ما کيئشانيدا دکر، نوکه ڙی پتريا نهنداميں جقاتا روحانيان پشکداري تيда دکهن، نه ڇنه که فناتيا مه حفه ل خويا دکهت چونکي سه ماکيئشان دزفرته سه روپه دمین هر دکه فن.

نوکه نه ڇقاته يه پيکهاتيه ڙ:

ئيڪ: ميري ئيزديخانى: سه روکي جقاتا روحانيي، ز مالباتا ميراي، کو بابکال وان مير براهم ده روپشي قاتانيي، سه روپشي ئيزدياي، کارو باري ديني وجفاکي ب دهستي وينه ول باعه دري يي ئاگنجيي.

دوو: ئيختياري مه رگه هى: ئانکو (بابي شيخ) ب بلندترین پلهيا روحاني دئيته هزمارت، ڙ شيخين شه مسانيء و ڙ مالباتا شيخ فه خري ئاديایه، ز وان مه رجيں کو دفيت ل جه م که سى خو بو ئيختياريا مه رگه هى هلبزيرت هه بن:

أ- دفيت ڙ مالباتا شيخ فه خري ئاديابت.

ب- دفيت خودان روشه کي هره باشی ديني وجفاکي بت.

ج- دفيت دبير و باورين ئيزدياتي و زانيارين ديني دا ئيکجارى شاره زابت.

ڙ نه رکين بابي شيخ (ئيختياري مه رگه هى):

أ- سالى جاره کي يان دووان، ل ناف گوندien ئيزديان دگه ريت و ئيزدياتي ڙ وانرا شروفه دکهت.

ب- ئاريشين جفاکي چاره دکهت.

ج- چلى زفستانى و چلى هافينى ب روزى دبت.

د- ل همو جهڙن و هلکه فتىن ل په رستگه ها پيروزا لالش دئينه کرن ئاماده بت، بو پشکداريکردنى د رى ور هسمىن دينيدا ودك: سه ماکيئشانى و قەنتارى.....هتد.

ه- ئاموژگاريي ديني ئاراسته دينداران دکهت.

جل وبه رگين بابي شيخ وجوقه تاوي د پيکهاتينه ڙ:

أ- كراس وزهبوون.

(١) ئيزدياتى، رىزا چارى ئاماده يى، ٢٠٠٢، ل، ٤٧.

ب- مهربانی .

ج- رست .

د- کولک و شاشک .

ه- مهفتولوو .

سیی: شیخی و دزیر: ژ شیخین شەمسانییە، ژ مالباتا شیشمسە، جەھەکى بلند و پلەیەکە تایبەت د ئىزدىياتىيىدە ھەمە ئىكە ژ جقاتا رۆحانىا .

چار: پېشىمامى مەرگەھى: ژ شیخین ئادانىیە، و ژ مالباتا شیخ حەسەنە، ئىكە ژ جقاتا رۆحانىا ئىزدىيان.

پىنج: مەزنى قەوالا، ئىكە ژ جقاتا رۆحانىا، سەرودى قەوالايە و سەرپەرشتىيا فىرگىرنا قەوالا دىگەت.

جوھەتا بابى شیخ:

أ- پېشىمامى بابى شیخ: ژ شیخین شەرفەدىنە، ئىكە ژ جقاتا بابى شیخ و دگەل وى دگەرىت ب- نەقىب: ژ پىرىن ھاجىالە، ئىكە ژ جقاتا رۆحانىان و دگەل تاوسى دگەرىت .

ج- بابى گافان: ژ شیخین ئامادىنە، و دگەل بابى شیخ دگەرىت و دەفيت زانىارىيىن باش ل دۆر ئىزدىياتىيى هەبن .

د- بابى چاوىش: ژ شەكتىيى پەرسىتكەها پىرۇزا لالشە، ژيانا خۇ بو خزمەتكىرنا دىنى تەرخانكىرييە، خۇ ژ لەۋەزتىن دنى بىبەھر دىكەت و دەۋىدا خۇدا نابت ژنى بىنت، رىستەھلگەرە و سەمايى دەكىشت.

ه- سەرددەر ئەرسىتكەها لالش: ئىكە ژ فەقىرىن خەرقەپۇش يان ژ شیخین شىخوبەگە، كارى وى خلمەتا پەرسىتكەها لالشە.

فەقىر،^(۲)

فەقىر^(۱) دىندارەك ھەممو ژيانا خۇ بو پەرسىتنا خودى تەرخانكى يە، خۇ ژ خۆشى و لەۋەزتىن دنىايى بى بەھر كى يە، فەقىر خەرقەي دېھرخۇ دىكەت و رسىتى دەدەتە پەستا خۇ و مەفتولو دستۆيى خۇ دىكەت .

كۆچەك:^(ب)

(أ) ئىزدىياتى، رىزا سىيى نافنجى، ل ٤٢ .

(ب) ھەمان ژىددەر ، ل ٤٢ ب .

شکهستی دینی يه ، خوژ خوشی و له فزدتین دنی دکهت ، ریبهری يا خه لکن دکهت بُو کارین
چاک و چافرینی بُو پاشه روزی ، همه زی يه بیزین کو دهمی ژن خو بُو خودی دشکینت وب
کاری چافرینی رادبت دبیزنى (فه قرا).

مجيور؛^(١)

(ب) ئەو كەسەيە يى كو ب خلمەتا نىشانگەھىن خاس و چاكا رادبت و رىبهرى يا گوندى يا ل
گەرا تا ووسى و گەرا بابى شىخ و كۆمكىرنا خىرى بُو پەرسىتكەھا پىرۇزا لالش دکهت.

(أ) هەمان ژىدەر ، ل ٤٢ .

(ب) ئىزدىياتى ھىزى سىيى ناقنۇجى ، ل ٤٢

قەول و تىكستىن دىنى:

تىكستەكى فەھۇونايە، ب سەبەقا دئىتە ھېزماپتن وھەر سەبەقەك يەسى رىزكىيە يانلىرى چار پىنج رىزكىيە، كو ھەر سەبەقەكى سەرواپا خۇ ياتايىبەت ھەيە، ھەر قەولەك ژى بىر ژ سىھ سەبەقا پىكىدىت، ناھەرۇڭا قەولان ژى ل دۆر پەسنا خودى و ملياکەت و خاس و چاكاپا، ھەر وەسا بە حسى ئافراندنا كنياتى و بير و باوھرىن كەفنىن ئىزدىياتى دىكەن.

پىررۇزيا تىكستان و رىزكىرنا وان :

ژبەر كو تىكەستىن دىنى قەول، بەيت، قەسىدە و دوعا، بە حسى بىر و باوھرىن دىنى دىكەن، ئەفان تىكستان جەھەكى تايىبەت و پىرۇز ل جەم ئىزدىيان ھەيە و د ھندەك ھەلگەفتىن تايىبەت دا دئىنە ب رىزكىن، گەپا تاۋوسى و گەپا بابى شىخ و ل گوندان و ل ھىۋارىن جەزنان ل پەرسىتكەلە لالش، ھەر وەسا ل تازىيان و دگەل سەما كىشانى .

رىزكىرنا قەول و بەيت و قەسىدان ژى گەردەكاب داخوازى بت، رىيە سېپىيەكى دیوانى دى رابت و دەستى راستى دانىتە سەر يى چەپى و دى بىزتە قەولبىزى: ((ب خىرا نافى خودى و تاۋوس مەلەك و خودانى خۇ كەرمەكە بۇ جقاتى قەولەكى رىزكە....)) قەولبىز دى لى ۋەگىرت و بىزت: ((خودان مەعرىفەتى، خودى و تاۋوس مەلەك قى سەكىنى بۇ تە ب خىر بىنقيىن، كەرمەكە دوعايد)).

ب قى تەرۈزى قەولبىز دى دەست ب رىز كرنا قەولەكى كەت، دنابېھەرە ب رىزكىرنا ھەر چەند سەبەقەكا دا، ئەو رىيە سېپىيە دى بىزت: ((بەلى ئى ئى)) قەولبىز دى لى ۋەگىرت و بىزت: ((بەلى يا تە ل دنى، خودى مەعرىفەتا تەو حازر و گوھدارا زىدەكەت ...)) و ب قى رەنگى هەتا قەول ب دوماھى تىت .

دەمى ب رىزكىرنا تىكستىن دىنى گەردەكە جقات پىكىرىي ب ۋان خالىن ل خوارى بکەت:

- ١- دگوھدار و بى دەنگ بن و مژۇولى ج نەبن.
- ٢- نابت خوارن و فەخوارن ھەبت.
- ٣- د بى پىلاڭ بن .

٤- ئەو كەسى ل دەمى ب رىزكىرنا تىكستان ل جقات ئامادەبت، دەپا راوستىت ھەتا قەولبىز ئىزنى بىدەتى و بىزتى (دوعايد)، پاشى دى روونىتە خوارى .

٥- ھندەك قەول و بەيت ھەنە، ب تايىبەت دگەل دەف و شبابا تىنە ب رىزكىن و دەپا دوى دەمى دا حازر ھەمۇ راوھىستن .

(١) ئىزدىياتى، رىزا شەش ئامادەيى، ج ٣، ٢٠٠٤، ل ٨٠ .

۱- دهمني قهول وبهيت و قهسيده ب دوماهي تين ، قولبيز دبىزت :

((ئەم دكىمن و خودى يى تەمامە))

فەوال^(۱):

كەسىن تايىبەتن ژ كەفن دا هاتىنە دەست نىشانىرىن، ژ بۇ گىرانا تاۋوسى دناف ئىزدىيان دا و بەلاڭىرنا پىزانىنىن دىنى و رىزكىن و شرۇفەكىندا قهول وبهيت و قهسيدان .

پەيشا قەوال ژ پەيشا (كالۇ) يا سۆمھەرى هاتى يە ، كۈراماندا مەرۇقى دىندار دەدت و دوى سەر دەمى دا خلمەتكارىن پەرسىتكەھان بۇون . ھەر ژ كەفن دا قەوال ل دەفەرا باشىك و بەحزانى د ئاكنجىنە.

دەمى قەوال د گەل گەرا تاۋوسى دگەرين، دەف و شبابا لىىدەن ، قەوالىن شبابى لىىدەن دەفيت نەز دوowan كېمترىن ، بەلى قەوالىن دەفى لىىدەن دەفيت نە ژ سى ياكىمترىن و ل چاخى سەما گىرانى قەوالىن شەبابا ، ل ئالىي راستى يى تاۋوسى روودنىن و قەوالىن دەفا ، ل ئالىي چەپى يى تاۋوسى روودنىن . ئەو كەسى دخوازت ببته قەوال دەفيت :

۱- دئىزدىياتىن دا يى شارەزا و زانا بىت .

۲- قەول وبهيتىن دىنى ژبەر بکەت

۳- بزانىت دەف و شبابا لىىبدەتھەندى.

پلهىيىن قەوالا

قەوال چار پلهەنە:

۱- مەزنى قەوالان سەرۆك و رىبەرى قەوالا يە بۇ ب رىقەبرىنا كارى وان و دەست نىشانىرىن جۇقا قەوالا ، بۇ گىرانا تاۋوسى ل ناف ئىزدىيان ئىكە ژ ئەندامىن جقاتا رۇحانىيا ئىزدىيان.

۲- سنجەق بەگى: قەوالەكى زىرەك و شارەزايە د ئىزدىياتىن دا ، گۇتنى نسحابەتا (نەسىحەتا) كارى وى يى سەرەكى يە .

(۱) ئىزدىياتى، رىزا دووئى ناڭنجى، ۲۰۰۰، ل ۴۹ .

۳- سه‌ر هوستا : شاره‌زایی کووپری و ئاوازین موسیقا دینی يه قه‌ولا ریزدکهت و ل ده‌فی ددهت و چافدیریا قه‌والین دی ژی دکهت .

۴- نووفیر(شاگرت) : ئه و كەسمىيە يى نوو دەست پى دکهت، كو بېت قه‌وال دگەل قه‌ والا دگەریت ول سه‌ر دەستى وان فير دېت .

ئەركىن قه‌ والا :

ژ ئەركىن سه‌رەكى يىن قه‌ والا :

۱- بەيتا جندى و بەيتا سبى و بەيتا هيچاران دگەل گەرا تاوسى و رۆزىن جەزن و هەلكەفتا ل پەرسىگەها پىرۇزا لالش ... ب ریزدکەن .

۲- دەف و شبابا لىدىخن .

۳- تاوسى مۆردکەن و جوان دکەن .

۴- قهول و بەيتىن دینى ب ریز دکەن .

۵- سەمايا دکىشىن .

۶- گۆفەندا دەرى كانىي دگىرن ... هەتىد .

۷- دوعايى چرايى مەعرىفەتى د بىژن .

سەما (۳) :

ھەفت سەما د ناڭ ئىزدىادا تىنە ب ناڭ كرن و گۆتن، ھەر سەمايەكى ژى چەند قەسىدە وقەول ل گەل لىداندا دەف و شبابا تىن گۆتن، ئەف ژى ناڭى وان سەمايا وناڭى وان قەسىدە وقەولىت ل گەل تىن گۆتن :

ناڭى سەمايا
قهول و قەسىدە ل گەل تىن گۆتن

۱- قەسىدا لاۋگى پىرا
۱- سەمايا قانۇنى

۲- قەسىدا سەفا وەقتى

۳- قەسىدا آنا وحدى

۴- ھەى جانا

۵- ئىسمەعو جەماعەت ئال - حادر

۶- قول ماكا ئىزى

۷- قەسىدا شىخادى شىيخى شارا

۱- كەما كەلهەمەتو بلگلۈع

۲- سەمايا بلند

۲- چەندى گۆفەندا

۳- سه‌فا ودقی

۴- خال ئال - راحوم

۵- هەی جانا

۱- قەسیدا أنا وحدى

۳- سەمايا زەرزى

۲- قەسیدا سبحانه ژ تە مەلكى كەريم

۳- چەندى گۆڤەندە

۴- قەسیدا چۆپان

۵- هەی جانا

۱- قەسیدا كەما كەلەمەتو بلگلۈع

۴- سەمايا شەرفەدين وشىخ حەسەن

۲- هەيە ولەلەم

۳- چەندى گۆڤەندە

۴- شەدەيتو بىزنازەر

۵- هەي ئادىھ شىخى منو!

۶- شىشمسۇ نافى تە ميرە!

۷- شەرفەدینە

۸- يَا لَا، يَا لَلَّهُ

۹- هاي لييم ها ليلي

۱۰- برمە بەھشتا عەنزەلى

برمە بەھشتە هەي عەنزەلى، هەي عەنزەلى،

تىّ هەيە مۇمن و وەلى سماتا حازر تىّدا د

كەلى، ئەلاھ دۆست، ئەلاھ دۆست، ئەلاھ ئال-

قەوال دى د بىزىن:

هاي لەيلى هالم و هەلى، هالم و هەلى

ها لەيلى هامو هەلى، هامو هەلى،

هامو هەلى،

ئەلاھ دۆست، ئەلاھ دۆست، ئەلاھ ئال-

۱- زمزىم ئال-ئادى،

۵- سەما شىشمس

۲- خال ئال-راحوم،

۳- سەفا ودقى

- ٤- شەدھىتو بلىزنارە
- ٥- يىسمەعو جەماعەت ئال-حادر،
- ٦- بىرمە بەھشتا عەنزاھلى،
- ٧- قەولى ماكى (٦-٧ سەبەقە تىئن گۆتن)
- ٨- سەما ئىيىزى
- ٩- هەى جانە،
- ١٠- سەفا وەقتى،
- ١١- قەسىدا. چۈپان.
- (ل مەزارگەها دھىتە گوتۇن دگەل دق و شبابا)
- ١٢- سەما سەر تربا

قەولى زەبۈونى مەكسۇر^(١)

ب دەستوورى خودى

زەبۈونەكى منى دل مەكسۇرە

ھەكەز با عەزىز مەلەك فەخرەدىن بىيتن دەستوورە

ئەم دى مەدەھا دەين ژ بەحرىت كۈورە

★ ★

زەبۈونەكى منى كىم تاقەتە

ھەكە ژبا عەزىز مەلەك فەخرەدىن بىيتن ئىجازەتە

ئەم دى ژبەحرىت كۈور دەين ئوسفەتە

مرۆقى دل مەكسۇر ژ شىكەستىي رىيَا خودى يە ھەگەر دەستور ژ با تاۋوسى مەلەك بىئەم

دى ژ علمى خودى گەلەك وەسفەتا ژى دىياركىن .

★ ★

ل من جەما دبۇون بابىزەرە

دى ژوى بەحرى دەين خەبەرە

تى ھەينە دورە و جەواھەرە

ھەگەر زانايىن دىنى لىيک كۆمبۈون دى ژ علمى خودى خەبەردن و دوى علم ئىدا دور

وجەواھەر وېيت ھەين

★ ★

ل من جەما دبۇون زەربابە

دى ژ وي بەحرى دەين تەبابە

بەحرە و دورە و مير ل نافە

ھەگەر زانايىن دىنى ل ھەڤو دوو كۆمبۈون دى تەبایى ژ وي علمى خەبەردن ئەو دورە وئەو

علمە وي دىتنا خودى دا .

★ ★

مەدەھا بەھن ژ كوتىر

تەختى تەنلى دبۇو ئەمیر

ئەوه عالم ئەوه بەسىر

(١) ئىزدىقاتى د مەم و زىنا خانى دا ، ل ٦٦ .

و درن خه بهرا بدەن ژ کور هاتىه، عەرشى يى ھە قال نەوي زانە يە وھەر نە دېيىت.

★ ★ ★

پەدشى من و دورى بwoo

حسناتەك ژى چىدبوو

شاخا موحبهتى ل ويّبwoo

خودى رەبى ھەر تىتەكى ھە يە و ئە خوش وجوانىي ھەممو و رى ورسەمین پاك و جوان ژ
دورپى دەركەفتىنە.

★ ★ ★

لىبwoo شاخا موحبهتى

ل دەستى سلتان ئىزى ھە يە قەلەما قۇدرەتى

ئەلەمدو لا ئەز ھافىيتمە سەر پشقا سونەتى

تەقى و تەبايى و فين ھەر ل وى يە و خودانى وان و دەستاندى ھەر خودى يە، ئەم ژ خودى
درازىنە ئەم ھافىيتنە سەر رى و رسەمین تەرىقەتى .

★ ★ ★

ئاشقا ئە و مير ديت و كرنا سە

ژىك ۋاقارتن موحبهت و كاسە

كرە رکنى چەندى ئەساسە

عاشقە ئە و مير ديت وناسىكى كۆ رەبى وى رەبى عەزەمەتا ملايكە و كاسا مرنى بۇ عەبدە ژىك
و دوو جوداكرن و كرە بنىيات بۇ دوماھيا ھەممو مرۆڤان.

★ ★ ★

كرە رکن و روکنى

دور ژ ھەيپەتى ھنجنى

تاقەت نەما ھلگرى

دور بۇ بنىيات و موڭم بwoo، و دور ژ ھەيپەتا خودى پېزقى.

★ ★ ★

تاقەت نەما ل بەر ب سەبرى

دور ب رەنگا خەملى

سۆر بwoo، سېپى بwoo، سەفرى

هېز نەمال بەر ھەيپەتا خودى خۇ بىگرت لهوما ب رەنگا خەملى سۆر بۇو سېپى بۇو، زدر بۇو.

★ ★ ★

دۇر ب رەنگا گەشبوو

بەرى نە ئەرد ھەبۇو نە ئەسمان نە عەرشبوو
كا بىزە من پەدشى من ب كىپرا خۆش دبۇو
دەمى ئەف رەنگ كەتنە في كىياتى، بەرى وى عەرد و ئەسمان و عەرش نەبۇون، پەدشا ب
كەرەما خۇ را يى خۆشبوو.

★ ★ ★

پەدشى من خۆش كر سوحبەتە

لېڭ روونشتۇرون موحبەتە
پەدشى من ل وى دەرى دانان حەد و سەتە
خودى ب خۇ خۆشى پەيداكر پاشى ملياكەت ل ھەفو دوو درونشتىن ل وىدەرى ركىنن
ديانەتا چىكىن.

★ ★ ★

پەدشى من حەد و سەت ل وى چىكىن
شەريعەت و حەقىقەت ژىڭ جەيىكىن
سونەت يە مخفىبۇو ھنگى داھرگىن

دەمى خودى كەرمىرى ب ركىنن ديانەتا و رى ورەسما ملياكەت و مرۇف ژىڭ ۋافارتىن
(فەقەتىندىن) ھنگى رى و رەسىمەن يەزدانىيا جوداكرن.

★ ★ ★

سونەت يە مخفىبۇو ھنگى كر دھارە

پەدشى من حەقىقەت دناڭدا ھنارە

گۆتى: عەزىزى من سونەت ل كوبۇو ل كوو گىرتىبوو وارە؟

رى ورەسىمەت ئىزدىيا ديارىرىن دەمى حەقىقەت و راستى هاتى رىيَا شەريعەتى و ديانەتى مە دانىنە، سونەت يە ل قەندىلى بۇو ئىنانە ناڭ بەشەرىيەتى (ئىزدىيانىيا).

★ ★ ★

چى مەولايەكى منى حۆكم ردوا

مەرسۇوم نازل بۇو ژ جەوا

ب قودرەتى سوپا سونەتى مالق وەستابوو ل ھەوا .
حوكى خودى يى دورسته چەپى تىدا نىنە رى ورسەمىن مە د قەندىلى دەبوون ،ب سايىتا
خودى يەل ھەر بلندىيىن .

★ ★ ★

ب قودرەتى مالق وەستابوو سونەتە
و بىرە بەر پەدشى خۇ ئىجازەتە
گۇتى عەزىزى من مە حىزىت موحبەتە
مەلەك فەخرەدىن داخوازى ژ خودى كر دەستورى بەدەتە ملىاکەتا دا حەز ژ ئىك و دوو بىكەن

★ ★ ★

چى مەولايەكى منى حوكى گرانە
ل ناف وان دانا زۆر ئەركانە
موحبەت و غەرزى نوورى دانە وان ب نىشانە.

مروۋەز رەحىما خودى تىر نابت بەلىن حوكى وى گەلەكى يى گرانا يى زىدەتى تاقەتا ھەمۆو
مەخلوقايە، و ئەو حوكىمە وى ل سەر ئەركانىت ديانەتى بەشەرىيىن ھەينە حەز ژى كرن
رۇنايەكا دەدەتە ديانەتى ل ناف ھەمۆو مەخلفقادا(زىنەدەورە دا) بۇ ئارمانجىن وان.

★ ★ ★

غەرزى نوورى بافە
دوو جەھودر كەفتىنە نافە
ئىك عەينە ئىك چافە
ھەبۇونا رۇناھىيىن ل ناف دىن چى يە وەكى رۇنىا ل چافىدە، ئەو رۇناھى يە چافى و پى
دىتىنَا وىھ

★ ★ ★

ئىك عەينە، ئىك بەسەرە
پەدشى من دا دورى ب نەدەرە
پەدشا دزانت کى ل سەرە و کى ل بەرە
ئىك چافە وئىك بېيىنە وەكى بەشەرى و دىتىنَا وى ب ئىمانى ، تىشتى د خودى دابنە عەقىيد
خۇ نە دايىنە ھەمۆو گيان ل بەرا، چۈنكۈ پەدشا دزانت کى ب ئەركى خۇ درادبىت و کى پى
رائابت .

★ ★ ★

په‌دشی من رب ل سه‌مدد
 ئه‌وی ئافراندبوون همر هه‌فت ملياکه‌تە
 پی ئافاکرن دۆز و جننەتە
 خودى نه‌ز كه‌سى يه و نه كه‌سى ز وي يه و هه‌ر هه‌فت ملياکه‌تە ز نورا وينه و وي دۆز
 وبه‌هشت چىكرينە .

★ ★ ★

په‌دشايم و هه‌ر هه‌فت سورىت خهولنه
 وي رايىه‌كى دناف خۇدا د كه‌نه
 ئىقين دى كنياتەكى ئافاکه‌نه
 خودى و هه‌ر هه‌فت ملياکه‌ت و كەرەما رەحما وي و هه‌ر هه‌فت ملياکه‌تىن وي هه‌ر يەك يى
 تايىبەتە بۇ كاره‌كى ل قى كنياتى يه .

★ ★ ★

قەندىل ژ بانا نزلى، موحبەت كەفتە ئافە
 په‌دشى من پى هلىنا بۇو چافە
 كا بىزە من چى گوتە دورى ژى وەريا بۇو ئافە؟
 راما نا قى سەبەقى قەندىل خەزىنەتا خودى يه هەتا عەردا ديانەت و ئەركانىيەت ديانەتا
 دايىنە پىخەمبەرا و خودى ب چاقى رەحمى ل ديانەتا را ل بەشەرييەتى د رىنى يه و هندهك
 ز وي دورى بۇو يه ئافە وھاتىيە مەياندىن ژينا بەشەرييەتى ل سەر بۇو يه .

★ ★ ★

ئاف ژ دورى دوھرييَا
 بۇو بەحر و پەنگىيَا
 په‌دشى من مەركەب بەست ول ئاف گەپرىيَا
 دەمى خودى دوعا ل دورى كرى وھەرچارزى دەركەفتىن (ئاخ، ئاف، بايى، ئاگر)، ئاف مەبى
 ئاخ لى دياربۇو، خودى هنگى عەرد و ئەسمان پيراستن و ئاف خودى دناف بەشەرييەتى دا
 پەيدابۇو (ھەلبەت پشتى مروف پەيدابوييەن).

★ ★ ★

په‌دشايم و هه‌ر هه‌فت يارە
 ل مەركەبى دبۇون سوارە
 دسەپرىيەن ل چار كنارە

ل لالشى سەكىنин، گۆتن ئەفهە هەق وارە
مەركەب كنياتە وەرە هەفت يار هەرە مەلايەتىن و تەماشى هەر چار كنارىن كنياتى كر
بو ئايىنى ئىزدىيان گۆت لاش وارە.

★ ★ ★

ھەق وارە و سەكىنин

پەدشى من ھېقىئن ھافىيەتە بەحرى، بەحر مەينىن
دوخانەك ژى دوخنى، هەرە هەفت ئەسمان پى نېزىن
دەمى خودى دوعا ل سەر عەردى كرى چونكۇ عەرد پېرۋىزترە ژە هەر شەش تەبەقىن دى
ئەو هەر شەش تەبەقىن ل ئەسمانا (۱- رۆز ۲- ھەيف ۳- قرغ ۴- ستىركا بەرى سبى ۵- مەريخ
۶- عەرد ۷- ئەسمان)

★ ★ ★

پەدشى من ئەسمان بىراستە

موحىبەتا ژ تەفدا راستە

پەدشى من مەكان دانە، تەخت فەگۇھاستە

پشتى پەدشا عەرد و ئەسمان وەمەمۇو تشت يىئن تىيدا ئافراندىن و دەستورى دا جبراىيلى
حەز ژىكىن بۇ پىيغەمبەرا ل سەر عەردى و پادشا چۆ عەرسى.

★ ★ ★

پەدشى من ل ئەسمانا كر بۇو سەفەرە

ئەو بۇو چار سەفەر كر بۇو كەرب كەرە

كەرە رىكىن چەندى مەنبەرە

پشتى پادشا ئەف تشت ئافراندىن و جىيە فەگۇھاستى يە عەرسى ھەلبەت رۆز ھلات و رۆز
ئافا وباكور وباسور هەر چار ژى ديار بۇون ئەقمنە بۇونە بنايەتك ئەھۋى خودى كەرەمى ل
گەل بکەت دا بىئىنە سەر مەنبەرە وەك پىيغەمبەران.

★ ★ ★

ئاشقا وە ژى خەبەردا

شاخەكى دى ژى بەردا

كەرە رىكىن چەندى ئەردا

وەكە تىيگەشتىنامە مەلايىكە ژ زانىندا خودى خەبەردا ول سەر كاركىن و ئەف چىا و شاخ كرنە
بنىيات بۇ عەردى خودى.

★ ★ ★

ئەرد مابۇوی بەھتى
ب خەدودەكى خەدتى
گۆ: عەزىزى من ئەرد بى وى سورى ناتەبتى!

★ ★ ★

پشتى چىل سالى ب ھېزمارە
ئەردى ب خۆرا نەگرت حەشارە
ھەتا لالش ب ناڭدا نەدھاتا خوارە

عەردى خودى گەلهەكى پېرۋەز بەلى كانىيا سېلى ل گەلىي لالش بۇ مە پېرۋەز ترا ژەمەمو ئەردا
لەوما ل ھىرە دېيىزت عەرد ترسىيا و گەلهەك خەبات كر ھەلبەت ب كەرەما خودى و نە مەيى
ھەر بۇو لىيلاق بەايى پشتى ئەردى داخوازكىرى ژ دلۇقانىيا خودى لالش ھات و بۇو ھىيقىن ل
عەردى و عەرد مەيى .

★ ★ ★

لالش كو دھاتە
ل ئەردى شىن دبوو نەباتا
پى دزھىينىن چقاس كنىياتە

★ ★ ★

كىنىيات پى دزھىينى
چار قىسمەت تىك ھنجىنى
ئاخە وئاف وبايە و ئاگرى
قالبى ئادەم ژى نىزنى

دەمى لالش ھاتى و كنىيات د مەيى ھەمەمە تىشت شىن بۇون ژ دار و زەرزۇھەتى و دەخلى و دانى
قىيغا وەسا جوانىيەكى پاك دا كنىاتى ، و دەمى كنىيات پاك بۇوي چار تىشتىن جوان تىك
ھەزىيان (ئاخ، ئاف، بايى، ئاگر) ئەف كنىاتە ژ چار تىشتايە و قالبى ئادەم ھەر ديسا ژ ئاخى چىكىريە
، ئەف ھەر چار تىشت ئىيت مە گۆتىن ئىيت بوھرىن وىت د عەردى خودى دا ھەين.

★ ★ ★

شەمبۇو دانا ئەساسە
ل ئىينىيى كر خلاسە
و ل ئىينىيى دانى ئەساسە
ل شەمبۇو كرى خەلاسە

پشتی ههفت سه د سالا، ههفت سور هاتنه دوّران و کاسه
ل چارشه مبوبویی بپری کراسه

ل هیّره دا روّزا (ئینى و شەمبۇو) كۆ لجهم جهوا و ئىسلامى ب قەدرن، لجهم ئىزدىيان ژى
قەدرى وان خۆيا دې، وەكى د چىرۇك و چىقانۇكىت (فېلۇسۇفيا دين) ئىزدىيان دا تى، هەر
رۇزدەك ب نافى ملىاکەتەكىيە و سور و وەكىلىت وان ملىاکەتال سەر عەردى ھەنە. ھەلبەت
ھەر كەوكەبەكە ل عەزمانى ب نافى ملىاکەتەكى يە و روّزا وان يَا تايىبەت ھەيە *

ھەلبەت بنياتا كنياتى ل شەمبوبىي دەست پىكىريه و دوّعايى ل ئىنىي ب دوماهى ئىنایە ،
پاشى ب گەلهك سالا روّزا ئىنىي بنياتا قالبى ئادەم دانا و شەمبۇو ب دوماهى ئىنا ھەفت
سەد سالى ئە و قالبى ھەرىي و نەلقلەقى ھەتا روّزا چوارشەمبوبىي ھەر ھەفت ملىاکەت
گىانى ئادەم ئىنان و ب ئەمرى خودى بەرداňه قالبى وي ، و وي روّزى ئادەم ب گىان كەفت
ونافى تاووسى مەلهك پەيدابۇو .

★ ★ ★

پشتی ههفت سه د سالا، ههفت سور هاتنه ھنداقە
قالبى مابوبىي بى گافە
گۆته: روحى بوجى ناچىيە نافە؟

★ ★ ★

روحى گۈل باوه ئاشقا مەعلومە
ھەتا بۇ من ژ بانا نىن شاز و قدوومە
نىقەكا روحى و قالبى ئادەم زۆر تخوومە

دەمى ھەفت سەد سال بورىن ژ چىكىرنا قالبى وي ئە و ھەفت سورىت ھاتين (مەلايكە) گۆته
گىانى بۇ چى ناچىيە نافە ، گىانى گۆته مەلايكە ھون ۋىنەت نورا خودىنە و ل باوەرە
ئەشكەرايە ھەتا ژ با پەدشى شاز و قدوم نەئىت ل نىقە من و قالبى ئادەم سنورەكى مەزنە ،

★ ★ ★

شاز و قدوم ھاتن و ھدرى
نوورا موحبهتى ھنگىتە سەرى
روح ھات ولناف قالبى ئادەم ئىورى

دەمى شاز و قدوم ھاتين بەخشى بۇ گىانى پەيدابۇو ھما ژ خۇ بەر گىان دكەفتە د قالبىدە
ئىيىدى قالب لقلقى

★ ★ ★

ئادەم ژ وى كاسى فەخوار و فەدڙيا

مهست بwoo ههڙيا

گوشت لى هوريا ، خوون تى گەريا

★ ★

ئادەم ژ وى كاسى فەدخوارە

كەرامەتا وى كاسى هاتە ديارە

لەو ئادەم پىنگۈزى ، پى دبwoo شيارە

★ ★

ئادەم پىخەمبەر ژ وى كاسى فەدخوار و پى خۆشتنى

كەرامەتا وى كاسى هات و گەھشتى

لەوما ئادەم پىخەمبەر ھلگرتەن وبرنە بهھشتى

ئەوبۇو كاسا موحبهتى دايى قالبى وى بۇ گوشت وخون تى گەريا و ئادەم بخۇ شياربۇو وبو
مرۆڤ و قالب ولەش دورست بwoo و گەلەك شوگرداربۇو ژ رەحما خودى ، خودى ئەو كەرمەل
گەل ئادەم كەر ھاتە رىزا مەلايىكە ول گەل مەلايىكە ب رىبۇو وچوھ بەھشتى .

★ ★

پەدشى من رەب ل سەممەدە

ژ ئادەم وى دابۇون جۆقەتە

ژىك ۋافارتن ھەفتى و دوو مللەتە

خودى ھەر بۇ خۆيە نە ئەو ژ كەسى يە و نە كەسى ژوييە وھەفتى و دوو زارق (٣٦ جاوك) ژ
ھەوا وئادەم دا دبۇونە جۆقەت ل ۋى كىنياتى .

★ ★

بۇوه بەدىلا نووھى نەبىا

قەومەك دى داهرېت ، ل دلى وان ھەيە زۇر كفرىا

ئەو ژى وى ل خودى خۇ بنەياخىا

پشتى وى ھېوانى

قەومەك وى داهربۇوى د دلىدا نامىنىت خۇفا ئىمامى

ئەو ژى دى غەرقىن ئافا تۆفانى

پشتى دەم و ھەيوانەكى درىز پىخەمبەرەك رابوو ب نافى نەبى نوح ل دەمى وى مرۆڤ ل
بەر خودى ئاسى بwoo ترسى و باوەر يى رىيَا خودى ل دلى واندا نەمان ، نوح داخوازى ژ خودى

کر چاره‌یه ک بیت‌ه کرن خودی نه مر کر نه و مرفه موو ب ئافا رهش خەنقین ژ بلى نوح و
جوقه‌تا ل گەل وى يېن خودی ناس .

★ ★ ★

پشتی وان به‌دیلا

قەومەك داهربوو نهی عەدیلا

نوقته‌ک وى نېتە خوار ژ قەندیلا

وئى ل نافدا داهربىت براھيم خەلیلا

پشتی نوح وجوقه‌تا خۇ قورتالبويين ژ ئافا رهش دەمەكى درېز ب سەرڤە چوو جاره‌کادى
خودی ژ بىرکرن پەيدابوو خودی نه مر کر ژ قەندىلى روحا بايى پىخەمبەرا هاتە خوارى ب
نافي براھيم كورى عازر بۇ رىبەريا رىيما باودرييما خودى .

★ ★ ★

براھيم خەلیل ژ نوقته‌کە سادقه

ب سى حەرفا د بwoo مولته‌قە

ھەتا خودى خۇ ناسکر ب ھەقە

براھيم خەلیل ژ خودى يى ب باوهرا لوما چافى وى ب رۆزى وھەيى وستىرا كەفتى گۆتە
خۇ يى ئەف ھەرسى دايىن و ئەسمان دايى ئەوى خوه دايىه (خودى) .

★ ★ ★

ھەتا خودى خۇ ب ھەق ناسکر

د گەل ئازر و نەمروود و سەنه‌ما باسکر

لەو گيانى خۇ ژ كفرى خلاسکر

دەمى براھيم خەلیل خودى خوه ناسکر ھەفرکىيەكە مەزن ل گەل ئازرى سەنه‌م چىكىر
ونەمروودى كافر وپوتە شكاندىن .

★ ★ ★

پشتی وان خەلیلوى لايى

عيسايە و موسايە

موحەممەدى نوو كامله

مەحبەتا وى دى ھنگىتە هندهك دله

★ ★ ★

چەند به‌ديل هاتن وبوهرى

چهند خاس هاتن من هژمری
ئەو سلطان ئىزىيە، تاجە ژ ئەول ھەتا ب ئاخرى
دەمى براھيم بويە ھەفائى رەحما خودى گوتى دى ئىن پىخەمبەر ب ناڭى موسى و عيسا
ومەھمەد بەلنى يىن سەر بىرۇ باوەرىن من يېت نورھە وباوەرى ب رىيا خودى ھەين وئەو
ریا ئەز ل سەر وە پەيداگىرى ھەر دىمەنن، يا پادشى من تۇو يى پىخەمبەرا فرىدىكەى
ئەۋە چەند دەمۇو ھەيوان بۇرۇن وئەۋ چەند پىخەمبەر وگىيانىت پاڭز ل سەر رىياتە هاتن
بەلنى ھە ئەولى ودووماھى ھەر تويى و مەدح وسەنا بۇ تەنە⁽ⁱ⁾.
(ئەم دەكىمەن و خودى يى تەمامە)

(i) شلۇقەكىندا قى قەولى ژ دەھىن رىزدار شىخ عەلۇ خەلەف.

قهولی پهداشی^(۲۴)

قهولی پهداشی، ئىكە ژ گرنگترين و فهرترين و مهزنترين و خوشترين و شيرينترین ... قهولىن ئىزدىا، چونكە ئىكانىيا خودى مهزن (التوحيد) د بىر و باودرىن واندا خويا و رون دكەت ، كو وي نهدايە و نه بابە و نه كالە و نه تەفالە و نه كەفەلە و نه بەدىلە ، و ئىكى مهزنە و يى رەحيمە و يى كەريمە و يى قەدىمە ، و ئەو بخو ھەقى يە و رىيَا وي راستى يە و ل ھەمى جى و ئەردا يى حازره و يى مايى يە ، وكارينا وي بسەر ھەموو تشتادا يەزالە ، وج تشت ژ دەرقەي ۋيانا وي نائىنە كرن، و ئەو خالقى ھەموو تشتايە ، و ئەمرد وئەزمان و پىيغەمبەر ... سەر دكىشنه بەر وي و دوعا و سجۇودەتى ژېپا دكەن .

د ھەموو سەبەقىن ۋى قهولى دا ، ناڤى خودى خويادبت ، و ب گەلهك ناڤ و سىفەتايى ناڤ كرى يە ژ وانا (پەداش خودى - غەفار - رەب - مەلهكى بىرلى - يەزدان - يەزدایى ژورى - سەمەد - ئىكى مهزن - سەبوور - ئىكى ئەمین - ئەكبار - مەعبود - رەحيم - ستار - جەبار - هوستا - نور - مەلهكى عەرشا - ئىلاھ..... هتد).

ب دەستورى خودى

((قهولى پەداشى))

پەدشى منى پەدشه

چىكەرى چىيا و دەشتە

نەقاشى ھەموو نەقشە

خودايى من كنيات ب چىيا و دەشت وعەردو ئاسمان يى دورست كرى وبۇ ھەر تىشەكى سىستەمەكى تايىبەت يى دانايى ، خودى ئەڭ كنيات ژ ئەردوئاسمان ، ھەيىف و ستىر وئەختەر نافراندى يە .

★ ★ ★

پەدشى من غەفارە

ژ با وي تىئتن بېرىارە

بۇ دنیايى و ھەر چار كنارە

پەدشى من ھەموو دەمان يى غەفوورە (تسامح) و فروار ژ با وي دھىت و فرواريىت وي ل سەر ھەر چار ئالىيىن جىيهانى د چەسپىن .

★ ★ ★

پەدشى من دنیا چىكەر

ب حەدو سەد رىك و پىك كر

بن نادم تىّدا خنىّ كر

ب حەز وفيان وشيانىن خودى، هەموو زيندۇو ل سەر ئەردى پەيدابۇن، مەرۆف يەك ژ وانه
كۈ بىر ژ هەمووان يى دەستەلەتدارە وبىر ژ هەمووان ژى ب دانا خودى يى خنى يە خودايى
من ئەف كنياتە دروست كر و سىستەم ژىرا دانا و مەرۆف ب هەموو خوش وله فەزەتان شاد كر.

★ ★ ★

پەدشى من سور ل سەما

خۇدانى شەف و رۆز و دەما

ژ باوى تىّتن كەرەما

خودايى من كۈ سور و هەيەت و بۇونا وي هەر يال ئاسمانا وەھەر ئەوه خۇدانى شەف و رۆز
وھەموو دەما و بتىن كەرەم وھىز وشيان ژ ئالىي وي ۋە تىّت.

★ ★ ★

پەدشى من رەبى ملىاكەتە

رەبى هەر ھەفت سورىت ب تاقەتە

ھەر ھەفت مىرىت ب هەيەتە

خودايى من خودايى ملىاكەتايە خودايى هەر ھەفت سورىن ب هەيەتە.

★ ★ ★

پەدشى من كنيات ئافاڭر ژ دورا گەوھەرە

سپارتىبوو هەر ھەفت سورىت هەر و هەرە

مەلەكى تاووس كرە سەرودەرە

خودايى من ئەف كنياتە ژ دورا گەوھەر ئافراند و كاروبارىن وي دانە دەستى ھەر ھەفت
ملىاكەтан و مەلەكى تاووس كرە سەرودەر و سەركىشى وان.

★ ★ ★

پەدشى من رەبى ئادەمە

ژ باوى تىّتن كەرەمە

ل هەموو وەختا و ل هەموو دەمە

خودايى من بابى ئادەمى بابى مەرۆفايەتىي يە و كەرەم ژ ئالىي وي ۋە دەھىت ئە و كەرەم ل
ھەر كات و دەمەكى دەھىت و ژ باوى دەھىتە خوار.

★ ★ ★

پەدشى من مەلەكى بىرى يە

رەبى پىخەمبەرا و مەھدى يە
يەزدانى منى ژۇرى يە
خودايى من مەلەكى ژۇرىيە، خودايى پىخەمبەر و مەھدى يە، ئەو خودايى من يى ژۇرىيە.

★ ★ ★

پەدشى من رەبى سلېمانە
يەزدانى عنس و جنسانە
ھەمۇوا ژىرا سەر كىشانە
خودايى من رەبى سلېمان پىخەمبەرە، خودانى مەرۆف و جنیايدە وەھر ھەمۇوان ژى سجودەت
ژىرا بىرىيە.

★ ★ ★

بابى نەبىا براھيم خەلەلە
بۇ خودى خۇ كربوو دەخىلە
قوربانىا خودى خۇ كربوو سمايىلە
بابى ھەمۇ پىخەمبەرەن ژى (براھيم خەلەل)ە، ئەۋى بۇ خودى خۇ كربوو دەخىل
و سەرگەدانە و كورى خۇ سماعىل كربوو قوربان بۇ رىيا وى.

★ ★ ★

پەدشى من رەبل سەممەدە
رەبى موسا و عيسا و مەحەممەدە
ھەمۇوا ژىرا بر سجۇودە
خودايى من رەبى سەممەدە، ئەو خودايى موسا و عيسا و مەحەممەدە، ئەفان ھەمۇوان ژى
سەركىشىنىيە و عەبادەت ژىرا كرييە .

★ ★ ★

پەدشى من رەبى ژۇرىيە
رەبى كەشىش و قەلەندەر و سوفى يە
رەبى شىيخى منى ئادى يە
خودايى من رەبى ژۇرىيە خودايى خودىناس و سۆقى و قەشايە، خودايى شىيخى ئادىيە .

★ ★ ★

پەدشى من ئىكى مەزنە
پەدشاينى ھەمۇ مومنە

رەبى دنى يەزدانى منه

خودايى من ئىكە ويى مەزنە خودايى هەمۇو مۇمنايمە ئەو رەبى هەمۇو دنیاىي يە .

★ ★ ★

پەدشى من رەبل سەبۈورە

خالقى ئاگر و نوورە

ھەر يى ب ھەفە و يى غەفۇورە

خودايى من خودايى ئارامى يە ئەوى ئاگر و رۇناھى ئافراندىيە وئەو ھەروھەر يى ھەفە
وھەروھەر يى غەفۇورە .

★ ★ ★

پەدشى من ئىكى ئەمینە

ژ با وي تىتن مزگىنە

بۇ ھەمۇو موخلقا و چەندى دىنە

خودايى من خودايىھەكى ئەمینە بى ئالىي وى فە مزگىن بۇ ھەمۇو خەلک و ھەمۇو ديانەتان
دەھىت .

★ ★ ★

پەدشى من رەبى كنياتى

دا پى بگريي ئنياتى

ئەوه ل مە دكەت شفاتى

خودايى من خودايى ھەر ھەمۇو كنياتى يە ، وەرن دا ئىمامى پى بىنин چونكى بتنى ئەو دى
ساخى وشفاتى دەته مە .

★ ★ ★

پەدشى منى رېبەرە

ئەوه ئىكى ئەكبهرە

سجىودەت ژىرا يە فەرە

خودايى من يى رېبەرە ئەو خودايىھەكى مەزن لەوما عەبادەت وپەروھستەبۇون بتنى بۇ وي يا
گرنگە .

★ ★ ★

پەدشى من ئىكى مەعبۇودە

خودانى لەوا مەحفوودە

هه ر لايقي سهنا و سجوده
خوداين من ئيکه و عه بادت و سجودت ژيرا دهيته كرن و هه ر ئه و خودانى له و حا
مه حفوده ئه وا هه مو و تشت ل سه ر يى نقيسى ، خوداين مه بتني يى هه زى مه دح و سهنا
و په رستن يه .

★ ★ ★

په دشى من ره بى هه قىي
د به خشىنت خودانى هيقيي
ئه وا ژ مه را ددهت خوشىي
خوداين من خودانى هه قىي يه وئه و خودانى هيقيا دبه خشىنت وبتنى ئه وه يى خوشى
و ته ناهىي ددهته مه .

★ ★ ★

په دشى منى عادله
ژ هه مو و ئاليا يى كامله
ئه وا مرازا هه مو و دلا
په دشى من يى دادوهره وز هه مو و ئاليان فه يى كامله وئه و مرازا هه مو و دلا بجه دئينت .

★ ★ ★

په دشى من خودانى رسقايى
ئاتقاتا هه مو و دلاي
ل حالى هه مو و كەسا يى هاي
خوداين من خودانى رسقايى، ئه و باودريا هه مو و دلاي وئه و ئاگەهدارى هه مو و كەسايى .

★ ★ ★

ل هه مو و ده ما و ل هه مو و دختا
ئه وه په دشايى ئه رد و ته ختا
ژ با وي تېتن رسق و به خته
ل هه مو و ده م و كاته ، خوداين من خودانى ئه رد و عه رشايم، رسق و چەنس هه ر هه مو و ژ باوي
دھيتن .

★ ★ ★

په دشى من خودانى مرازا
خودانى نەعمەت و نازا

ب ههموو ودسا ئهوي رازا
خودايى من خودانى هيقى و مرازايىه و خودانى خوشى و لەفزەتايىه و ههموو ودسفەتا يى
خەملاندىيە .

★ ★ ★

پەدشى منو يى بەرەكەتى
نازلى نازى و نەعمەتى
خودانى دنى و ئاخىرىتى
خودايى منو يى بەرەكەتە ، ئەوه يى كو نەعمەت و لەفزەت دابىنگىرىن وەھەر ئەوه خودانى
دنىيائى و ئاخىرىتى .

★ ★ ★

خودانى ئاخىرىتى و دنى
حاسلى مرازا و منى
يەزدانى منو يى ب تىنى
خودانى دنى و ئاخىرىتى ئەوي كو هيقى و مرادان بجە دئىنت ، ئەوه خودايى من يى بتنى .

★ ★ ★

پەدشى منى رەحيمە
بارانەكى د بارىنە
خەلک و عالەم پى دېينە
خودايى من يى دلوقانە ئەو خىر و بەرەكەتى دبارىنت و خەلک ههموو پى دېيت و شاد دبت

★ ★ ★

پەدشى من خودايى
دیندار وي لمە خىر و سايە
جيى وي ل ههموو دلايە
خودايى منى خودانى دینداردكا كول مە خىر و بەرەكەتە وجەيى وي دەھەموو دلادا يى
ئاشكرايە .

★ ★ ★

پەدشى منى ستارە
خودى يەكى جەبارە
جيى وي ل ههموو جىيىا و وارە

خودايى منه يى كو مه دبارىزت وئه و خودايىكى بھيز و جەن وى ل ھەموو جەن يى ھەي
و يى دياره .

★ ★ ★

پەدشى منى ھۆستايىه

ل عالەمى ب ئاگايىه

جيى وى ل ھەموو ئەردايىه

خودايى من يى زانايىه ول ھەموو جىهانى يى ھشىار وب ئاگەھە وئه ول ھەموو جەها يى ديار
و ئاشكرايىه .

★ ★ ★

پەدشى من نوورە

ئەۋ ژ مە نەيى دوورە

يى عالە ب ئەرد و ئەزمان و بەحرىت كۈورە

خودايى من رۇناھىيىه و ئەھەموو جاران يى نىزىكى مەيە و ئاگەھدارى ھەر ھەموو كىياتى
يە .

★ ★ ★

پەدشى من ئىكى ئەكېرە

كىنا كەسى نەيە لېرە

ھەر و ھەر رەحىمەيە لېرە

خودايى من خودىيەكى بتنى و يى مەزنە وئه و رەحىمە بۇ ھەر كەسەكى و تىشتكى .

★ ★ ★

پەدشى من ئىكى قەدىمە

ل ئەرد و ئەزمانە يى عەزيمە

ل ھەموو دەردا يى حەكىمە

خودايى من خودايىكى بتنى وزمىزەيە ول ھەموو جەها يى مەزنە و حەكىمە ھەموو دەردايىه

★ ★ ★

يا خودى تۇو روحا دېبى و دئىنى

سەبر و ئارامى د دلا دا دچىنى

تۇو دكەيە مو و نابزدىنى

يا خودى ھەر تۈويى يى بن ئادەما ددەي و دېبى و تۈويى سەبرى ددەي ناڭ دلا و تۇو يى كو
تەنگاھيا دقەتىنى .

★ ★

يا خودى رىيَا ته راستى يه
و كارى ته ب هەقى يه
سورا ته هەرە مخپى يه

خودايى من ريا ته وريبازه ته هەر راستىيە، وھەموو کار وکرياريىن ته ب هەقىنە ودىندارا
ته هەرنەيَا ديارە .

★ ★

رىيَا خودى من راستى يه
پەدشايە و شك تى نينه
خودى مەلهكى بىرلى يه

ريبازا خودايى من راستىيە ئەو خودايى وھيچ گومان تىدا نينه، خودايى من يى ژۆرييە .

★ ★

ھەر تۈۋى خودانى مروھتى
خودانى شفعەتى و بەركەتى
رەبى دنى و ئاخىرەتى

خودايى من خودانى مروھت وکەرامەتى يه خودانى شفاعەت و بەركەتايم ئەوه خودانى
دنياين وئاخىرەتى .

★ ★

يا خودى تۈو مەلهكى عەرشاي
ل هەموو کارا ب ئاگاي
ب هەموو دلا تۈۋى هاي

يا خودى هەر تۈۋى خودانى عەرشى ژۆرى تە ئاگەھدارى ل سەر هەموو تشتا ھەيە، هەر
وسان تە ئاگەھ ژ هەموو دلا ھەيە .

★ ★

ژ قەولۇ شىيخ فەخرى باب زەردە
پەدشايى من يى ئەكبەرە
نافى وي ژ ھەر و ھەرە

ژ قەولۇ شىيخ فەخر، خودايى من يى مەزنە ونافى وي ھەر وھەر يى ھەي ودى ھەبت.

★ ★

ئىلەھىۋ تەنە ودىكىلە
و نە دەلىلە و نە كەفيلىه
و نە ھەفالە و نە بەدىلە
خودى يۇ تەنە ودىكىلە ونە كەفيلىه ونە رېبەرە ونە دۆست وھەفال ودەمە.

★ ★ ★

ئىلەھىۋ تە نە تەفالە
و نە دايە و نە بابە و نە كالە
و بىي تە ھەمۇو تشت يى بەتالە
خودى يۇ تەنە زارۋىيە ونە دايە ونە بابە ونە كالە لى ھەر تشت بىيى ئىرادە وقىاناتە ھىچ نىنە.

★ ★ ★

ئىلەھىۋ تۇو دئىنى و دستىنى
تۇو د بەى و دئىنى
تۇو رەحمەكى ب مەدا ب بارىنى
خودى يۇ ھەر تۈويى يى كو دەدەيە مەرۋە و دستىنى و تۈويى دەدەي و د بەى و تۇو دلۇۋانىي ب
مە ببە خشى .

★ ★ ★

تۇو دشکىنى و د جە برىنى
تۇو ساخ دكەى و د مرينى
تۇو رەحمەكى ب مە دا ب بارىنى
تۇو وىران و ئافادكەى تۇو ساخدكەى و د مرينى تۇو دلۇۋانىيەكى مە ببە خشىنى .

★ ★ ★

تۇو د بەى و دستىنى
گەش دكەى و د دەرىنى
تۇو رەحمەكى ب مە دا ب بارىنى
تۇو د بەى و دستىنى و د دەرىنى و تۇو دلۇۋانىيەكى ب مە ببە خشىنى .

★ ★ ★

((ئەم د كىمىن و خودى ئى تەمامە))
فەلسەفا ئىزدىا دەرھەقا ئافرينا دنى و خولياقەتىدا^(١)

(١) ئىزدىاتى، رىزادووئى نافنجى ، ٢٠٠٠ ، ل ٤٩ .

ژ قهولی سهرمه رگی

ژ قهندیلی نازل بوو ئهو سوره

ئیلاھیو! نەسیبەك تە عەفراند بوو ژ من رە

ئەزى رازيمە، هەكە هەندرە، هەكە پرە

★ ★

ل ۋى سەبەقى دا مروفى ئىزدى شکريا خۇز خودى دخوازى و رازيبۇونا خۇ دياردكە ب ھەچ
تاشتى خودى زېرە كرە رىق ،

قەندىل؛ سمبول وزرافەكە پىرۆزە و تايىبەتمەندە د ئەدەبىي دينى ئىزدىيا دا ، ھۆسا تى بەر
چاڭ ؛ قەندىل چاڭكانيارۇناھىيىيە، يان ژى چاڭ رۆزىيە، يان رۆز ب خۆيە، هەكە مروف ب
كۈور و هوور ل ۋى سەبەقى ويىت دى بنىرى، ھۆسا خۆيا دبه كو چى بۇونا مروفانە ژ
ھىيىينى زەلامانە ل گەل يى ژنى بەلكى ل گۆرى قەولى ئەو ھىيىينە (سورە) ژ قەندىللى تى
خوار و د زكى ژنى دا ، ب قودرەتا خودى دبه پچوڭ!.

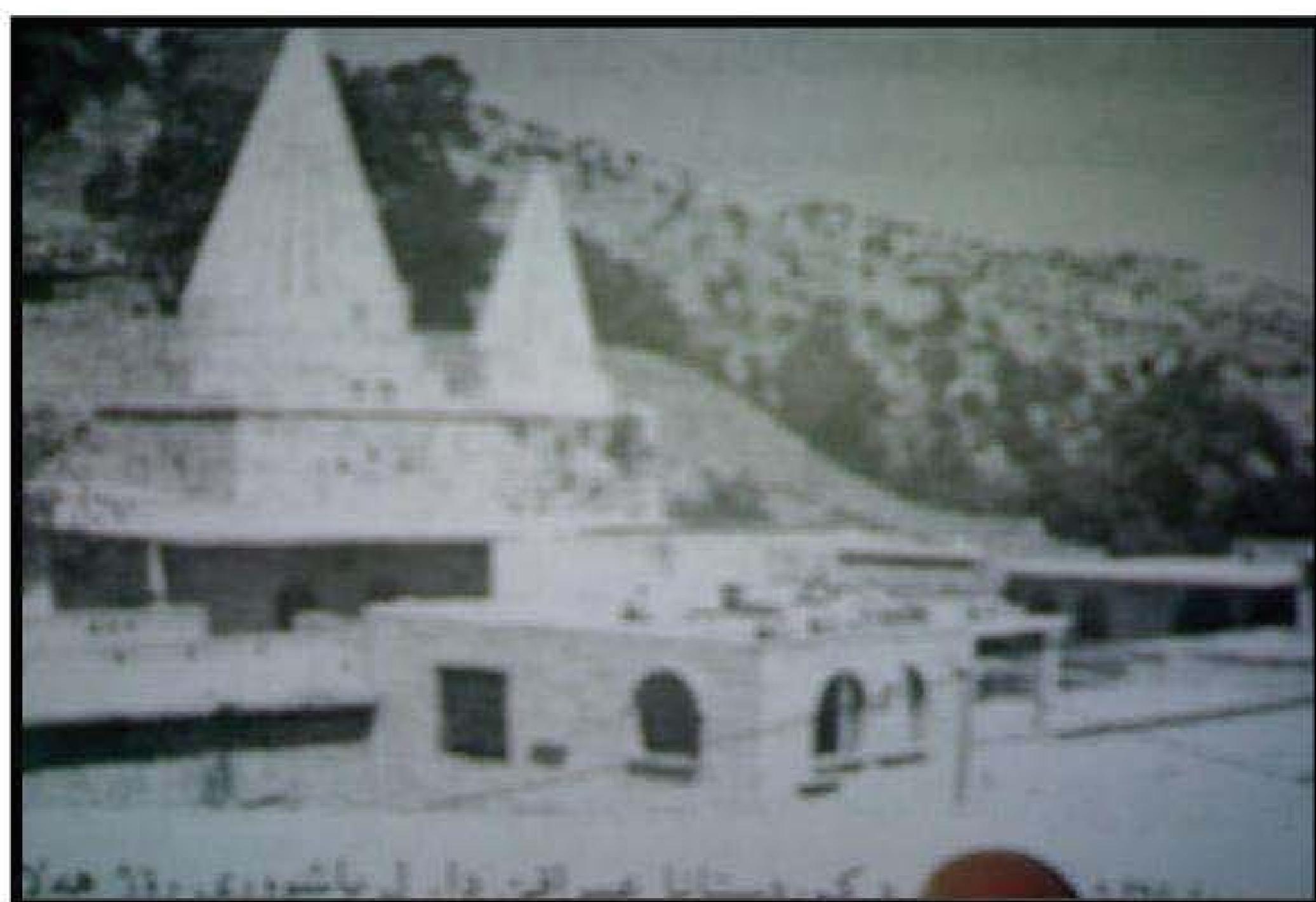
يا سوارى رۆز ھلاتى و رۆز ئافايى^(۳۱)

ھوون بىدەنە خاترا دۆت و دايى^(۳۲)

ھون مە خەلاسکەن ژ قەدايى ژ بەلايى

ھوون بىدەنە خاترا كانيا سپى عەين ل بەيزايى

يا شىشمس تو ل حال مala خوه بېرسى و مەزى ۋى جارى

لالشا نوورانى: (ب)

(أ) مە بەست ژ (دۆت و دايى) شىخ ئادى و ملک شىخ سەن يان ژى دايىك و پچىكىن.

(ب) ئىزدىياتى، رىزا پىنجى ئامادەيى ، ٢٠٠٢ ، ٥٥ .

لالش: په رستگه‌ها پیروزا مه نیزدیایه، ب لالشا نورانی يه ناسیاره، کانیا سپی مورا مهیه.
ئهردی خودی نه‌جهبری و نه ته‌بته ههتا کو لالش ب نافدا نه‌هاتا خوار.

پشتی چل سالی به‌زماره
ئهردی ب خورا نه‌گرت حه‌شاره
ههتا لالش بنافادا د هاته خواره^(۱)

(۱) ژ قهولی زهبوونی مهکسور.

دوعا^(٦):

دوعا، هيقى وداخوازن، مروق بۇ خۇ خۇدەتى خۇ خۇدە دخوازت، كو خۇدە ب رەحم ودلۇغانىا خۇ دگەل مروقى بکەت و ل فى دنیايى ب خۇشى و سەرفرازى، دوور ژ ئىش و ئازار وبەلايا بژيت و ژ شاشى و گوننەھان دوور بکەت و ل ئاخىرىتى ژى ب بەھشتى شاد بکەت. د ئىزىدىياتىيىدا گەلەك جۆرە دوعا ھەينە، ژوانا:

(دوعايىن فەرز، دوعايىن خىرى، دوعايىن چارھسەرىي).

۱- دوعايىن فەرز، كو ئەفەنه:

أ- دوعايىا شەبەقى (فەجري)

ب- دوعايىا سېنى

ت- دوعايىا نىڭرۇ

ج- دوعايىا ھىئارى

د- دوعايىا رازانى

۲- دوعايىن خىرى، وەكى دوعايىا ھەيقى

۳- دوعايىن چارھسەرىي، وەكى دوعايىا زەركىي و زك ئىشى.

گەلەك دوعايىن دىزى د ئىزىدىياتىيىدا ھەينە، كو د ھندەك ھەلۇيىستاندا دئىنە ب رىزكىن وەكى دوعايىا (بسكى، ئىشا مەمكى ۋىنى، تاۋوسى مەلەك، ستىرا دەمبىقايى) (نجمە الصبح)، ئۆغرى، سفرى،ھەتىد).

دوعايىا شەبەقى (فەجري):

دگەل تارى گەوركى ئىزدى بۇ دوعايى خۇ بەرھەقدىكەن و دوعايىا فەجرى دكەن، ئەف ژى چەند سەبەقەك ژ دوعايىا فەجرى نە:

ب دەستورى خۇدە

ژ مىر و مەلەكا دەدىن مەددەها

خاسىت نافا قوبەها

رۇناھى دابۇو بەرى سېبەها

رۇناھىا بەرى سېبى داھربۇو

بۆرى عەبادەتى كاربۇو

سەد خۆزىا وى مىرى ب ھەقى پاۋستابۇو

ئاشق و مەعشق مفتە ب دستە

مه مرازا خوژ وان دخودسته
 وان مرازا مه و خوژ هه قى دخودسته
 يا خودى خىرا بده شەپا وەرگەپىن
 يا خودى تۇو دوعايىت مه قەبۇلېكەي
 ((ئەم د كىمىن خودى يى تەمامە))

دوعايى سېنى:

پشتى دوعايىا پشت گرييىدىنى و دوعايىا شەبەقى (فەجري) و دگەل رۆز ھلاتى ، ئەم ئىزدى خو
 بەرھەفدىكەين و پەروھستەي خودى دېين وبەرى خو دەدەينە رۆز ھلاتى و دوعايىا سېنى
 دكەين، ئەفە چەند سەبەقەنە ژ فى دوعايى:

ب دەستوورى خودى
 ئامىن...ئامىن...تەبارەكە ل دىن
 خودى ھارىكارى دىن
 ب ھيمەتا شەمسە دىن، فە خەرە دىن
 ناسىر دىن سجادىن، شىشىمىسە قەوەتا دىن
 سلطان شىخادى تانجە ژ ئەولىن ھەتا ئاخرىن
 خىرا بده شەپا وەرگەپىن
 مەھدەرەكى دخوازىن
 ب رەحما شىخادى
 ب رەزا مەلىشىخسىن
 ب كەرەما شىشىمىس

★ ★ ★

نوور ژ نوورى شەفقى
 سبحانە ژ تە خالقى
 مەلەكە ل بەر تفلى

★ ★ ★

ژ مالى ھەتا مالى
 شىشىمىسە خودانى سىقالى
 ئەم ژ شىشىمىس نابىرىن خەيالى

★ ★ ★

ژ ستونى هەتا ستۇنى
چەند مفتە ھەنە ل ھندرۇ خەزىنى
يا شىشە تەدا دەستى خودانى مەعرىفەتى و ناسىنى

★ ★ ★

ژ چاۋا ھەتا دەقى
مۇرا شىشە لى دكەقى
مەيدانە مەزن و كەرەما ناھىلەن بنى

★ ★ ★

ژ سەرى ھەتا پىّيا
يا شىشە تە نەقشاندىن و دانايىنە سەرىت رىّيا
ئەم ژ شىشە نا بېرىن ھىقىيا

★ ★ ★

يا شىشە تۈول مە فەكەى دەرگەھى رەحىمەتى
تە ئەم ئىنائىنە سەر قى خلمەتى
رۇنایەكى بىخە بەر مە و سونەتى

★ ★ ★

سونى كو دسونىنە
زەبۈونىن دماندىنە
مەب شىشە ھىقىنە

★ ★ ★

سونەت كو سونەتە
زەبۈونەكى كىيم تاقەتە
مەب شىشە ئەينەتە
(ئەم دكىيمىن و خودى يى تەمامە)

دوعايا نىفرو^(٧)

چونكە ئىزدى سبەيکى بەرى خۇ ددهن رۆزھلاتى و ھىفارا بەرى خوه ددهن رۆزئافايى ،
نىفرو ژ دەمى دەمە رۆز ل نىفەكا ئەزمان د سەكىنە ، ئىزدى بەرى خۇ ددهن رۆزى يان لالشا
نورانى و دوعايا خۇ دكەن دېبىژن :

يا رەبى تو بىدەيە خاترا ستۇونا عەرد و عەزمان

لهیلون، لیلهت ل قمەر و "سوریت رەھمان"
 يارهبى ژ ھەر چار مala^(ا) بۆ مە و سونەتخانى ۋەرى كەھى ھان.
 يا رەبى! تو ب دەھىھ خاترا گيایى بىنى دنى، ماسىي بىتنى
 كەھما خودانى خېقەتا فەدایى لىھەر گرئ كەلا دنگزى
 يا رەبى! تو بۆ مە و سونەتخانى ۋەرى دەرۋىشى رونشتى ل كاھا زەزمى.
 يارهبى! تو ب دەھىھ خاترا سورا چى بۇوى لىناۋ مىردا دخەو لەخانىدا
 ئى خود كرييھ پسى شىخادى د مغارىدا
 يا رەبى! تو ب دەھىھ خاترا ملک شىخ سنى ئاديا
 ئى سەرئ خود دايى پىخاما مە سونىيما
 يا رەبى! تو بۆ مە و سونەتخانى ۋەرى كەھى رزقەكى ژ خزينا خودىا ژۆرىيە.
 يا رەبى! تو ب دەھىھ خاترا شىخى سونەتى
 چەند خاس و مومنى بۆ تە دكىن عەبادەتى
 يا رەبى! تو بۆ مە و سونەتخانى ۋەرى كەھى رزقەكى
 ژ خزينا خودىا قوودرەتى.
 يا رەبى! تو بخاترا ئاشى محبوبەتى كى
 ئو ھەرھەفت دەرگەھەيت قودرەتى كى
 ئو ھەر چار كلىليت مەعرىفەتى كى
 يا رەبى! تو پىيارەكە خىرە ل حالى مە و سونەتى كى
 يا رەبى! تو ب دەھىھ خاترا مىرە ل زوھايى
 كەھما گەلەيى لالش، دار و بەرائى
 يا رەبى! تو مە و سونەتى خلاس كى ژ قەدایى ژ بەلايى!
 يا رەبى! تو ب دەھىھ خاترا سوارى سوار بەيى نېقەكا رۆزى^(ب)
 هاتى ژ شەرقى چۆيى بۆ غەربى

(ا) دىارە رامان ژ ھەر چار مala، مالىئ ئادىيىانە ئانکو: ئووجاغا ئادانى، شەمسانى، قاتانى، پىرانى.

(ب) ب باوهريا ئىزدىيان يەك ھەر سپى و ھېشارى سوارى خود ھەھىھ، بەلكى (نېقەكا رۆزى) ژى. نەفە وئى فکرى خۆيا دكە ل سەر عەرەبانەكىيە و چەند ھەسپ دكىش، ئەڭ سومبۇل و فکرە لجەم ملەتى ميسوبوتاميا، مسرى، گريك، ...، هەندىدەر دكەفت و ھەبوو.

يا رهبي! تو گونهيت مه خهفر ب کي و چهندی سونهتي

يا رهبي! تو بدديه خاترا سورا هر چار قرفتا

ئو كه ره ما هر هفت مله کا

يارهبي! تشتى ژ ته د خوازين، دين و ئيمانه، نه دهولته.

يا رهبي! تو بدديه خاترا شهف و روزه، به هشت و دو زه

يا رهبي! تو مه و سونهتي ب خونه ديوانا خاس و مومنيت ژوره

يا رهبي! هر تو يي، هر تو يي، هر تو يي.

★ ★ ★

دوعايا هيقارى^(١)

به رى رۆز ئاقا ئەم ئىزدى خو پاك و تەميز، وبەرەقدىكەين بۇ دوعايى، بەرى خۇ ددىنه

رۆزئاقا و دەست ب دوعايا هيقارى دكەين . ئەقەزى چەند سەبەقه ژ فى دوعايى:

ب دەستوورى خودى

يا سوارى رۆز هلاتى و رۆز ئاقايى

تۇو بددىيە خاترا دوتى و دايى

تۇو مە خلاسکەى ژ قەدايى، ژ بەلايى ژ غەلايى

يا شىشم تۇو ل حالى مala خۇ و مەزى بېرسى في جارى

تۇو بددىيە خاترا عەرش و كورسى

گاي و ماسى

حەيات ل كورسى

يا شىشم تۇو ل حالى مala خۇ و مە ژى بېرسى

★ ★ ★

تۇو بددىيە خاترا لموح و قەلەمە

ھەوا و ئادەمە

عيسا بن مەريەمە

يا شىشم تۇو ل حالى مala خۇ و مەزى بېرسى ل ھەموو دەمە^(٨)

★ ★ ★

تۇو بددىيە خاترا چەرخان و فەلەكا

ھۆريان و مەلەكا

سۇرە تاۋووسى مەلھەك و چارپەدە تەبەقا
يا شىشىم تۇو پېرسىارەكا خىرى ل مالا خۇ و مەزى بىكا

★ ★ ★

تۇو بىدەيە خاترا بەھشتىن و دارى
كاف و زمزىم و مغارى
سۇرە ئىزى و بەيت ل فارى
يا شىشىم تۇول حالى مالا خۇ و مەزى بېرسى ئى جارى

★ ★ ★

تۇو بىخاترا دورى كەى
كاسى كەى
ئختىيارى سۇرە موخفى پى پرا سەراتى كەى
يا شىشىم تۇو پېرسەكا مالا خۇ و مەزى بىكەى

★ ★ ★

تۇو بىدەيە خاترا دورا سېيىھ
مەلھەكى بېرىيە
سۇرە ئىزىيە
يا شىشىم بۇ خاترا دیوانا سلتان شىخادى تۇو بۇ مالا خۇ و مەزى بىكەى ھىقىيە

★ ★ ★

تۇو بىدەيە خاترا دورا سۆرە
كۈرسىيا بىمۆرە
ئىزدىنە مىرو قوبلاھت بىدۇرە
يا شىشىم ل بانگ وھاوريت مە بىيئەنەى مەلھەكى ژۆرە

★ ★ ★

تۇو بىدەيە خاترا دورا زەرە
عەرد و عەزمان و بەرە
يا شىشىم تۇول بانگى مالا خۇ و مەزى وەرە

★ ★ ★

تۇو بىدەيە خاترا سوکا مەعرىفەتى
مېرى ل بەر بەدى دكەت خلمەتى
دەرويىشى ب شەۋ ورۇڭ دكەت عەبادەتى

هەر پىنج فەرزىت حەقىقەتى
شىخ و پىر، ھۆستا و مەھبى (يارو برا) يېت ئاخىرتى
يا شىشم تۇو مەھرىيەكە مالا خۇ و مەزى بىكە قارى

★ ★ ★

تۇو بىدەيە خاترا دوعايىت فەقيران
رەبەنیت بنى دىرلان
يا شىشم تۇو ل مالا خۇ و مەزى بىكە سەخبيّران

★ ★ ★

تۇو بىدەيە خاترا عەرشى رەحمانە
مەلەكى جانە
بەحرا قودسى جانە

يا شىشم، يا ژته دخوازىن دىن وئىمانە

★ ★ ★

تۇو بىدەيە خاترا عزرايىل، جبرايدىل، ميكايىل، دەردايىل،
شەمقايىل، عەزازىل، عزراپىل
ئەون ھەر ھەفت مەلەكىت كېرىز
بەرى خاسا ب چەندى بەدىل
دەھستا دا مفته و كلىل
دراوهستايىنە ل حزرتا مەلکى جەللىل
(ئەم دكىيەن و خودى يى تەمامە)

دوعايىا (شەھەتىيا دىنى):^(٩)

بەرى مرۆڤى ئىزدى ب رازىت و سەرى خۇ دانى سەر بالگىڭى ژ ترسا مرنى جانى خۇ
حەلالدىكە شەھدا خۇ دە دېزە:
شەھدا دىنى من ئىك ئەللا
مەلەك شىخ سن حەق حبىب ئەللا
مەقلوب و مەركەھ سەلا
سلافيت مە ل لالشى مەقلوبى بەرى مەھى، جوتىن قوبا.
ل وى ئەردى، ئەردى ئىزدخانە سەر دكىشىنە بەر شىخادى
عەبادتى، سجودەھى.

سلطان شیخادی په دشاپی منه شیخو به کر مه ولایت منه
 سلطان ئیزی په دشی منه
 شیخ مه همهد مه رهبیت منه⁽ⁱ⁾
 تاووسی مه لهک شه هده وئیمانیت منه
 کاف و مغار و زمزم حه جا منه^(b)
 مه لهک شیخ سن با خویی منه
 شیشم مه سه بی منه بینایه چاقیت منه
 کانیا سپی موّرا منه
 قوبلهت ل بدؤر قوبلهتا منه
 شیخ موسی سوّر خودانی منه^(t)
 منه تکارین ژ ئادیا
 فاقارتین ژ کافرا ژ را فدیا
 ئەم ھافیتنە سەر پشکا سونیبا
 منه تکارین ژ میرا
 فاقارتین ژ کافرا ژ خەندیرا
 ئەم ھافیتنا سەر پشکا شیخان و پیرا
 منه تکارین ژ منه تى
 فاقارتین ژ کافرا ژ شرعەتى
 ھافیتینە سەر پشکا شیخى سونەتى
 ھەگە خودى گر ئیزدینە
 سەر نافى سلطان ئیزینە
 ئەلەھە مدللا ئەم ب ئۆل و ئەركانیت خۆ درازینە .
 ((ئەم دکیمن و خودى یى تەمامە))

دوعایا ل سەر گیانى مری تیتە گوتن:^(١٠)

يا خودى ھەر تۈۋى وھەر تۈۋ وئى ھەى وھەر تۈۋ دى ھەبى
 يا خودى نە تۈۋ ژ كەسى و نە كەسى ژ تەيە
 ئىك فروارى ، بى شريکى . بى ھەفالى
 يا خودى تە نە وەكىلە ، و نە كەفيلە

(ا) ھەر مروفەکى ئیزدى نافى : شیخ پیر، مه رهبى، خۆ دبىزى .

(ت) يان دبىزى لاش حەجا مەيە.

(ت) ھەر ئیزدیھەك نافى خودانى خۆ دبىز

تورو ل گەل ھەمۇ دەم و ھىام وبەدىلە
 ياخودى تۇو دشکىنى و تۇو دجەبرىنى
 تۇو بەحرىت گران دەمەيىنى
 قى دنیايى ب كار دئىنى
 قى ئىسمانى بى ستۇن رادۇدەستىنى
 تۇو بۇ مە مەسپ ودىنى
 سەد خۆزكا ب وى گيانى بىھىي و ژى نەستىنى
 دى ب زۇر دەرەجا را گەھىنى
 تۇو قى مرى ب رەحمىنى^(١)
 ((ئەم د كىمن و خودى يى تەمامە))

(١) ئەف دوعايىا ل سەر تربا، ول مالا مرى د دەمى بەھىي دا تىتە رېزگەن، دەمى ئەف دوعا تىتە گۈتن دەپيا بىزى (خودى ژ وى رازىبىت يى دوعايى ل سەر گيانى قى مرى بىھەت) وئەف دوعا ب سەكىنى فە تىتە گۈتن .

جهڙنین مه ئىزديان:^(١)

- ١- جهڙنا سهري سال.
- ٢- جهڙنا چلى هافيني.
- ٣- چهڙنا چلى زفستان.
- ٤- جهڙنا جه ماين.
- ٥- جهڙنا روشين ئيزى.
- ٦- جهڙنا بيلندى.
- ٧- جهڙنا خدر لياس.
- ٨- جهڙنا قوربانى.

شروعهگرن:

- ٩- جهڙنا سهري سال:

كه فنترين جهڙنا مه ئىزدياي، كه فناتيا وي دزفرته دهستپيکا ئافراندنا كنياتي، دهمي په دشاي دور ڙنورا خو نژاند و ئاخ وئاف وبائ وئاگر ڙي په يداكرين و كنيات پي ئافراند.

ههر وسان دبىزنه في جهڙنى، جهڙنا تاووسى مەلەك (مەلەك زان) ودبىزنه چارشهمبوا روڙا جهڙنى، چارشهمبوا سوُر، ئەف جهڙنه دهستپيکا سالا نوويم، دكهفته د چارشهمبوا ئىكى ڙ مەها نيسانا روڙ هلاتيدا.

روڙا چارشهمبى: ههر مللەتكى روڙدکه وي هەيم، يا جوهيا روڙا شەمبى، يا مەسيحيان روڙا يەك شەمبوى، يا بوسلمانان روڙا ئەينى ويا ئىزديان روڙا چارشهمبى يە، ل في روڙى ئىزدى بيهنا خو فەددن وئاگرى ل چەين پيرۆز ول مالىن خو هلهدکەن ودچنه سەر گورىن مريين خو دفى روڙى دا، ڙنا ناهين چنکويه و پيرۆزه، ل في روڙى خودى چىكىدا دنيايى ب دوماهى ئيناي، وەکو د في سەبهقا ڙ قەولى ئافراندنا دنيايى دا دياردبىت:

خوداھەندى مه ئىنى كر ئەساسە

ل شەمبوى برى كراسە

چارشهمبوا كر خلاسه:^(#)

ههر ڙ كەفندى مللەتىن ئارى ل روڙ هلاتا نافين ب شىويهكى گشتى ول وەلاتى ميسوبوتاميا ب شىويهكى تاييەتى پيشوازى ل سالا نوو دكرن ودكرنه جهڙن و ئاهەنگين جوُرا وجوُر ب في

(١) ئىزدياتى، رىزا شەشى ئاماذهىي، ج ٣، ٢٠٠٤، چاپخانه العداله، بغداد.

ههـلـكـهـفـتـيـ دـكـيـرـانـ وـهـهـرـ ئـيـكـيـ ژـ وـاـنـ، بـوـ جـهـڙـنـ وـ ئـاهـهـنـگـيـنـ سـالـاـ نـوـوـ رـوـڙـهـكـ يـاـنـ چـهـنـدـ رـوـڙـ
دـهـسـتـنـيـشـانـكـرـبـوـونـ وـهـهـرـ ئـيـكـيـ نـاـفـهـكـ دـكـوـتـيـ، سـوـمـهـرـيـاـ دـكـوـتـيـ: جـهـڙـنـاـ زـاـكـمـوـكـ، باـبـلـياـ دـكـوـتـيـ:
جهـڙـنـاـ ئـهـكـيـتـوـ وـ مـيـدـيـ يـاـ دـكـوـتـيـ : نـهـوـرـوـڙـ تـاـ نـوـكـهـ ژـ گـهـلـ كـورـدـ بـ شـيـوهـيـهـكـيـ گـشتـيـ رـئـيـ
وـرـسـمـيـنـ تـايـبـهـتـ وـ ئـاهـهـنـگـيـنـ جـوـرـاـ وـ جـوـرـ بـ فـيـ هـهـلـكـهـفـتـيـ دـكـيـرـنـ .

فـهـکـوـلـيـنـاـ يـاـ دـايـهـ خـوـيـاـكـرـنـ كـوـ پـهـيـقـاـ نـيـسـانـ ژـ پـهـيـقـيـنـ: (نوـوزـانـ) هـاتـىـ يـهـ يـاـنـ نـوـوـزـيـانـ. ئـيـزـدـيـ
ريـزـ وـبـهـاـ وـپـيـرـوـزـيـ دـدـهـنـهـ فـيـ مـهـهـيـ ژـبـهـرـ هـنـدـيـ دـفـيـ مـهـهـيـداـ ژـنـاـ نـائـيـنـ وـ دـبـيـژـنـ گـونـنـهـهـ،
چـونـكـيـ نـيـسـانـ بـخـوـ بـوـوـكـاـ سـالـيـيـهـ وـ بـ جـوـانـتـرـيـنـ رـهـنـگـ وـخـهـمـلـ يـهـ خـهـمـلـانـدـيـيـهـ وـجـوـوـ بـوـوـكـاـ
دـسـهـرـ خـوـرـاـ نـابـيـنـتـ .

ژـبـهـرـ پـوـوـتـهـ پـيـدانـاـ ئـيـزـيـدـيـاتـيـيـ بـ سـرـوـشـتـيـ وـ ژـبـوـ پـارـاسـتـنـاـ گـزـ وـگـيـاـ وـتـهـفـ روـوـهـكـاـ وـژـبـهـرـ كـوـ
ئـهـفـ مـهـهـ دـهـمـيـ فـهـڙـيـنـ وـ بـوـوـزـانـدـنـاـ هـهـمـوـوـ گـيـانـدـارـاـيـهـ ، ئـيـزـدـيـ دـفـيـ مـهـهـيـداـ جـوـتـيـ نـاـكـهـنـ
وـعـهـرـدـيـ نـاـكـوـلـنـ .

ئـيـزـدـيـ دـبـيـژـنـ مـهـلـهـكـيـزـانـ لـ (18) هـڙـدـهـيـ ئـادـارـيـ ژـ ئـهـسـمـانـاـ دـئـيـتـهـ خـوارـ سـهـرـ كـهـوـكـهـبـيـ عـهـرـدـيـ
وـجـهـڙـنـاـ سـهـرـسـائـيـ بـ هـهـمـوـوـ تـشـتـيـنـ (روحـ)(گـيـانـدـارـاـ) پـيـرـوـزـ دـكـهـتـ بـ زـيـدـهـبـوـونـاـ وـاـنـ ... عـهـرـدـ
زـيـدـهـتـرـ گـهـشـ وـكـهـسـكـ دـبـتـ دـگـهـلـهـكـ گـيـانـدـارـ ژـ كـونـ نـاـفـبـهـرـاـ دـهـرـدـكـهـفـنـ وـدـهـسـتـ بـ هـيـكـرـنـاـ
زاـيـنـيـ وـجـوـوـتـ بـوـنـيـ لـ فـيـ مـهـهـيـ دـكـهـنـ ... رـهـهـ وـرـيـشـالـيـيـنـ ئـهـفـيـ جـهـڙـنـيـ دـگـهـهـنـ زـهـمـانـيـ باـبـلـياـ
هـهـبـوـونـاـ فـيـ جـهـڙـنـيـ دـنـافـ مـهـداـ دـيـرـيـنـاـ دـيـنـيـ ئـيـزـيـدـيـاـ خـوـيـاـ دـكـهـتـ.⁽¹¹⁾

رـئـيـ وـ رـهـسـمـيـنـ فـيـ جـهـڙـنـيـ :

هـيـقـارـاـ جـهـڙـنـيـ:

۱- لـ پـهـرـسـتـگـهـاـ پـيـرـوـزاـ لـالـشـ ، فـتـيـلـ وـچـرـاـيـاـ ، لـ سـوـوـكـاـ مـهـعـرـيـفـهـتـيـ وـلـ بـهـرـ نـيـشـانـگـهـهـيـنـ
خـاسـ وـچـاـكـاـ فـيـدـخـيـنـ وـهـهـرـ كـهـسـهـكـيـ ئـامـادـهـ دـفـيـتـ پـشـكـدارـيـ دـوـيـ رـئـيـ وـرـسـمـيـداـ بـكـهـتـ ، هـهـرـ
وـهـسـانـ دـيـنـدـارـوـ قـهـوـلـزـانـ ، قـهـوـلـ وـبـهـيـتاـ بـ رـيـزـ دـكـهـنـ وـسـهـماـزـيـ تـيـتـهـ كـيـشـانـ .

۲- زـارـوـكـ وـگـهـنـجـ قـهـسـتـاـ هـاـوـرـيـ گـونـدـيـ دـكـهـنـ ، بـيـنـافـيـ (ڪـاريـيـ) وـكـولـيـلـكـيـنـ نـيـسـانـيـ دـئـيـنـنـ.
۳- کـابـانـيـيـنـ مـالـاـ هـيـكـاـ دـكـهـلـيـنـ وـرـهـنـگـ وـرـهـنـگـ دـكـهـنـ ، هـهـرـ وـهـسـانـ سـهـوـكـاـ دـپـيـژـنـ وـبـ سـهـرـ دـهـرـ
وـ جـيـنـارـاـ نـداـ بـهـلاـقـدـكـهـنـ .

۴- ڙـنـكـ سـهـرـاـ زـهـمـانـيـ گـونـدـيـ دـدـهـنـ ، لـ وـيـدـهـرـ سـهـوـكـ وـهـيـكـاـ بـ خـيـراـ مـريـيـنـ خـوـ بـ سـهـرـ
هـهـقـدوـوـ وـ رـيـبارـ وـ بـهـلـنـگـازـانـداـ بـهـلاـقـدـكـهـنـ .

۵- زـهـلامـ بـ هـهـقـراـ قـهـسـتـاـ نـيـشـانـگـهـهـيـنـ خـاسـيـنـ گـونـدـيـ دـكـهـنـ وـ زـيـارـهـتـيـ دـبـنـ .

۶- لـ دـوـوـفـ پـيـچـيـبـوـونـاـ خـوـ هـهـرـ مـالـهـكـ سـهـرـبـرـهـكـيـ سـهـرـزـيـدـكـهـتـ .

۷- هـهـرـ مـالـهـكـ چـرـايـيـ خـودـانـيـ مـالـيـ فـيـدـخـيـتـ .

سبهیکا جهڙنی :

- ۱- گهرهکه هر نئزدييڪ بهري رُڙ هلاتي دهست و چافين خوب خونافي جوانكهت .
- ۲- دگهل رُڙ هلاتي، کابانيا مالي، قهفته که کوليکين نيساني و گيائي بینافي دگهل فالكين هيڪين رهنگ، ب ههريي ب سه ردهرا مالي و خانيان فهدهت.
- ۳- ل دهمي تيشتني، ههر مالهکا په ز هه، ماستي ب سه ده و جيناراندا به لافدكهت وما لا ماست ڦيرا دچت، هندهک هيڪا ددهته وي که سى ماست ڦيرا ئيناي، وهک جهڙنانه و خهلاتي وي .
- ۴- پشتني خهلكي گوندي ل نيشانگه هيڪ خاسا زياردتي دبن، مال ب مال دگهرين وجهڙنا هه ڦپيرُڙ دكهنهن .
- ۵- زارُوك و گهنج وزهلام، ل کولانين گوندي کوم کوم دجھين و گهلهک جورين ياريما ب هيڪا دكهنهن، کو دبتر يا وان يارياندا هيڪين ڦيكودوو دشكينن .
- ۶- مالخويين مالا دووسى هيڪا دگهل خو دبهنه ئاقاري و دخون، پاشي فالكين وان دهاڻينه ناف ده خل و داني خو .
- ۷- دفعه رُڙيда په ز نادوشن وبڃيڪا بهر ددهنه بهر ماكا و دبيڻنه في ڪرياري (ستيڪوش) .

رُڙا پشتني جهڙنی :

شقان بهري نيفرو په ز دئينته دهنه، بيريغان ب پارزوونكين خو و خهلاتي شقاني فه دچنه بيريي، دهمي دگهنهن پيڪفه خريچدکنه شقاني و گوپالي وي پرت - پرت دكهنهن و وان پرتا ب سه هفدوودا به لافدکنهن، پاشي پيڪفه رووندنهن و خهلاتي شقاني ددهنه، دهمي بيريغان دزفرنه مال، هر ئيڪ ڙ وان وي پرتا گوپالي ب مهشکا خوشه دكهنهن.
هييماهه تي د جهڙنا سهري ساليدا:

- ۱- چارشه مبوا سهري نيساني : دفعه رُڙيда (مهلهکي زان - تاووسى ملههک) ڙين و زيارا سه رهدي، ب فروارا خودي نووزهندكهنهن :

چارشه مبوا سهري نيساني

مهلهکي زان دئيته خواري

دهنگ دكهنهن ل به هاري

- ۲- نه کولانا عهري، دمههها نيسانيدا: هه موو که سکاتي، دهست ب گه شبووني دكهنهن، فيجا کولانا عهري دفعه هه هيدا ب گونهه دئيته دانان، تاكو جوانتر روروبي عهري بخهملت .
- ۳- جوانكرنا دهست و چافا ب خونافي : وهک موئکرننه که ب ئافا سالا نوو .

٤- ژن نه ئىنان : د فى مەھىدا ، فەگۇھاستنا بۇوکا گوننەھە، چونكى نىسان بخۇ بوكا سالىيە وچوو بۇوکا دسەر خۆرە قەبۇول ناكەت .

٥- ھىك: ھىمایەبۇ:

- دورا پەدشاي نەف كىياتە ژى ئافراندى.

- شكاندنا ھىكى، نىشانا پېزقىنا دورىيە.

- كەلاندنا ھىكى، نىشانا مەيىن وجەبرىنا عەردىيە.

- رەنگىرنا ھىكى، رامانا خەملىنا عەردى دەدەت .

- بىزاندنا قالكىن رەنگا ورەنگىن ھىكى دناف دەخلى دانىدا، ژبو خىر و بەرەكەتىيە.

٦- بەلافكرنا سەوك وھيکا ب سەر ھەۋددوودا، مەرەم ژى تىكەلبۈونا نانى وموكم كرنا باوھرىي و برايىنىيە .

٧- د روڭا جەڙنىدا دېيىته كارىي (بىناف) ژ بەر تىزى و دژواريا وى .

٨- ھەلاۋىستنا كولىلەكىن سۆر وبيناقى و قالكىن رەنگا ورەنگىن ھيکا، نىشانا هاتنا بەھارى و سالا نووپە .

٩- شكاندنا گۆپالى شقانى، نىشانا نووژەنكرنا شقانى تىيىھە وپرته كۆپالى ب مەشكى فەدكەن بۇ خىر و بەرەكەتى .

١٠- جەڙنا چلى ھافىئى :

چلى ھافىئى ژ (١١) ئ خزىرانى دەستپىيدىكەت ول (٢٠) ئ تىرمەھى ب ھەزمara رۆژھلاتى ب داوىيى تىيت، ئانكوا ژ (٢٤) خزىرانى ھەتا (٢) ئ تەباخى ب ھەزمara رۆژ ئافايى .

ئختىيارى مەرگەھى و جقاتا وى و دەرويىش وشكەستى وزانايىيەن دىنى وھەر ئىزدىيەكى بقىيەت، ۋان چل روڭا بىر روڭى دېت ودبىيەنە وان چلهگر.

روڭا داوىيى ژ چلهى دېتە جەڙن ودبىيەنە جەڙنا چلى ھافىئى، كو رى ورەسمىن وى بۇ دەمىن پىنج روڙان ژ (٢٠-١٦) تىرمەها روڭ ھلاتى بەرامبەر (٣٩) ئ تىرمەھى ھەتا (٢) ئ تەباخا روڭ ئافايى، لەل پەرستگەها لالشا نوورانى دئىنە گپران .

ھەر ئىزدىيەكى بقىيەت قەستا پەرستگەها لالش بکەت، لى سەرەدرى و دىندارىيەن رى و رەسمان دگىرەن، فەرە ب شەفەكى بەرى گپرانا رى ورەسمان ئامادەبن.

رى ورەسمىن جەڙنى :

١- ھەموو ھىقارا چرايىن ئاقد ونيشانگەھىن خاسا دھىنە ۋېخستن.

٢- ھەر ئىزدىيەكى قەستا پەرستگەها لالش دكەت، گەردكە دسەر پرا سەلاتىرا دەربازبىت و بىچتە سەر حەودا كانىا سېمى ودەست وچاھىن خۇ پى پاك بکەت.

- ۳- هەر ئىزدىيەكى بچتە لالشا نوورانى دەپت، كانىا سېپى و دەرى قاپىي و زەزمى و سىندرۇو كا شىخادى وبەرى شباكى و نىشانگەها شىخ فەخرا (ئختىارى مەركەھى) و مەزارگەھىن: شىشمس و شىخ و پىرىن خۇ... زيارەت بکەت.
- ۴- ل ھەموو ھىفاران سەما تىيەتە كىشان.
- ۵- ل ھەموو رۆزان (سبەيکا، پشتى بەيتا سبى) و (ھىفارا بەرى بەيتا ھىفارى) رى و رەسمىن قىنتارى دئىنە گپران .
- ۶- كەسى نەمۇرلىكى، ب ئافا كانىا سېپى دەپتە مۇرکرن .
- ۷- ھەموو ھىفارا قەول و بەيت و قەسىدە دئىنە ب رېزكرن .
- ۸- قەوال دەف و شەبابا لىدىخن .
- ۹- گۆفەندا دەرى كانىي دئىتە گىران.
- ۱۰- سەرەددەرىيىن خاسا سماتى چىدكەن .
- ۱۱- ل رۆزا دومايىكى ژ جەڙنى تاوس دئىتە جوانكىن و ل گوندان ھەر مالەك سەربېركى سەرژىدكەت .

۳- جەڙنا چلى زڤستانى:

جەڙنا چلى زڤستانى ژى ھەمان رى و رەسمىن جەڙنا چلى ھافىنەن، ل چەڙنا چلى زڤستانى، رى و رەسم بۇ دەمى سى رۆزان دئىنە گىران.

چلى زڤستانى ژ (۱۲)ى كانوونا ئىكى يا رۆز ھلاتى دەسىپىيدكەت و ل (۲۰)ى كانوونا دووپى ب داۋىي تىيت، رۆزا داۋىي ژ چلى، ئانكى (۲۰) كانوونا دووپى يا رۆز ھلاتى بەرامبەر (۲)ى سباتا رۆز ئافايى دېتە جەڙن .

۴- جەڙنا جەمايى:

ئىكە ژ جەڙنەن دىرىينىن مە ئىزىديان، رى و رەسمىن وى بۇ دەمى ھەفت رۆزان، ھەر ژ رۆزا (۲۰) تاكو ئيلونا رۆز ھلاتى، ئانكى ژ (۷ تاكو ۱۳) ي چريا ئىكى ب ھەزما رۆز ئافايى، ل پەستگەها پىرۇزا لالش دئىنە گىران.

ئىزدى ژ ھەموو دەفەرا، قەستا پەستگەها لالش دكەن، ل دىندار و سەرەددەرى، گەردەكە ب رۆزەكى بەرى گىرانا رى و رەسمان ل ئامادەبن .

دەن ھەفت رۆزا دا ئىزدى ل پەستگەها پىرۇزا لالش ل ھەف دەجەمەيىن . رى و رەسمىن فى جەڙنى ب فى تەرزى ل خوارى دئىنە گىران :

(۱) ئىزدىياتى، رىزا دووپى نافنجى، ۲۰۰۰، ل ۱۳ .

- ۱- بهرى جەڙنى ب روڙهکى يان ب دووا سه رد هري خاس و چاكا ، ل په رستگه هى ئاماده دبن، ژ بو پي Shawazia ميقان و مریدين خو.
- ۲- بهرى جەڙنى ب روڙهکى ، ديندارىن ئيزيديان ل لالشى بهرهه ڏ دبن ، داكو رى و رسمي ئىن جەڙنى بگيرن.
- ۳- هەر ئيزديه کى ل ويدهرى دفعت ل مهزارگه هىن شيخادى و شيخه خر و شىشمس و كانى يا سپى وزمزمى و شيخ و پيرىن خو ... زيارهتى بت.
- ۴- ل هەمو روڙين جەڙنى :
- أ- سه رد هري ين هەمو خاسا سماتى ئاماده دەكەن .
- ب- هيقاران چرايىن خاس و نيشانگەها فيد خىن.
- ج- قەوال سبه يكا بهرى روڙهلا تى ، بهيتا جندى وبهيتا سبى و ل هيقارا بهيتا هيقارى دگەل دھف و شبابا دسترىن.
- د- ديسان ل هيقارا ، پشتى روڙئافا سەما ل جەلسى دئىته كىشان.
- ه- هەر ديسان ل هيقارا و پشتى بهيتا هيقارى ، رى و رسمي قنتارى دئىنه گيران.
- ۵- پهرى سواركرن :
- (پهرى) په روئيه کى رەنگىنه ل سەر گورىن خاس و چاكا دئىته دانان ول جەزنا جەمايى ب ئافا كانى يا سپى دئىته مۆركرن و سواركرن ئەفرى ورسم ، ل روڙا چارى ڙ جەڙنى دھىنە گيران ، پهرى ئىك ئىك دھىنە سواركرن پشتى پهرى ب ئافا كانى يا سپى دھىنە مۆركرن ، فەقير پهريي دادنیتە سەرسەری وى كەسى بقىت وى پهريي سواركەت و دوو قەوال دھف و شبابا ليىدحن. دەمى دگەهنە جەم بابى شيخ ، دى ڙى و درگرت ، هەتا دگەهتا دەريي قاپيا شيخادى ، ل ويدهرى ميري شيخا ، دى ڙى و درگرت و گەھينته جەم بهرى شباكى.
- پهريي دئىنه سواركرن ئەفەنه :
- (شيخادى ، ئىزى ، شيخ حەسەن ، شىشمس ، شيخ فەخر ، شيخو بهكر ، ستىائىس).
- ۶- قەباغ :
- رى و رسمي قەباغى ، ل روڙا پىنجى ڙ جەڙنى دئىنه گيران ، كو هەرسى ئىلىن (قايدى ، ترك ، و ماموسى) پشکدارىي تىدا دكەن . ئەويىن ڙ قان هەرسى ئىلان دئىنه دەست نيشانكرن ، دگەل قەوال و هلگەری چەقلتوى و هلگرا تاوا بخورى ل جەلسى كۆم دبن و ب رىز بهر ب (بهرى قەباغى) ب رى دكهفن و ب فى شىوهى : هلگری چەقلتوى ، قەوال ، هلگرا تاوا بخورى زەلامىن چەكدار ول پى هەمووان كچ و ڙن دى چن هەتا دگەهنە (بهرى قەباغى) ل چىايى عەرقاتى

زهلامین چهکدار ب ریزدبن وسی شیلکین تفهندگا دهاقیژن. پاشی ژ سهربی چیایی دئینه خوار ول سهربانی ئاقدین سووکا مه عريفه‌تی ب ریز دبن و دیسان شیلکین تفهندگا دهاقیژن . پاشی ل دهرگه‌هی ئیزدینه میر د بورن دچنه ژور ول جهلسی کومدبن، ل ویده‌ری دیلانه‌کا ههفت ریزی ل بهر دهنگی دهف و شبابا دگیرن . دوى دهمى دا ، مجیور (فه قیر) گایه‌کى ژ گای كوزی بەرددەت و يەك ب دهنگه‌کى بلند گازى دكەت : (گای چو) هەموو دیلانى بەرددەن و ب رەخ گای دكەفن و گای دناۋ قەرەبالەغا خەلکى را دبۇرىن و دېنە مەزارگە‌هی شىشىمسى، ل ور گای سەرژىدەن و گۆشتى وي دكەنە سمات .

پاشی سەر دەرىي مەزارگە‌هی شىشىمسى، پەرەوكە‌کى ب ئافا كانيا سپى مۇردەت، و بۇ پشکدارىن في رى ورەسمىن دكەتە خەلات . ئىك ژ وان پشکدارا ، وي خەلاتى دادنىتە سەر سەربى خۇ وھەموو پىكە بەر ب چیایي عەرفاتى ددەنە رى و ل ویده‌ری دیلانه‌کا تايىبەت دگيرن و پاشى دچنە بەر پىرى ئىسىبىا و هەرئىك چكە‌کى دارى ب بەر سەربى خۆفە، يان ددەستى خۇ دكەت وز چیایي دئینه خوارى ول جهلسى دیلانا هەفت ریزى دگىرن و مىرى شىخا ژى وان خەلات دكەت .

ھەزى گۆتنى يە، كو قەباغ رى و رەسمەكە ھەفنه، چونكى رى ورەسمەكە ب وي رەنگى ل بەر پەرسىتكەھىن مىترائىا دهاتەكىن و ھەر سال گایه‌ك بۇ خودافەندى رۆزى (ميترا) دكىنە قوربانى، ھەر وەسان گەلەك مللەتىن دى ژى - يىن كەفن - رى ورەسمىن ژفى رەنگى دگىران .

٧- بەرئى شباڭى :

بەرئى شباڭى، ژ چەند خەلەكىن تۈونجى و بەركە‌کى و دوو دارا پىك دئىت، دەمى دئىتە سواركىن، شىوه‌يەكى لا كىشەبىي و دردگرت و مينا دارەبەستى ل دئىت .

ھېشارا جەزنى بەرئى شباڭى ژ گوندى بەحزانى دئىنە پەرسىتكەھا پېرۋزا لالش ول جەم پرا سەراتى، بابى شىخ و قەواں وەندەك دىنداشىن دى وھلگرى چەقەلتۈۋى

وھلگرا تاوا بخورى، دچنە پىشىن ولى بەر دهنگى دهف و شەبaba دېنە كانى ياسپى، رۆزى پىنجى ژ جەزنى مىرى شىخا وەندەك دىنداش دى بەرئى شباڭى ژ كانيا سپى ئىن و بنا رەواقا شىخادى ل ویده‌ری ب ئامادەبۇونا مىرى شىخا و بابى شىخ وھەلگەرئى چەقەلتۈۋى وھلگرا تاوا بخورى وەندەك زەلامىن ئىلا (بەرگەعىا) ل بەر دهنگى دهف و شەبaba ورېزكىندا قەولى تەختا، بەرئى شباڭى دئىتە لېكدان .

ل روّزا شهشى ژ جەڙنى ، پتريا ريهسپىين ئىليلن ئىزدىا و ئەوين (بهرى نھۆ مه به حس ژى كرى) ل دۆر بهرى شباكى ، ل رهواقا شيخادى ، كۆمدبن وبهرى شباكى مۇركەن وسى جارا دى هلىن ودانىن ول بەر دەنگى دەف وشهبaba ب ئاوازەكە مەلۇول ، ل سەر ملا دېنه سەر حەودا كەلۆكى وب ئافا وئى مۇركەن ، پاشى ۋەدگەريىنە رهواقا شيخادى ، ديوانا بهرى شباكى ل جەم سىندرووكا شيخادى سى جارا دەلىن ودانىن ول ور دەيلەن . دباودرى يا ئىزدىان دا ئەڤ رى ورھىمە نىشاندا نا قەددەم گوھاستنا شىخادى يە .

ل روّزا ھەفتى ژ جەڙنى ، بهرى شباكى دزفەرەنە به حزانى ول مالەكە شەمسانى خزنه دكەن ھەر وەسا دەقى رۆزى دا تاوسى جوان دكەن ب ۋى تەرزى رى ورسەمین جەڙنا جەمايى ب دوماهى دئىن .

- شروقەكىرنا ھندەك رى ورسەمین ۋى جەڙنى وب تايىبەت ل مەزارگەھا لالش .
أ- چرا ۋىختى نىشانى پيرۆزى ئاگرىيە .

ب- دەربازبۇون دسەر پرا سەلاتىرما ، نىشانە بۇ پاكىرنا نەفس وجانى .

ج- كىشانى سەمايى ، رى و رەسمەكە دىرىينە دناف پرانىيا مللەتىن كەفندىا ھەبوو، رەنگە رامانى رۆزى و ھەسارىن گەرۈك بەفت .

د- قىنتار ، رى و رەسمەكە كەفندى ، نىشانى پيشكىشىكىرنا قوربانىيە بۇ خودانى رۆزى ب ھىقىيا ھاتنا سالەكى پې خىر وبەرەكەت .
ھسواركىرنا بهرى شباكى ، نىشانى قەددەم گوھاستنا شىخادىيە .

و- مۇركەن ، فەرزەكە ژ فەرزىن تەرىقەتى ، نىشانە بۇ پاكىرن و حەلالكىرنا مرۆقى .

٥ جەڙنا رۆزىيەن ئىزى :

ئەڤ جەڙنە پشتى رۆزىيەن رۆزىيان دھىيەتە كىر ، كو دكەفتە دئىنیا ئىكىيدا ژ مەھا كانوونا ئىكى ب ھەزما رۆزھلاتى ئانکو رۆزىيەن : سى شەمبۇويى و چارشەمبۇويى و پېنج شەمبۇويى رۆزىيە و ئىننیي جەڙنە .

رى ورسەمین جەڙنى :

ا- ل ھىقارا جەڙنى سەوگا دېيىن وب سەر دەر و جىناراندا بەلاف دكەن ، تاكو نانى وان تىكەلى ئىك بىت .

(ا) ئىزدىاتى ، رىزا شەش ئامادەيى ، ج ۳ ، ۲۰۰۴ ، ل ۶۴ .

۲- ڙنک سه ره دانا زده همانی گوندی دکھن و سه و کا وزادی ب خیرا مریئن خو ددنه .

۳- مجیور چرایین خاسین گوندی ڦیدخین .

۴- مینا هه ر جهڙنه کا دی ، ل سبه یکن ، گوندی نیشانگه هین خاسین گوندی زیاره تدکن ، پاشی کوْم - کوْم دچنه جهڙناننی ، بُو ده می نیپرو زه لام ل جفاتا گوندی دچھیئن و فرافینی پیکفه دخون ، هه که هات و ئاریشه ک دگوندیدا هه بُو ، دوی جھینیدا چاره دکھن .

۶- جهڙنا بیلندی:

جهڙنا بیلندی^(۱) ئیکه ڙ جهڙنیں هه ر که فن و دیرین رهه و ریشالین وی دزفرنه به ری هه زارین سالان ، ری و رسمین ڙفی ره نگی دناف مله تین که فندا هاتینه په پره و کرنه و هه تا نهه لجه م ئیزدیان هاتینه پاراستنه و دئینه گیران ، ئه ڙ جهڙنه دکھفته دئینیا دوویدا ڙ چلی زفستانی ، ئانکو ئینیا سی ڙ مهه کانوونا ئیکنیا یا روژ هلاتی .^(ب)

پی و رسمین جهڙنا بیلندی:^(ت)

۱- به ری روژا جهڙنی ، سه و کا دپیئن و کھل و په لین جوت و جوباري ڙ هه فیری دروست دکھن و دپیئن ، هه ر وسان خوارنیں تایبہت یین مینا : که شک ، کشام ، شلک ... دئینه چیکرن .

۲- ل روژا چارشہ مبوویی یان پینچ شہ مبوویی ، ڙنک سه را زده همانی گوندی ددنه ول ویده ری سه و کا وزادی ب خیرا مریئن خو به لاف دکھن .

۳- ل هیقارا جهڙنی ، ده می جوتیار ڙ جوتی دزفرن ، گورکا گای دئیته کرن .

۴- ل هیقارا جهڙنی ، پشتی روژ ئافا ، مالخویی مالی خهولی ری ل سه ر پشتا زاروکه کی دشکینت و پرتین وی ب سه ر ئهندامیں خیزانیدا پشکد که مت .

۵- سه ر ب ر دئیته سه ر زیکرن .

شلوغه کرنا هندہ ک ری و رسمما :

۱- گورکا گای ئه ڙ ری و رسمه هیما یه بُو و هرزی چاندنی ، هیقاری ده می جوتیار ڙ جوتی دزفرن ، زاروک و گهنجین گوندی مال ب مال دگھرین و هه ر ماله ک ئاگرہ کی ڙ رهشکی هلدکهت وجوتیار دهواریں خو یین جوتی دسہر ئاگریرا دبورینت و کابانیا مالی ئیمیشا^{*} دگھل هندہ ک گه نم وجهه هی ب سه ر واندا هلا دھیزت ، هلکرنا ئاگری ، نیشاننا خیر و بھر که تا روژی یه .

(۱) بیلندہ : فہڑین .

(ب) بُو زانین بیلندا پیرا ب هه فتییه کی بھری بیلندا گشتییه

(ت) دریزا دووی نافنجیدا ، ب دریزی به حسی ڦان ری و رسمان یا هاتیه کرن

۲- خهولیرە ؛ نانەگى تايىبەتە ب روونى دئىتە فەستان و مىۋىزدەن دناف دكەن، ئىن نانى ئاساپى ستۇورترە، ئەڭ خهولىرە ل ھىقارا جەڙنى دئىتە شكاندن و ب قەدر مروقىن مالى پرت پرت دكەن و ب سەر واندا دئىتە پشكىرن وئەويى مىۋىز دېھرا ويدا دچت، خەلاتىكەن ودبىزىن رسقى مالى ل وى سالى ل سەر ئىخبالا وييه.

مەسەلەكە كوردى دبىزى بىلندە و بىدەرا بەفرى يەندە، چەنكو بەھرا پتر ل ھەفتا جەڙنا بىلندى بەفر دكەفت.

٧- جەڙنا خدر لياس:

ئەڭ جەڙنە دكەفته د پىنج شەمبۇوا ئىكىدا ژ مەھا سباتا رۆز ھلاتى سى روزا بەرى هنگى، ئانکو رۆزىن: دوو شەمبۇويى وسى شەمبۇويى و چارشەمبۇويى رۆزىنە و پىنج شەمبۇويى جەڙنە، ۋى جەڙنى ژى گرىدانەك ب وەرزى چاندىن و سروشتىغە ھەيە.

رى ورھسمىن جەڙنى :

- ١- ل رۆزا دووشەمبۇويى، ھەر مالەك ھندەك دەخلى دەنلىقەلىنت، دبىزنى قەلاتك.
 - ٢- ل رۆزا چارشەمبۇويى، قەلاتكا دەھىرن دبته (پىخون)، پاشى ھندەك پىخونى دگەل دۆشافى دەسترىن، دبته (خەبىسە).
 - ٣- ھەر دىسان ل رۆزا چارشەمبۇويى، ئانکو ل ھىقارا جەڙنى، كابانىيىن مالا ھندەك پىخونى دىئىنەكەن ول سەرئ خانىي مالى دادنىن، ب وى ھىقىنى كو خدر لياس نىشانەكى لېكتە.
 - ٤- ل سېھيکا جەڙنى سافارىن ھىرائى و قەلاندى دكەنە زادى جەڙنى ودبىزنى (چەرخووس).
 - ٥- جوتىيار ھندەك پىخونى ل زەقى و زارىن خو درەشىن بۇ خىر و بەرەتكەتى.
- ھندەك بىر و باودرىن ۋى جەڙنى :
- ١- ل رۆزىن رۆزيا وجەڙنى، نىچىر قەددەغەيە و سەربىر ناھىيە سەرژىكەن.
 - ٢- ھەر وەسان دوان رۆزاندا، ئىزدى ب رى وریبارىيىن دوور ناچن.
 - ٣- باودرى ھەيە كو د شەقا جەڙنىدا ھەر گەنجهكى د خەوا خۇدا ئاھىنە ل مالەكى قەخوت، دى قىزىا وى مالى بته ھەڤڑىنا وى وھەمان باودرى بۇ قىزى ژى ھەيە.

گرنگىيا ۋى جەڙنى دناف ئىزدىياندا :

جەڙنا خدر لياس، ب ئىك ژ جەڙنەن ھەر كەفن دئىتە ھەزمارتىن، پتريا مللەتىن كەفن، ل دەفەرا رۆز ھەلاتا ناھىن، رى ورھسمىن ۋى جەڙنى دكىرەن.

جقاکی ئىزدىيا ئىك ژ وان جقاکايە بىر ورسم وبىر وباودرىن فى جەڙنى پاراستىنە وھەتا نھۇ
گرنگىيەكا زۆر پى ددهن ، خدر ولیاس ژى دناف ئىزدىياندا ، دوو چاکىن خودىنە ، پووتهدان ب
فى جەڙنى وھەردۇوچاکا - خدر و لیاس - دناف ئىزدىياندا ب فى رەنگى ل خوارى خويادبىت:
- پووتهكا مەزن ب ناھىيەن (خدر و لیاس) ددهن.

- چەندىن نىشانگەھىن (خدر،لیاس) ل گوندو دەفه رېن ئىزىديان و ل پەرسىتكەھا پىرۇزا
لالش ھەينە.

- ناھىيەن خدر ولیاس دگەلهك تىكستىن دىنىيدا ھاتىنە :

شەرف دەنگ دكەت ژ ئەساسە

فەھمى من زۆ قىاسە

تۇو خدرى يان لىاسە

خدرۇ يان خدرى

ب ھىممەتا قادرى

(١) ل ھەموو جەوابا يى حازرى

(٢) ئەز برمە بەركەرامەتا وى مەولايى

برمە بەر حوكىمەتا وى پەدشاھى

ژ مەرا كرى خوش و شايى

★ ★ ★

خوش و شايى ژ مەرا كرى

برمە سەر تەريقەتا مەلهكى فاخرى

(ب) من نزانى تو خدرى بن خدرى

٨- جەڙنا ھوربانى : (ت)

ئەف جەڙنە ئىكە ژ جەڙنىن مە يىن كەفن ، رى ورھسىن وى ، ل پەرسىتكەھا پىرۇزا لالش
دئىنە گپران ، هەر مالەكا ئىزدىيان، ل سبەيىكا جەڙنى سەربەرەكا نىر، ب خىرا جەڙنى سەر

(ا) ژ قەولى پىر شەرف

(ب) ژ قەولى ئىمانى

(ت) ئىزدىياتى بىرۇزا شەشى ئامادەسى ، ج ٢ ، ٢٠٠٤ ، ل ٦٨ .

خاترا بابی نهبیا براهیم خهلیل و قوربانیا سهربی سماییل، دکته قوربانی، ئەف جەژنە ل ھەموو دەمیئن سالى دگەرت:

بابی نهبیا براهیم خهلیل
بۇ خودى، خۇ کربوو دەخیلە
قوربانیا خودى خۇ، کربوو سماییلە

رئى ورسەمیئن جەژنە :

- ١- بەرى رۆزى جەژنە، سەردەرييەن خاسا وھەموو دىندارىن ئىزدىيان ئەويىن رى و رەسمىئن جەژنە دگىرەن، ل پەرستگەھا پېرۋزا لالش ئامادەدبن.
- ٢- ل ھىقارا جەژنە رئى ورسەما قىتارى دھىتە گىران.
- ٣- ل ھىقارا جەژنە ورۇزى جەژنە، ل سەرى چىايى عەرفاتى، سەما تىتە كىشان.
- ٤- ل رۆزى جەژنە، پشتى سەما كىشانى مىر حەج ھندهك نانى ھلادقىزت و خەلکى ئامادە ل ور، ھەر ئىك پەرتەكا وى نانى ھلدگەت و وەك بەرىكانى بلهز بەر ب كانىا سې دچن و ئەو كەسى بەرى ھەمووان بگەھتى سەردەريي كانىي وى خەلات دکەت، پاشى ل دەرى كانىي خەلک ل ھەف كۆمدېن و دگەل دەنگى دەف و شەبا با، گۇۋەندا دەرى كانىي دگىرەن.

٩- شەف بەرات: ^(١٣)

ئەف شەف تىت ل ھىقارا ١٤ ل سەر ١٥ ئى ھەيقا (شعبان القمرى) و ئەف ھەلکەفت نابتە جەژن شەفەكا پېرۋزا ل ناف ئىزدىيا چنکو ل في شەفى مەلەك سىخ حەسەن (شىخى مخفى) داهر بۇو پشتى بەرزەبۈونا وى ژ فەومى و مللەتى وى پشتى (٦) شەش سالا وى ب خودرا ھندهك پىزانىن دينى ل گەل خۇ ئانىبۈون ژ دەف ملياكەتە.

رئى ورسەمیئن ھى شەف :

بابى شىخ و شىخىن شىخ حەسەن و ھندهك زانىيەن دينى و خلمەتكارىيەن دى ل گەل وان د چنە پەرستگەھا پېرۋزا لالش وھەر وەسا دوعا و رئى رەسمىئن في شەفى ب رېزدىكىن ژ ھىقارى تا سپىدى بى نفستان سەردەريي كانىا سې دئىيت و چرايەكى (فنت) تىننەت ول جەن وى داتىنى ل جقاتىدا (ديوانى) و ۋىدخت ول جەم ددانشت و شىخىن شىخ حەسەن دوعا يىدا دكەن ل بەر رۇناھىا في چرايى ول پىشىا وان (پىشى مام يى بحزانى) ئەۋزى ژ خىزانى شىخىن شىخ حەسەنا، دوعا يىدا و قەسىدا ((غايىب كونى)) د بىزىن، ژ گۇتنى شىخىن شەمسانىيى ل گەل وانبۈون و ئەو دوعا ب وى شىۋى نە دكەن، پشتى دوعا خلاس دبوو،

پیشیمام و هندهکه ژ وان ئەو چرا ل گەل خۆ دبرن و دچوونا زمزم و دزفرینه کانیا سپى و
ھەتا سبى نانقىن و دوعا دكەن و قەلا دېيىن.

ژ رى و رەسمىن دى يىن فى شەفى (رى ورەسمىن قەنتەرە) ژ لايى هندهك زانايمىن دينى و
ئەۋزى دېنە دوو تىم :^(٤)

تىمى ئىكى: ژ جقاتى دەردكەفى د چتە کانیا سپى و كو رىقەچونەكە رىك وپىك ب فى
شىوهى ل پىشى سەرەتلىقەن پەرسىتكەها لالش سەرەتلىقەن پەرسىتكەها لالش (سادن معبد
لالش) و ل پىرا پىشىمامى بەحزانى (ژ ئادانىايدى) دورا مير حەج (ژ پسىمیرايدى) دورا يەك ژ
شىخىن (شىخ سمايىل) دورا يەك ژ پىرى ئىسىبىا . ئەڭ تىم ل ديوانى ددانشتىيىن ل هيقىا
تىمى دووئى يە .

تىمى دووئى: ژ مەزارگەھى شىخ شمس دەردكەفن پاشتى تىمى ئىكى وان ئاگەھدار دكە كو ئەو
دى چنە کانیا سپى و دى چنە مەيداناندا کانیا سپى وەك قەنتەرە ب رىزەكى ول فى
رىكخستنى :

ل پىشى شىخى وەزىر (ژ خىزانى شىشىمس) ل دوفرا شىخ مەند—شىخ ناسىدەن خاتونا
فەخرا—شىخ ئامادىن—شىخ باپك. وئەڭ تىم ھەمۇو ژ شەمسانىيىنە .

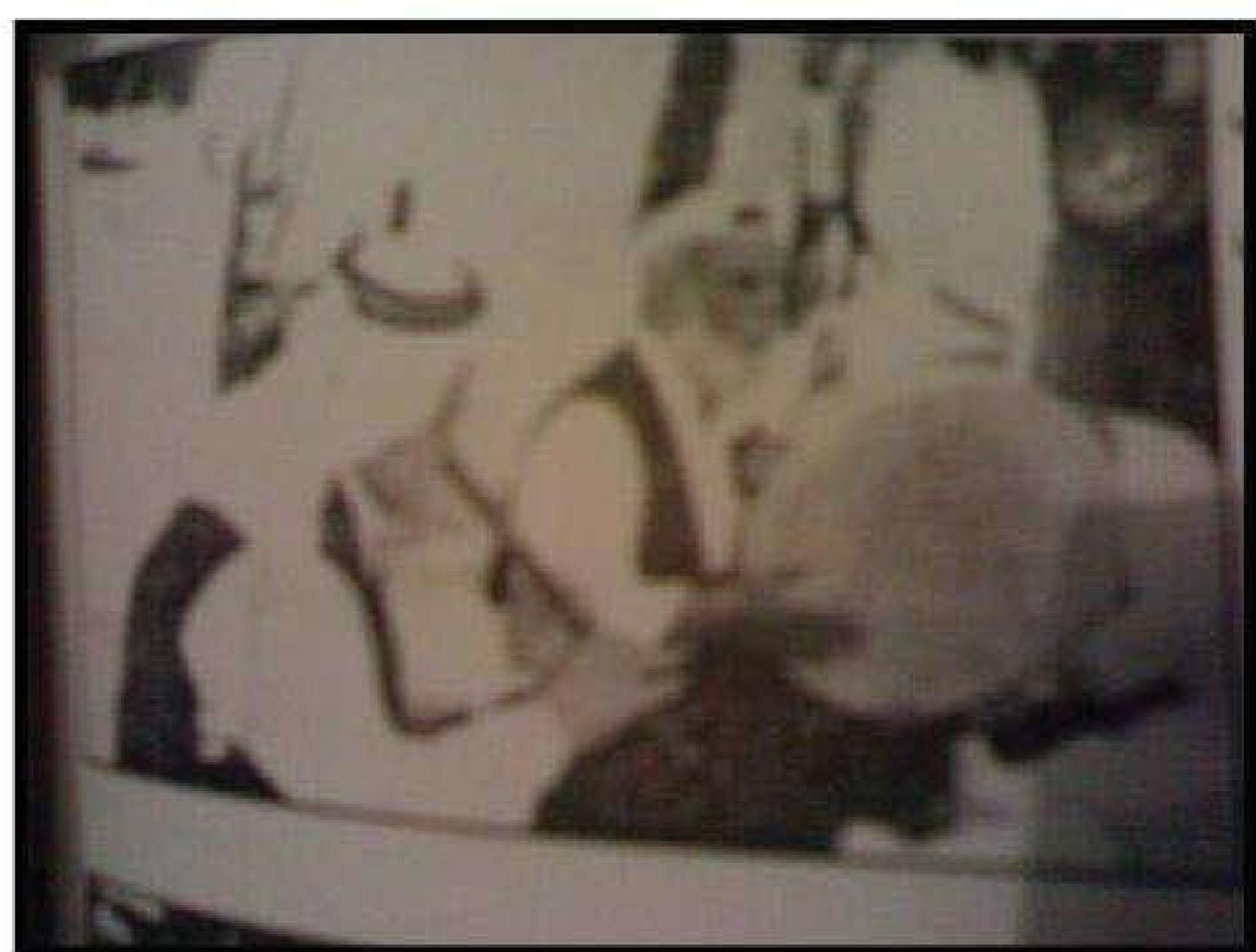
وھەردوو تىم دى ل مەيداناندا کانیا سپى دانشتن ، تىمى ئىكى ل لايى راستى يى (جقاتا
ئىزدىنەمير) و تىمى دووئى ل لايى چەپى و ھەردوو تىم دوعا لىك فەدگىرن وپاشتى ھنگى
قەھوھكى فەدھۇن و د چنە جقاتى (جلسە) وەك رىزەك و ب فى رىكخستنى :

فەقىر ل پىشى شىخى مەندشىخى شىخ ناسىدەن شىخى خاتونا فەخرا شىخى شىخ ئامادىن شىخى
ئىسىبىا شىخ مەندشىخى شىخ ناسىدەن شىخى خاتونا فەخرا شىخى شىخ ئامادىن شىخى
شىخ باپك. و پاشتى د گەھنە جقاتى سلافى لى دكەن سەرەداناندا (دەرەجىن پەرسىتكەها پىرۇزا
لالش) دكەن و دچنە جەم دەرگەھى سەرەكى و فەرمۇدە (حەدىسا) لىك فەدگىرن .

ئەڭرى و رسم چىدىن ل سبى پاشتى (بەيتا سبى) و ل ھىشارى پاشتى بەيتا ھىشارى .

پاشتى ئان مراسىما (پرۇتوکۇلا) خوارنەكى دھۇن و وەختى دېتە سبەھ د زەرنە مالىت خۆ .

خەلکەكى دى ل مالىئىن خول كۆمەلگەھىن خۆ فى شەفى لىك كۆم دېن ل هندهك مالا و
گۆفەندى د گىرىنن يىن پجوك ياريا دكەن وياريئىن كۆمەلايەتىي دكەن .

گوننهه و به تکاری:

گوننهه؛ ههر تشهه کی زیانی بگه هینته به رژه دندیا گشتی د ئیزدیاتییدا و ههر کاره کی مرؤف دژی تشتین پیرۆز بکهت و ههر تشهه کی خودی و چاکا ب گوننهه دانابت د بیئنی گوننهه و هر وسا د چهند تیکستین مه یین دینیدا خوهیا دبن.

گوننههین دهرهه قى دینى.^(۱)

ئانکو دهرهه قى (خودى، ملياکەت، پېيغەمبەر، خاس و چاك، پيرۆزىيەن دينى، وجهىن پيرۆز (ج یىن ئیزديا بن يان نهیيەن وان بن) گوننهه د دهرهه قى ۋاندا ب مەزنلىرىن گوننهه دئىنە ناسىن و ئەو كەسى ۋان گوننههان بکەت (دەف لى خەريايە) ول ئاخرهتى ب دژوارترىن سزا دى ئىيە سزادان

مارىت وان دەھفت سەرن

ل وان روحا دعنكىن

ئەويىن رۆزى سى جارا ب نافى ئىزى^(ب) دكفرن

۹- ۇرپى گەھتنى :

ئەو كەسى ئیزدیاتىي بھىلت و بگەھتە ديانەتەگى دى، يان ڙنەكە نە ل رىيا خۇ مارەگەت ژ رى دكەفت و دئىزدیاتىيىدا ب گوننهه کا مەزن دئىتە دانان و گوننههبار دچاھىن جقاكا ئیزدىياندا دشكىت و بى سورىدېت وئىدى د ناف ئیزدىياندا نائىتە حەواندىن ول ئاخرهتى ژى ب دژوارترىن سزا دى ئىيە سزادان.

ھنجىي ل گەل تەريقەتا خۇ دوژمن بى

بارى وي دى ئاسن بى

جزايى وي دى سوتىن بى^(ت)

۱۰- پېيگۈرى نەگىن ب ئەركان ورى و رسىعىن دىپنى :

ئەو كەسى فەرزيں حەفيقەتى ويىن تەريقەتى ورى ورسىعىن ئیزدیاتىي بجه نهئىنت، دچقاكا خۇ دايى شەرمەزارە ول جەم خودى يى گوننههبارە.

(۱) ئیزدیاتى، رىزا شەشى ئامادەيى، ج ۳، ۲۰۰۴، ل (۴۱۲۹)

(ب) مە بەست ژ پەيغا ئىزى خودى يە چىكى وا دەۋەلىت مەدا ھاتىيە

سلىتان ئىزى بخۇ پەدشايدە

ھەزار وئىك ناف ل خۇ دانايە

نافى مەزن ھەر خودايە

(ت) ژ قەولى ھەسەدى ئال تەورى.

جندییو تتو نفستی

ل خلمهتی یی سستی

لهو میری مهزن تتو ژ ماش ئیخستی^(۱)

۴- گوننه د پەيوەندىيىن جقاكىدا :

هندەك دياروکىن نەشاز و نەجوان د جقاكىدا تىئىه كرن ، ئەنجامىن خراب دگەھينته خەلكى و كارتىكىرنەكا نە باش ل سەر كەسايەتىا مروقى دكەن ، بۇ دوور كرنا مروقى وپاراستنا جقاكى ژ ئان جۆرە دياروکان ، د ئىزدىياتىيىدا يىين ئىخستىنە دچار چوقى دىنىدا ، چونكى دين وجقاك د ئىزدىياتىيىدا پېكە د گرىداینە و ب فى چەندى جقاكەكا چاك وردوشت چاك دى ئىتە پېكئىنان ، ژ ئان جورە گوننههان:

سەلەف:

دباودريما مە ئىزدىياندا سەلەف دياروکەكا خرابە و گوننههەكا مەزنە ، ئىزدىياتى پېدەن خۆز دياروکا خراب دوور بکەين ، چونكى زيانى دگەھينته جقاكى و مروقى. كەسىن سەلەف خۆر دناف جقاكىدا نە دخوشتىنە و ل ئاخرهتى ژى سزايمى وان يى دژوارە:

هنجيي مالى سەلەفى دخوارە

زەبىنى دى ئىنە سەر بى حەد وھەزارە

دى ب وى گرن وھافىنە دۆزى و دەۋىت مارە^(ب)

دەرەوە:

ژىدەرئ (سەركانىا) هەموو خرابىايە و دئىزدىياتىيىدا دەرەوين دۆزمنى خودىيە و راستى رىپىا خودىيە و مروقى دەرەوين ل دنى و ئاخرهتى یى روو رەشه.

ئەو بۇو رۆزى ھەزىم دېى

قازى بخۇ كەريم دېى

خەلك ھەموو خەتخوون دېى

ئەوئى رۆزى نەسەد خۆزما ب وى روحا دەرەوين دېى^(ت)

غەيىبەت :

بەحسىرنا كەسىن نەدحازر ل جقاتى ب مەرەما ناڭ شىۋاندىنە غەيىبەتە.

(۱) ژ بهيتا جندى .

(ب) ژ قەولى قيامەتى .

(ت) ژ قەولى قيامەتى.

دئیزدیاتییدا غهیبمەت گوننەھە ونابت بە حسی کەسى نەیی حازر بىتە كرن چونكى ژ ئالىي
جقاکىقە روشتەكى كرىتە و مرۆڤى غەيەتكار د جقاکىدا نەيى دلخوازە ول ئاخرهتى ژى
يى گوننەھ بارە و ب سزاپىن دژوار دى ئىتە سزادان .

ھە زمانو يى سوتنى

خەبەرك وا ھە نەيا گوتلى
دى بو چى داهر كەيە روويى دنى^(١)

كەلاجى (بوختانى) :

ئانکو فەگوھاستنا پەيقيىن خەلكەكى بو خەلكەكى دى ، ب مەردما پەيداكرنا نەخوشى و
دووبەركىي و تىكدانى دناقبەرا دوو ئالياندا، د ئەنجامدا كەرب و كين و نەفيان چىدىن ورەنگە
دوژمنايەتى ژى ، دناقبەرا واندا پەيدادبىت. د ئىزدیاتییدا گەلاجى (بوختانى) كارەكى خەرابە
و گوننەھەكا مەزنە ئىزدیاتى مەھاندەت خۇ ژفان جۆرە رەفتار ورەشتان دوور بکەين ،
داکو دناف جقاکىدا د دلخواز و خوشىقى بىن ول ئاخرهتى ژى ژ ئاگرى دۆزى و ئازار و
ئەشكەنجا زەبىنيا قورتال بىن ، ئەف چەندە ژى د تىكستىن مە يىن دىنيدا خويا و ئاشكرا

دبىت :

ھوون بوختانىي مەكەن بىران
دلېن خۇ سافى بکەن ژ خەدران
زۆر ژفى دنى چۈن ب گوننەھىت گران^(ب)

ئئىتە خرابى :

دەمى مەرۆفل دووف نەفسا خۇ و حەز و فيان و ئارەزووپىن خۇ دەچت ، بىيى كەن گوھى بىدەتە
حەللى و حەرامىي ، ئەو ئئىتە خرابىيە ، ئىزدیاتى مەھاندەت دەل و نەفس و ئئىتە
پاقزېن و خۆز حەرامىي دوور بکەين ، ئەف چەندە ژى د تىكستىن مەيىن دىنيدا يە خويایە
كەنابىت مەرۆفل دووف نەفسا خۇ بەچت ، وىي ئئىتە خراب بىت ، چونكى دى تووشى شاشيان
بىت و ئەنجامدا د جقاکىدا دى بى سورپەت ول ئاخرهتى ژى ب سزاپىن دوژوار دى ئىتە
سزادان :

بلا ھوون نەگىرۋىيەت نەفسى بن
نە پىفەرىت رى بن

دا ل ئاخرهتى نەگەپتىيەت حەبسى بن^(ت)

(ا) ژ قەولى ئاخرهتى

(ب) ژ قەولى ھەسەدى ئال تەورى

(ت) ژ قەولى مشتاقى سى بۇرم

دامانپیسی:

جوتبوونا نارهوا دنافبهرا ژن و زهلاماندا دامانپیسییه. ئىزدىياتييىدا دامانپیسی گوننههكا
هەرە مەزىنە، ئەگەر هات وزن و زهلامىن دامانپیسی كريين ديار بۇون ل جفاكىدا دئىنە
حەرامكىن و ل ئاخىرەتى ژى ب دژوارترىن سزايا دى ئىنە سزادان :

ئەز نەبىنم مىرى ب تنى

كالى بکەت زنى

ومىرى ل بن حوكمى ژنى^(١)

ھېمارەكا بەدكارىيىن دى ھەينە، ئىزدىياتييىدا گوننههەن، گەردەكە مەرۆف خۇ ژى دوور بکەت،
تاکو د جقاكى دا خۇ دا يى سەر بلند و خۆشتقى بىت و ل ئاخىرەتى ژى ل بەر پەدشى خۇ
نەيى شەرمەزاربىت، ژ وان گوننههان:

ژنخوازى و جوتبوون دنافبهرا (شىخ و پير و مریدان دا) گوننههە.

جوتبوونا ئىزدىيان دگەل نەيىن ئىزدى گوننههە.

(دزى، خوارنا مالى سىويما، خوارنا مالى خەلكى ب بى دادى، كوشتنا بى سووج، سته مكارى).
ھىندهك رەفتارىن دى ھەينە، رەنگە رۆزانە مەرۆف تووش بىتى، ئىزدىياتييىدا ئەو رەفتار يىن
دچار چۈقى گوننههاندا، دفيما مەرۆف خۇ ژى بپارىزت، چونكى زيانى دگەھەينە ساخلەميا
مەرۆفى و گيانلەبەران و تەھ سروشتى، مينا (خوارنا گۆشتى مرار، تفكىرن، مىستان ژ
پىڭە(پىرە) يان ب ئاگرىفە يان د ئاپىيدا، ئىشاندىن گيانلەبەران «برىنا دارىن
بەردار....ھىتىد).

۱- گوننههە يى ئىزدى.

دگەل(دەيك، خوشك، كچ، ژنبرا، ژنمام، ژنخال، مەت، خالەت، خوارزا، برازا، بالتىسک) جوتبن.

۲- گوننههە دوو زهلام، كچىن خۇبۇ خۇ بکەنە پىگوھۆرك

يى كىز دا ب ژنى

ئاخىرەت دا ب دنى

۳- جوتبوون دنافبهرا، (كور و كچ) يىن شىرى دايىكىن ھە خوارى گوننههە.

۴- زارۆكىن ژنبابى، ھەكە ژ زهلامەكى دى ژى بن، گوننهەن بۇ زارۆكىن زهلامەكى ژ نوو
مەھەركەت.

۵- دامانپیسى ل جەم ئىزدىيان گوننههە.

(۱) ژقەۋلى شەقەسرى

هندەلک تابلووین تىكستىن ئۆلا ئىزدىان: ^(٢٥)

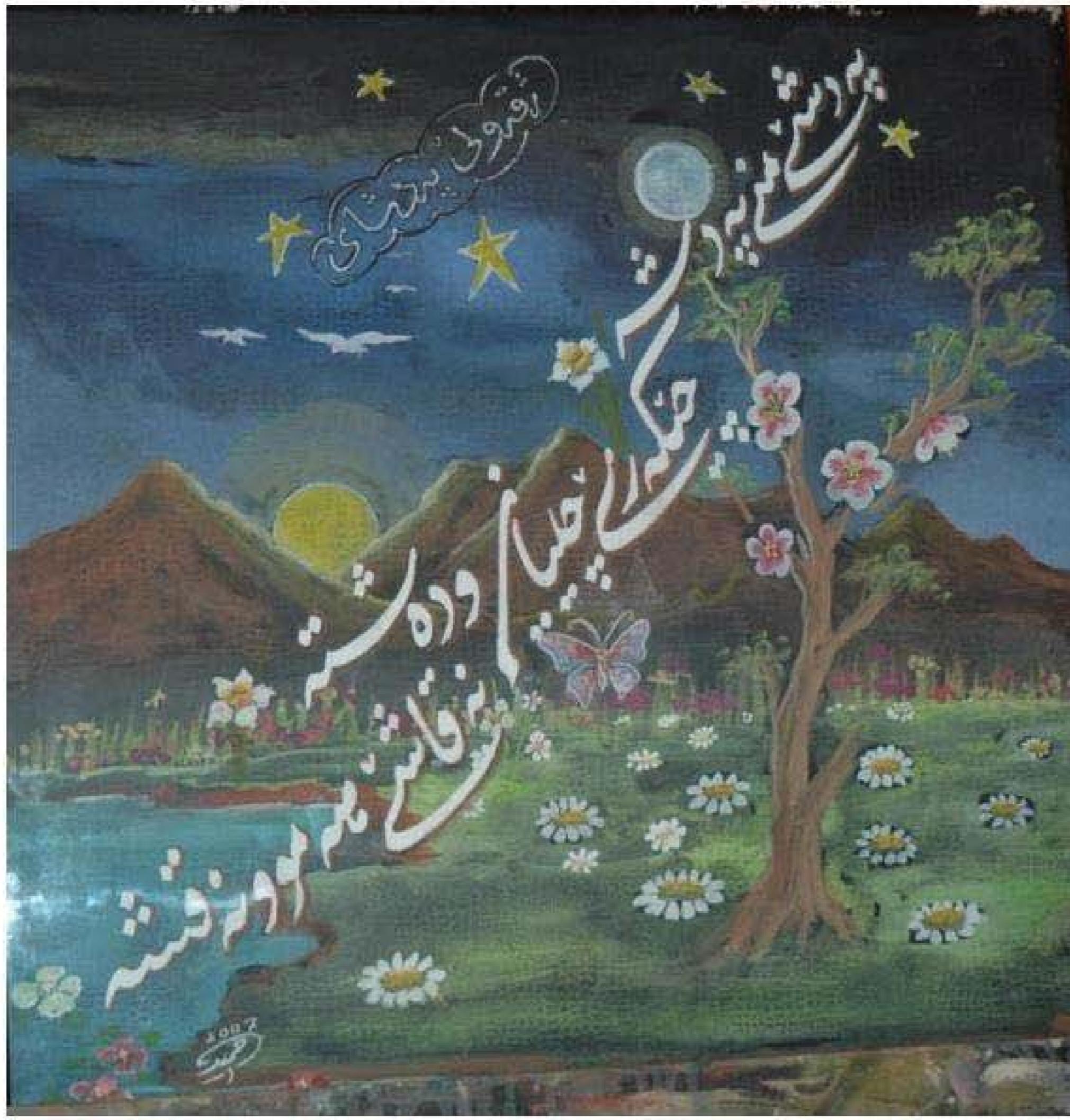
ژ قەولى شىخو بەكر :

پەدشى منى جەبارە

ژ دورى ئاۋاندبوون چارە

ئاخە و ئاڤە و بایە و ئاگرە

پەدشى من يى جەbara و عەزمەتا وي ھەيە وز دورى چىكربۇو چارە ئەۋەزى
(ئاخ، ئاڤ، بایە، ئاگرە) يىن كو دنيا ژى پى كەونى وكنىات ژى چى بۇويى.

ژ فهولی په دشای:

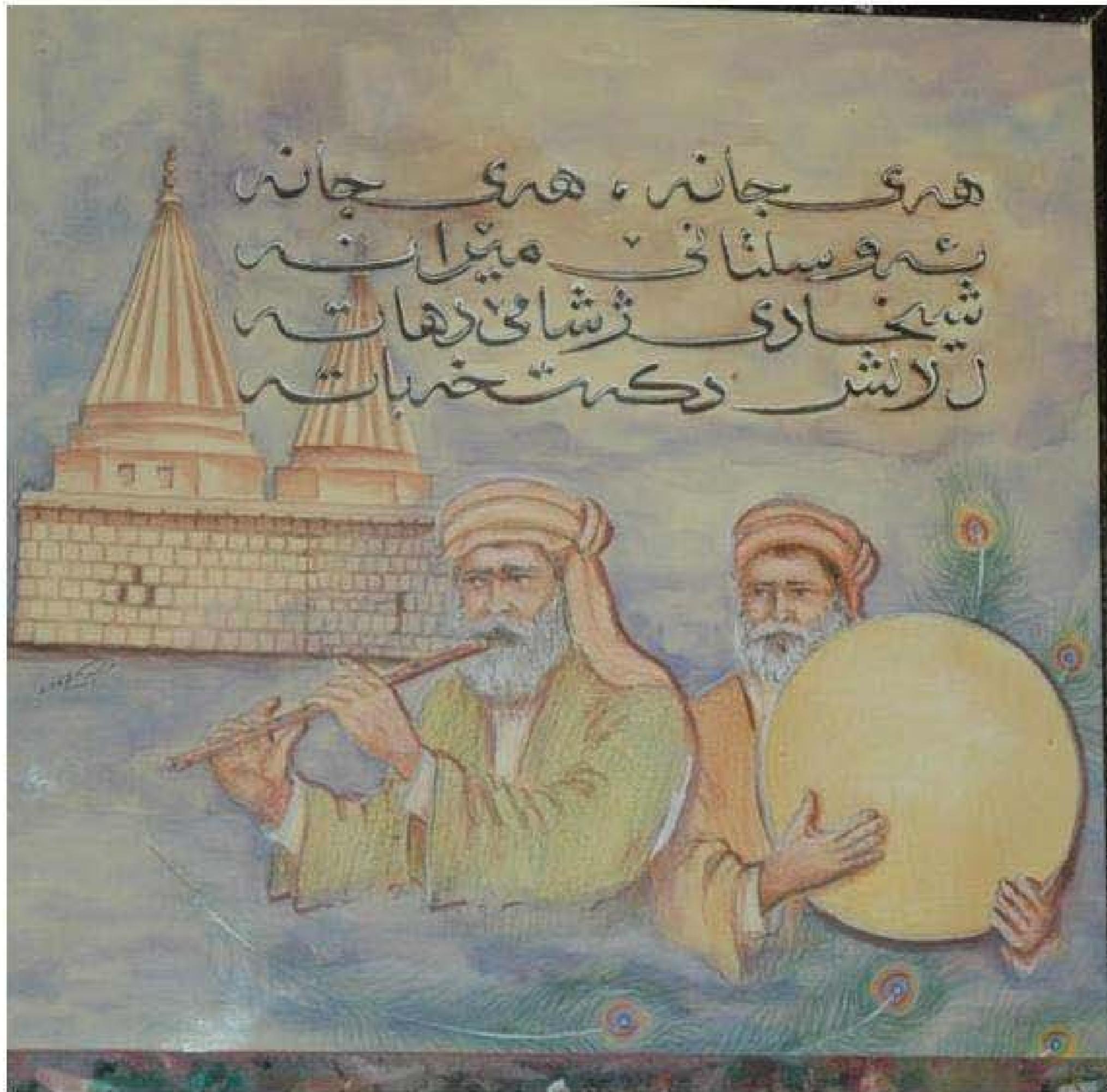
په دشی منی په دشه

چیکه رئ چیان و ده شته

نه قاشی هه مهو نه قشه

★ ★ ★

خودی ههر خودی يه، وي نور (رۆز، هه یف، ستیر) و دهشت و چیا و دوّل و بانی ئافراندینه و
وي هه مهو و رەنگىن مرۆڤ و هه مى (گيانه ودر) و چەند رەنگ دى و دك گول و گيابى و كەسکاتى
كنيات پى خە ملانديه .

ههی جانه ههی جانه

ئهو سلتانی میرانه

شیخادی ژ شامی د هاته

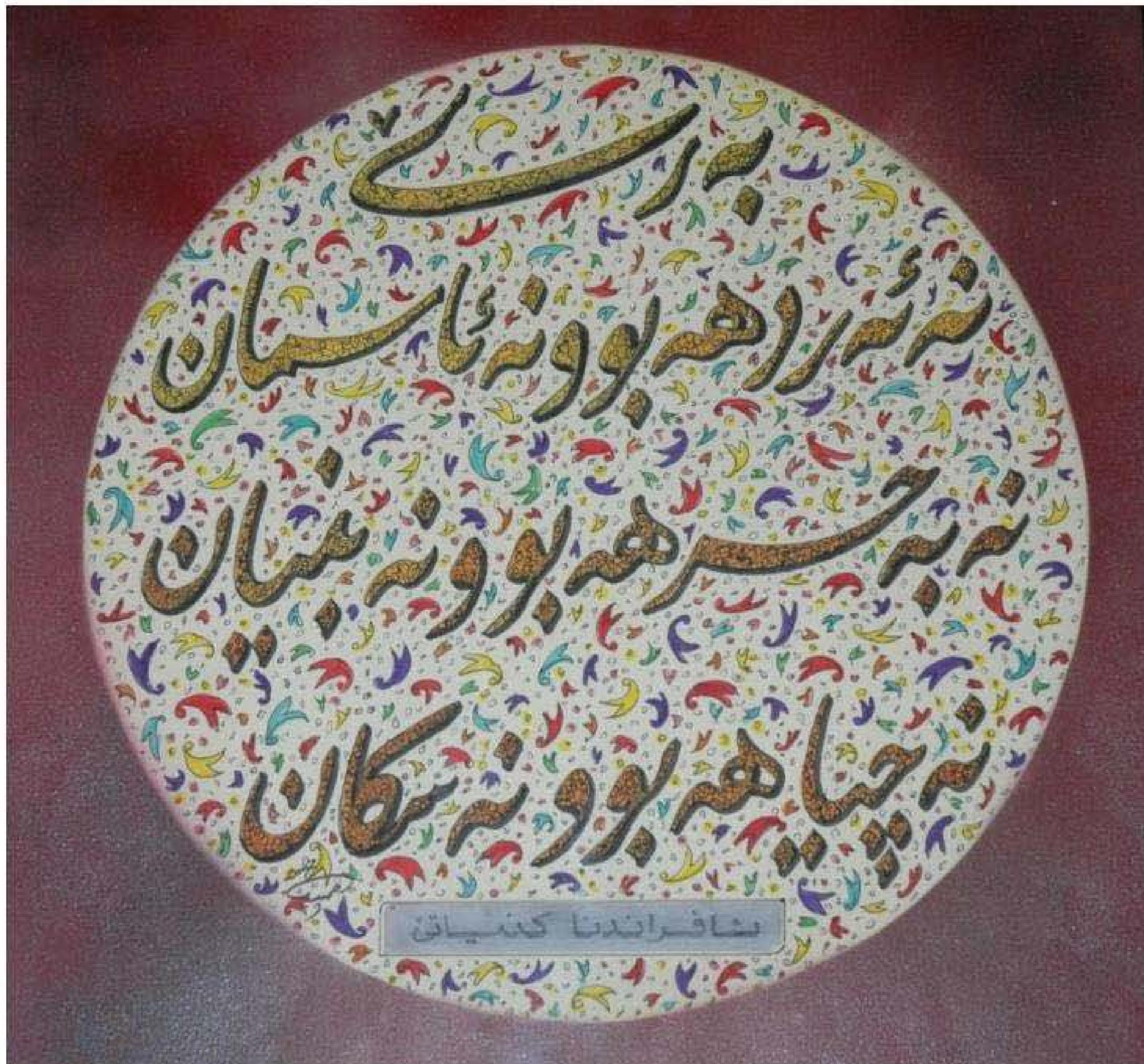
ل لالش دکهت خهباته

★ ★ ★

ههی جانه ههی جانه

ئهو سلتانی میرانه

شیخادی ل کهونا دنیایی د گهريا و ژ شامی هات وختن هاته لالش، لالش کر عه بادته
و گوت ئهف ههق واره.

ئاپاراندانا كىنياتى:

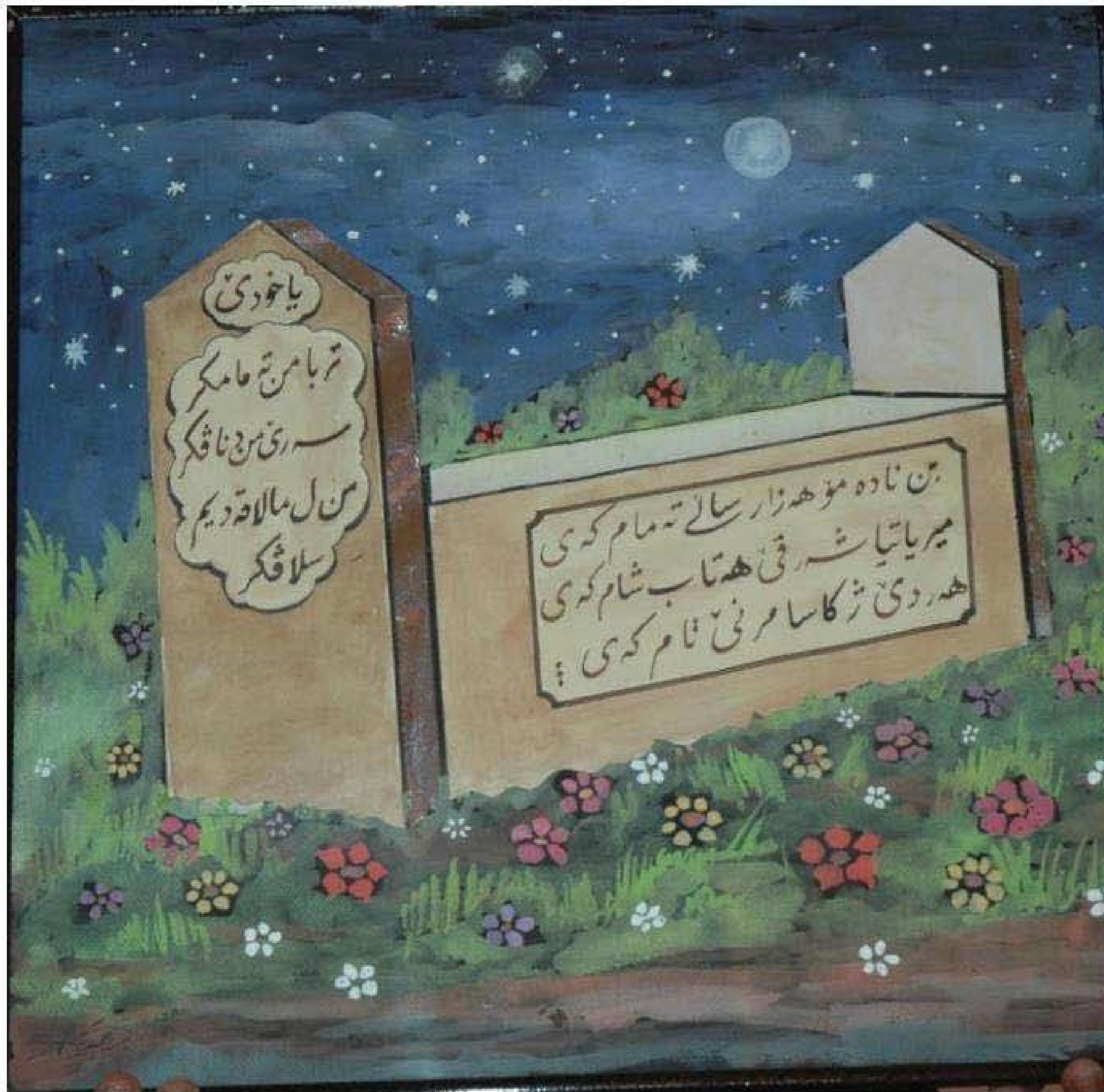
بەرى نە ئەرد ھەبۇو نە ئاسمان

نە بەحر ھەبۇو نە بنيان

نە چيا ھەبۇو نە سکان

★ ★ ★

ھەر خودى بۇو و چو نەبۇو بەس وى كەرەم كرييە پشتى ھنگى دوپۇز پەيقا وى چىبۇو يە
وپشتى ھنگى دوغا ل دوپۇز كرييە و دوپۇز قىيا وھەموو تشت ۋ دوپۇز چى بۇو يە .

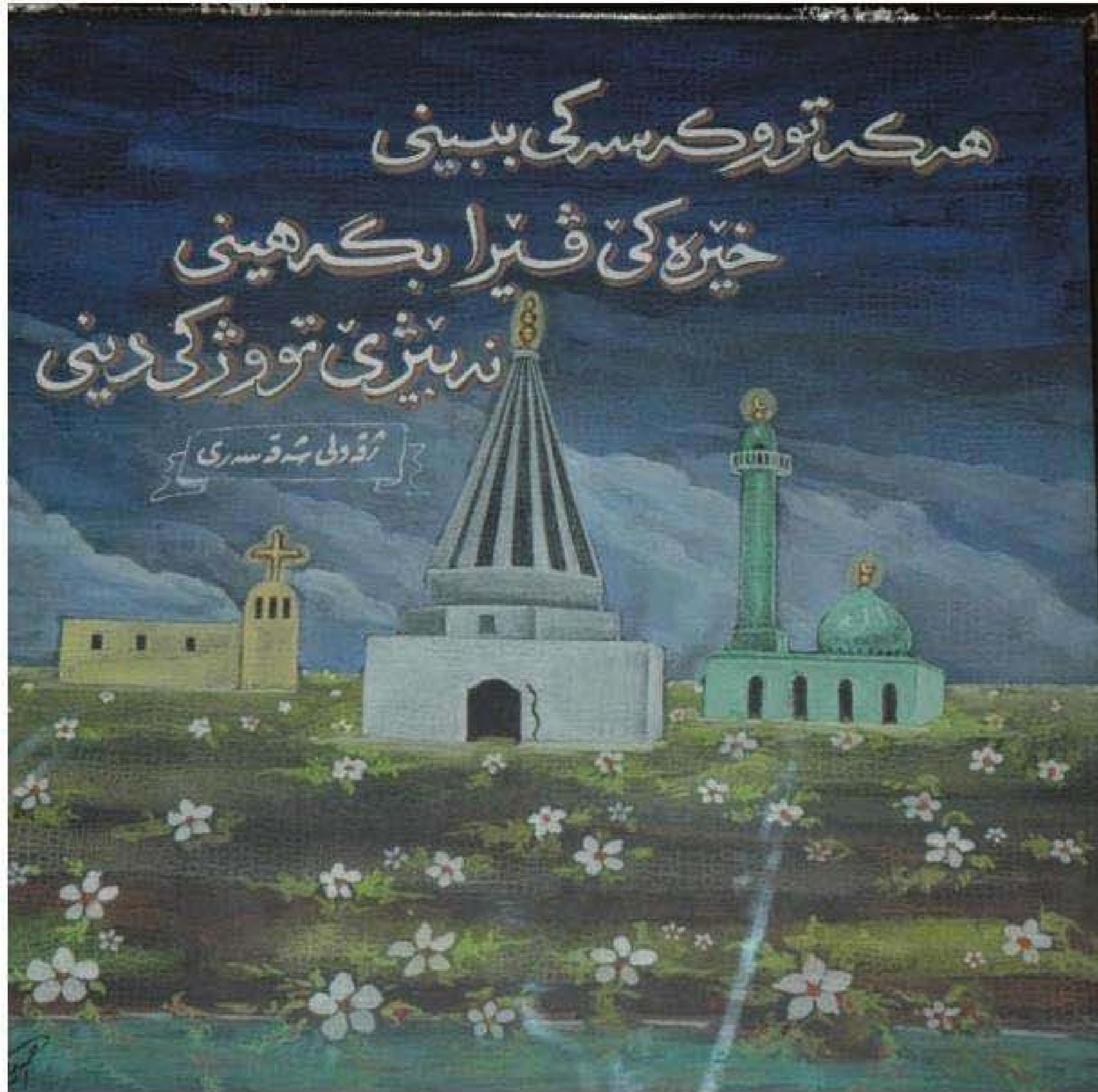

ژ قهولی مسکینو ژارو :

بن ناده مو هه زار سالی ته مام که
میریاتیا شهرق هه تاب شام که
هه دی ژ کاسا مرنی تام که.

★ ★ ★

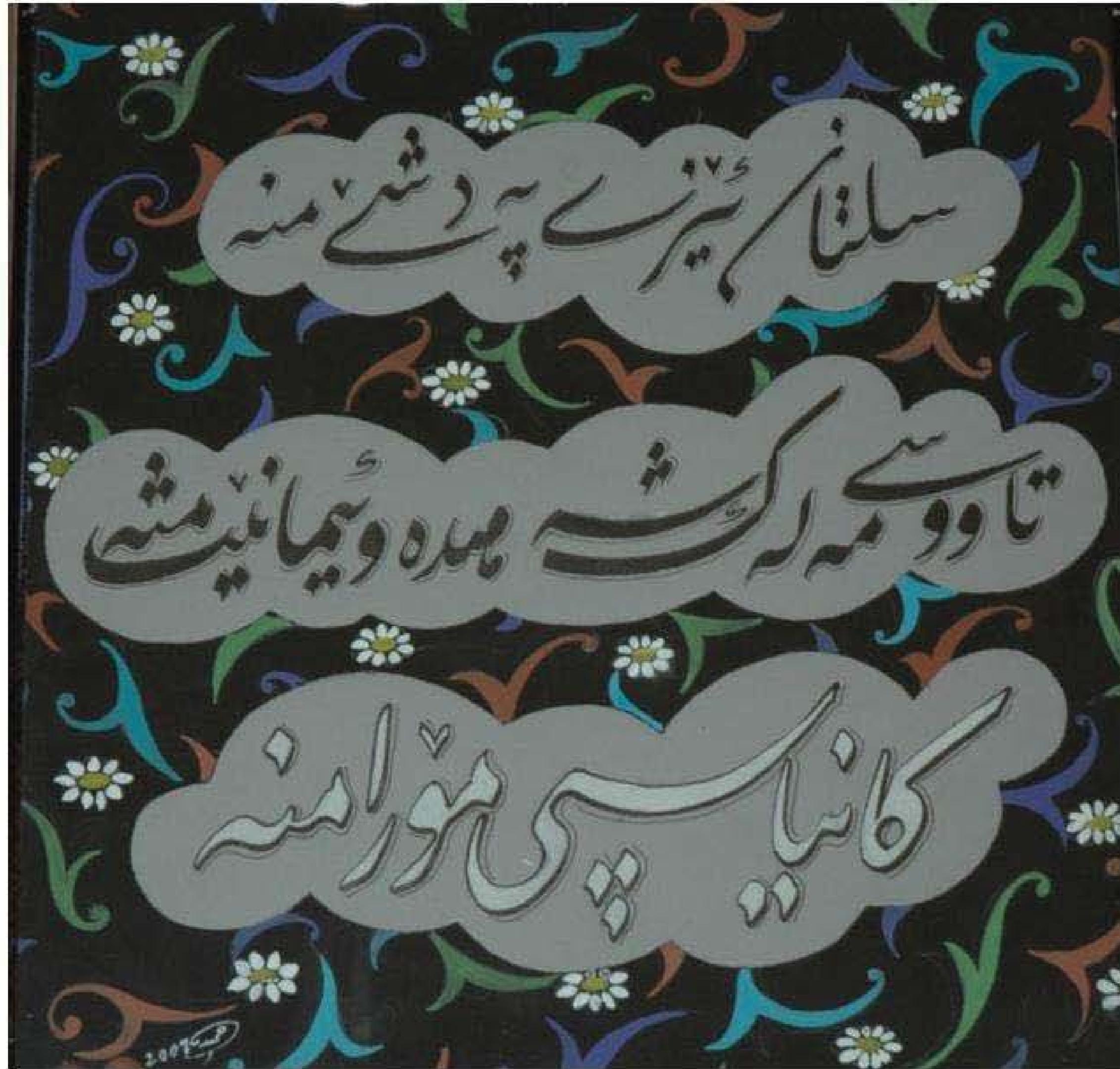
دهمی خودی که ره مکری و بابی به شهريه تی چیکری د قهولی زهبونی مهگسور دا دیار دکهت
دوو کاس ژ ره حما وی هاتینه: کاسه ک دا مليا که تا ئه و هه دساخن ئه و یا عه زده تی یه ، و
کاسا دی بنیاته ک بو مروفه هه دی ژی فه خون بو مرنی وب دهستی عزرا ييل .

ژ قەولى شەقە سەرى
 هەكە تۈو كەسەكى بېينى
 خىرەكى قىئرا بىگەھىنى
 پرسپار نەكە نە بىۋا تۈۋى ژ كى دىنى

★ ★

ئەف داخويانەكى دكەت د ئىزدىياتىدا ھىج چوو ۋەقەتىندن دناف مروفادا نىنە ل جەم خودى
 ئەفە باشتىن تىشىتە و ل عەردا بۆ گيانى لىبۈرىنى وھەگەر خىرەك بکەفتە دلى مروفى
 ئىزدى و بقىت ب كەسەكى بىگەھىنى قەد نابىزىت فەرە يى ئىزدى بىت .

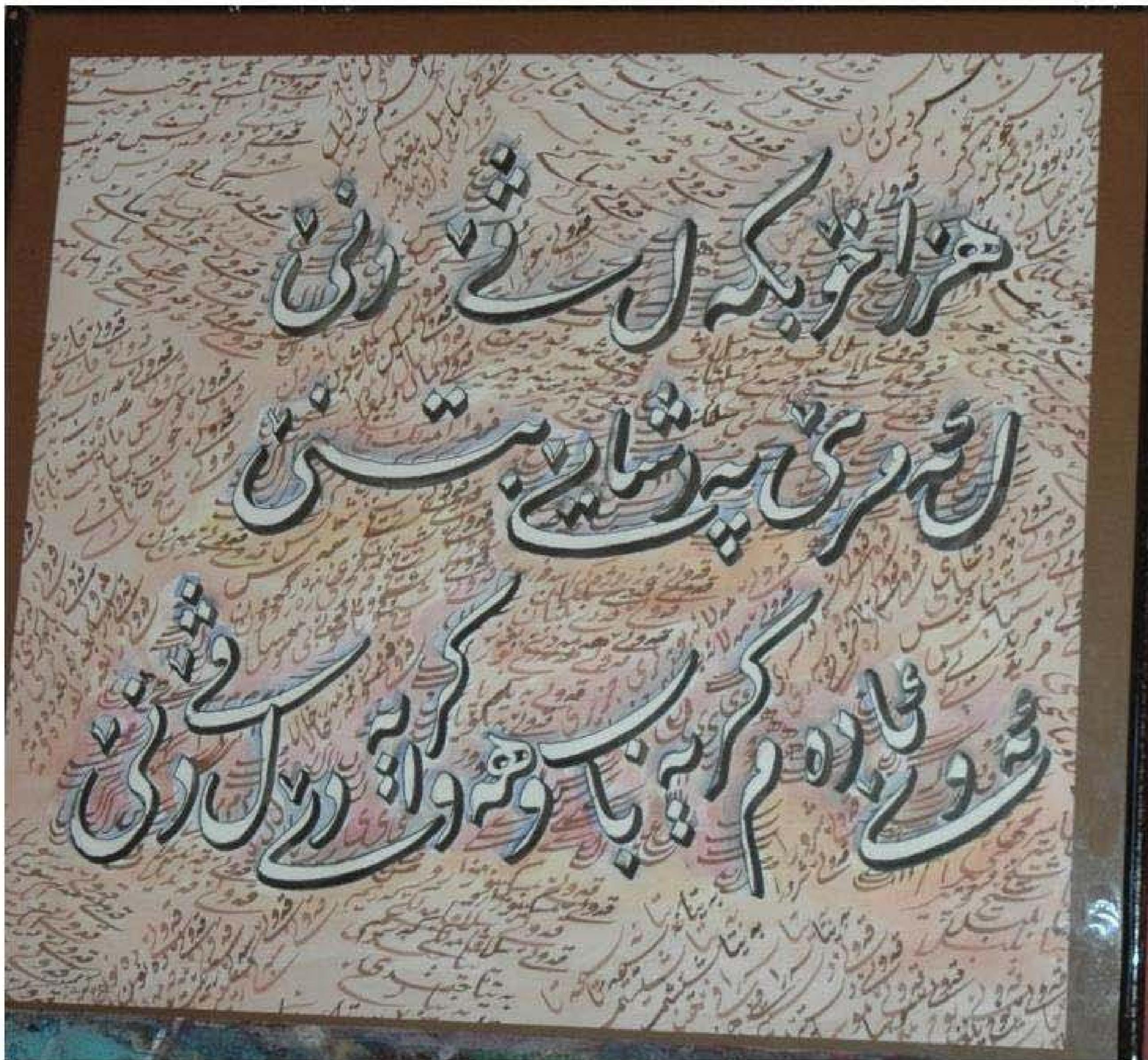

ڙ فەولى پەدشاي

سلطان ئىزىز پەدشى منه
تاووسى مەلەك شەھەدە و ئىمامىيەتىش
كانيَا سپى مۇ را منه

★ ★ ★

ئىزىز خودى يە پەدشاي دنى و ئاخىرەتى يە ومه بىر وباوەرىن موكوم ب نافى تاووسى مەلەك
ھەينە كو سەرۆكى ملىاکەتايە ويە فەرهە مەرۆقى ئىزىدى خۆ مۆھركە وحلال كە ب ئافا كانيا
سپى دەمى سەرەدانا پەرسىتكەها لالش كر . هەڙى گۈتنى يە ئەۋ سەبەقە تىتە گۈتن ل
شەھدا دىنى ڙى .

ژقهولی دایی و بابا
 هزرا خو بکه ل فی دنی
 ل ئه مرئ په دشایی بتني
 ئه وی ئادهم کریه باب و هه وا کریه دی ل فی دنی.

★ ★

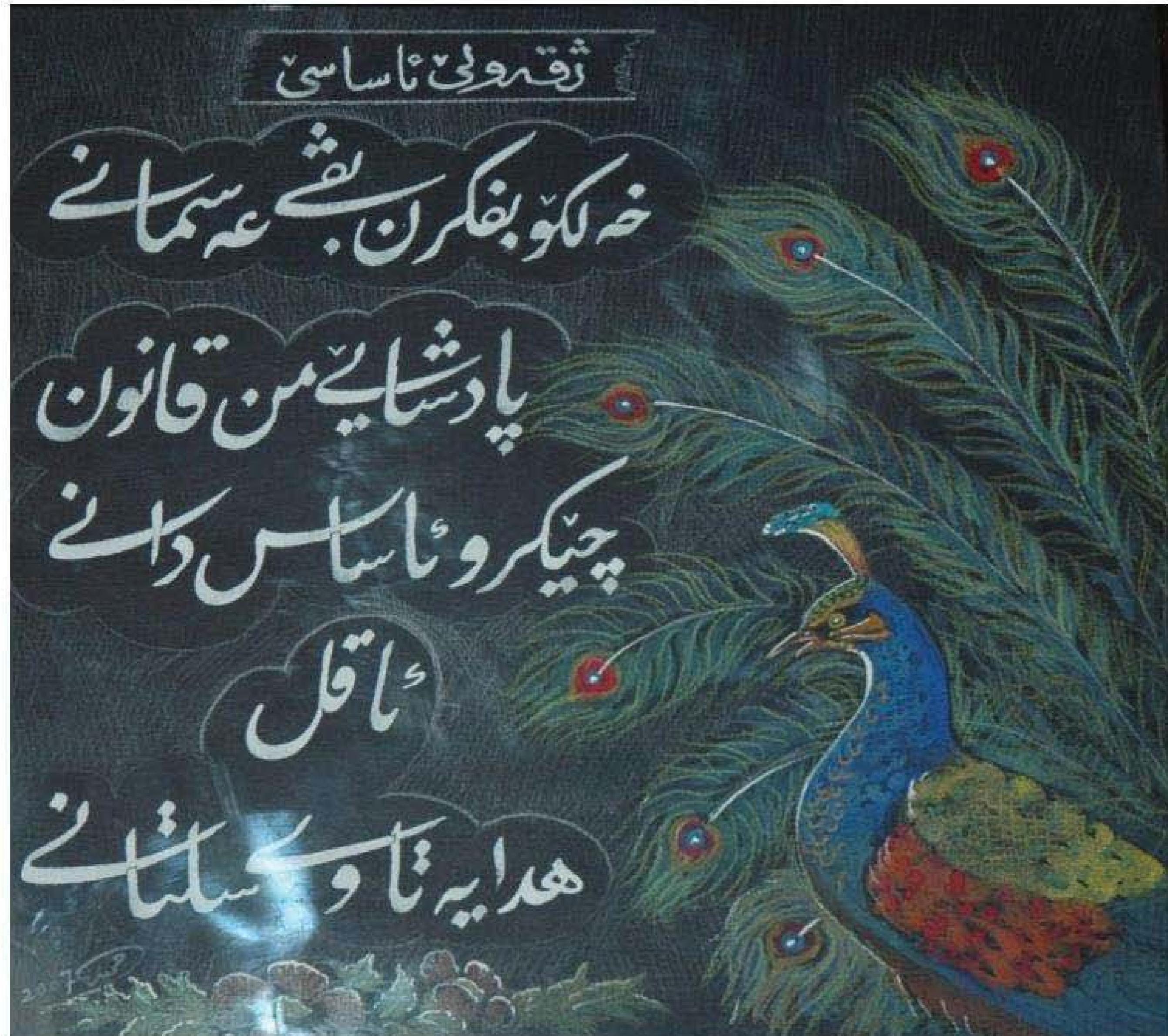
يه فهره ل سهر مروڻي ، مروڻ بهري خو بدته چيڪرن وريڪ و پيڪ کرنا في کنياتي ئه و
 يه كه يي ئه ڦ کنيات چيڪري نهڙ هيڙا كهسي يه يا خودي بتني يه ، وئه م وي نير و مي دain
 يه فهره هه موو جارا د خزمهتا دايی و بابي خو دهبي بُو رئيا خودي يه باشا .

ژ قەولى دايىك و بابا
 هەكە دلى دايى خوش نەكەمى
 و دلى بابى شاھ نەكەمى
 فایدە ناكەت سەد سالى عەبادەتى بکەمى

* * *

رازىبۇونا خودى ل سەر مەرفە بۇ فى كنياتى رۆزى دوماهىي (ئاھىەتى) رازىبۇونا دنيايى يە
 هەگەر مەرفە دلى دايى و بابا نە ئىشىنت و خەبەرا وان نەشكىنىت ، ب جىھ ئىنانا فينا دايى
 و بابا ئە و خىرە و عەبادەتە بۇ خودى .

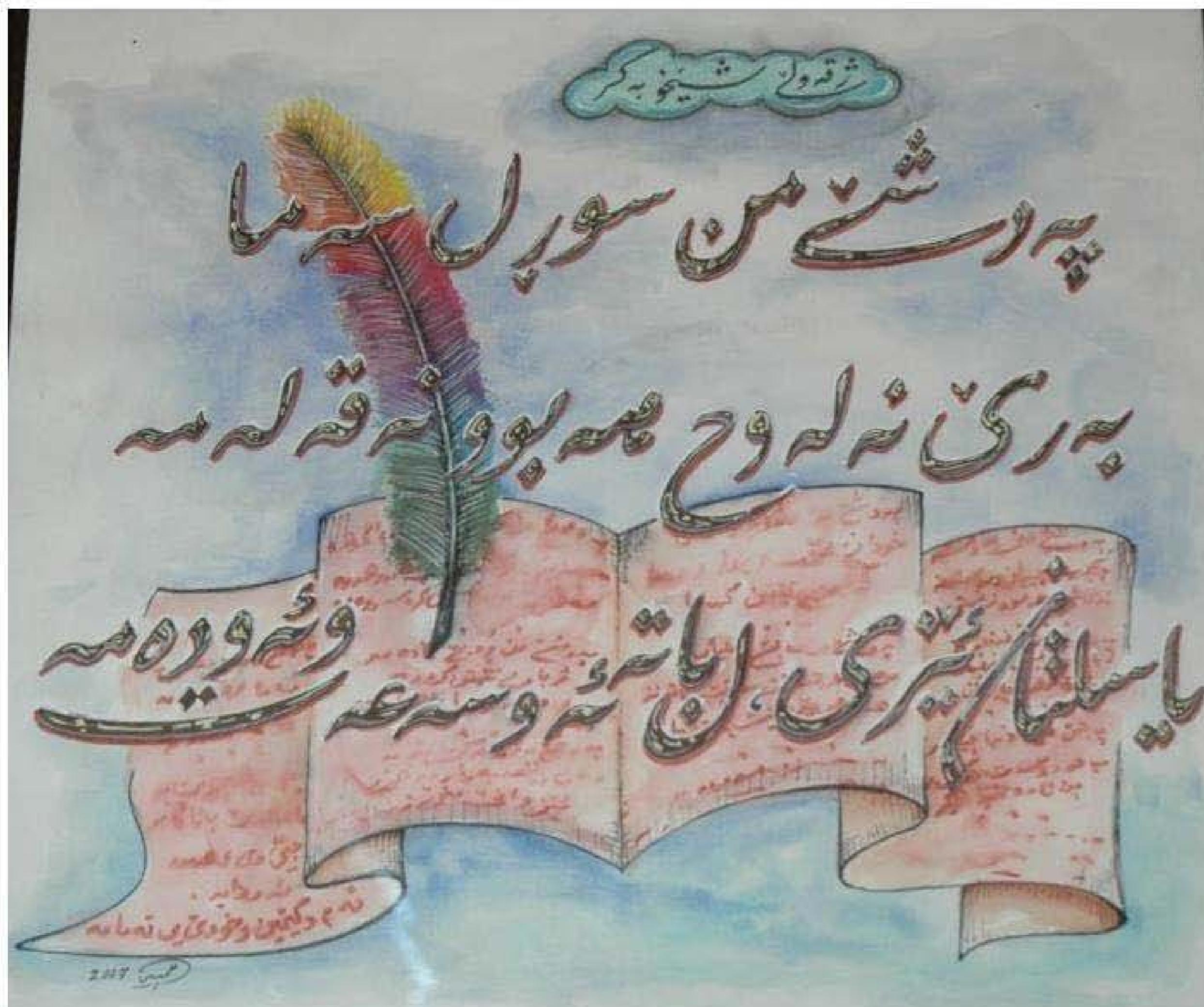

ڙ فهولی نهساي

خه لکو بفکرن ب ڦي هسمان
 پا دشایي من قانون چيکرو نهساي دان
 ڻا قل هدایه ٿا و سلطان

★ ★

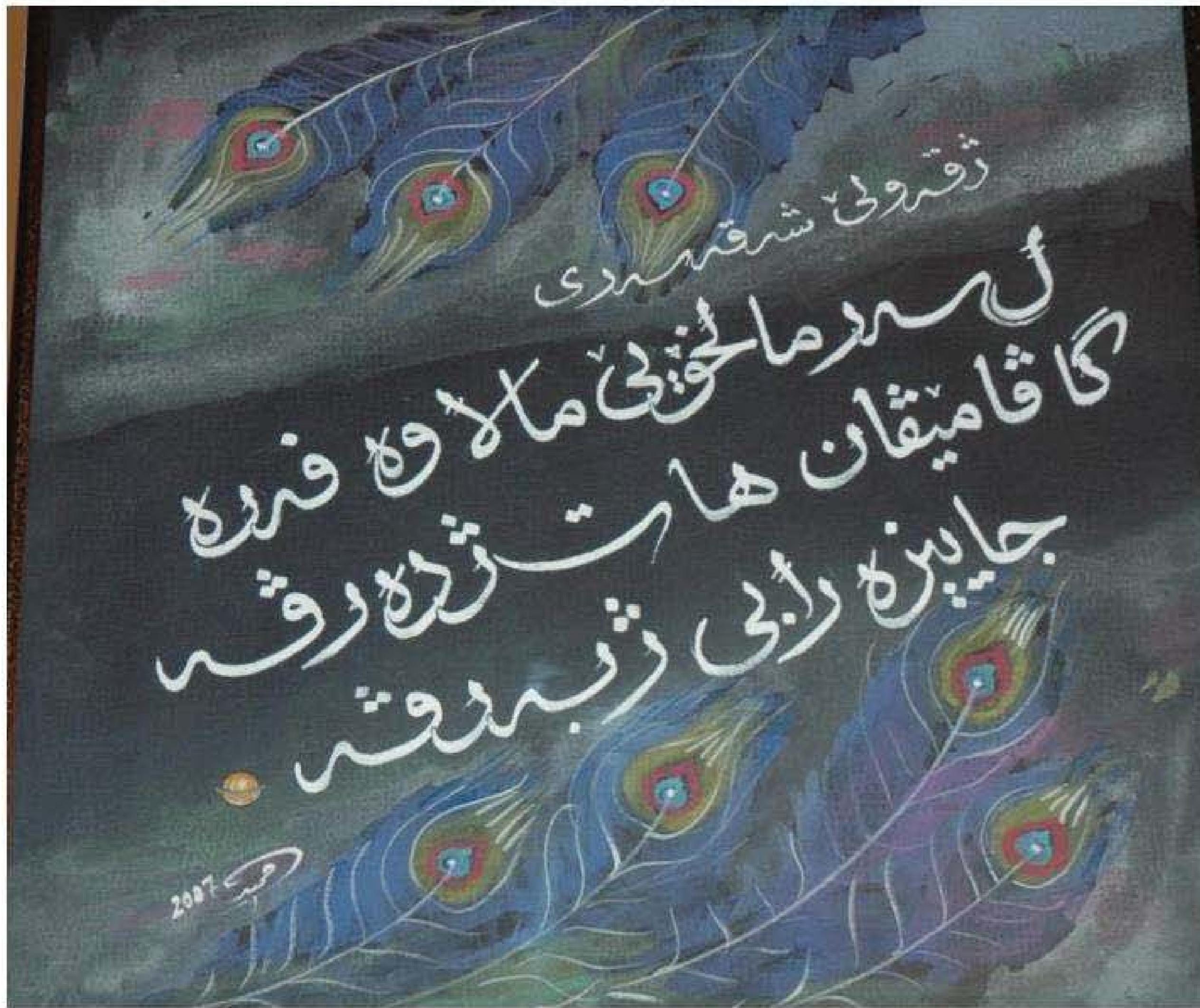
خودئ ب رهه ما خو مروڻ ڦاڻارتيا ڙ هه مو گيانه و هريٽ دى وزيره كريه ل ڦي
 کنياتئ هه مو گيانه و هريٽ نه ڦير ب ڪاريئن بو به رڙه و هنديا خو .

ژ قهولی شیخو به کر
 په دشی من سور ل سه ما
 به ری نه له وح هه بوبو نه قله مه
 یا سلطان ئیزی ل باته ئه و سه عمت وئه و دده مه

★ ★ ★

زانینا خودی ل عهدا و ل ئاسманا هه ر يه كه بى نقيس و هه مهو جارا ل مليونين سالا و د
 رۆزى و گافيدا ب نقيس جو تشت ژ بهر رەحم وزانينما وي نهى هندايى .

ز قهولی شهقه سهري

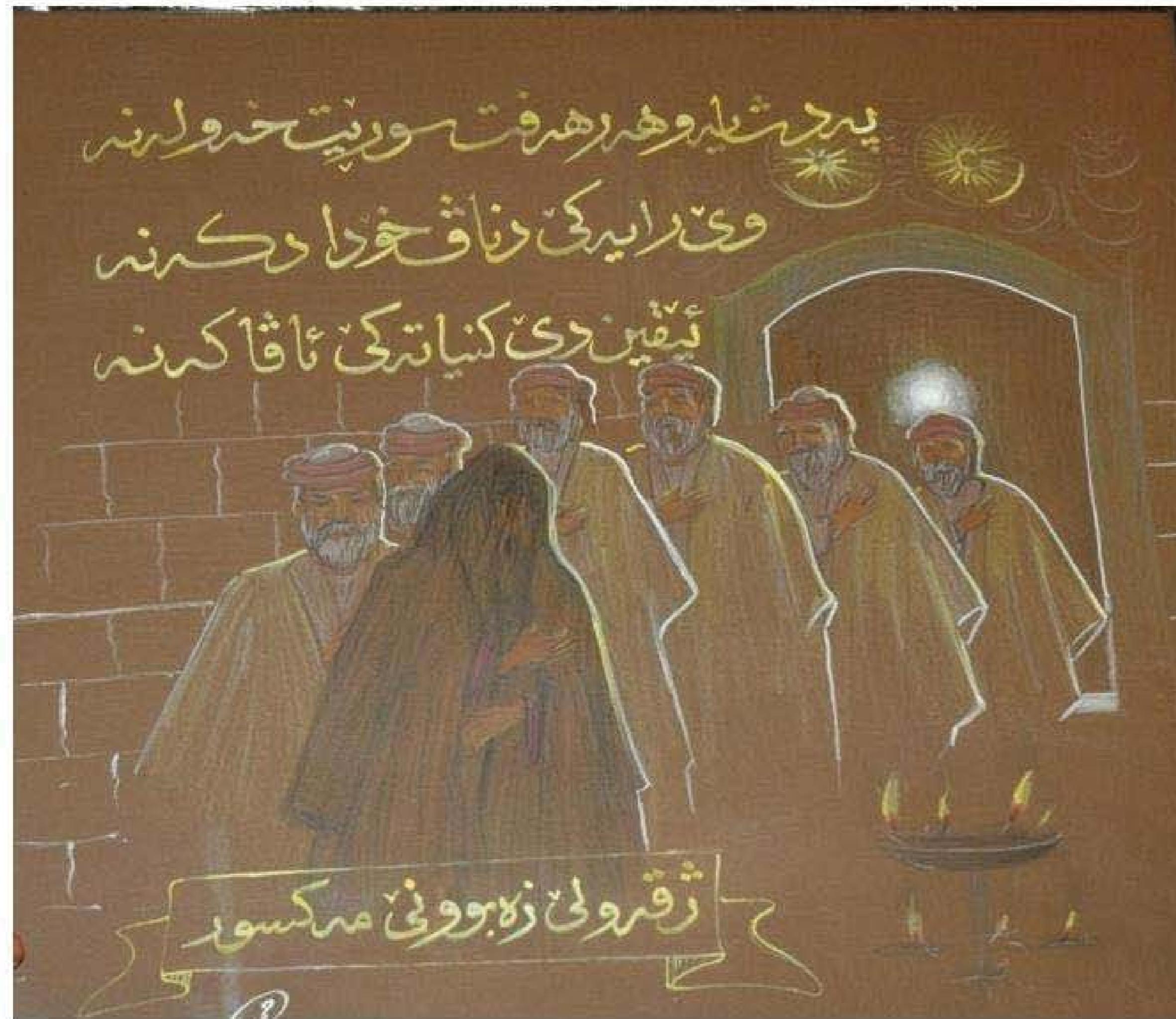
ل سهـر مـالـخـوـيـيـ مـالـاـ وـهـ فـهـرـهـ

گـاـفـاـ مـيـقـاـنـ هـاـتـ زـ دـهـرـفـهـ

بـاـيـيـزـهـ رـابـيـ زـ بـهـرـفـهـ

★ ★ ★

د نـيـزـدـيـاتـيـداـ مـيـقـاـنـ خـوـدـيـ يـهـ چـنـکـوـ سـهـرـ وـمـالـ وـگـيـانـ وـجـانـ مـهـ هـهـمـوـ مـالـ خـوـدـيـ
يـهـ قـهـدـرـيـ زـيـدـهـ يـيـ مـيـقـاـنـ لـ سـهـرـ خـوـدـانـ مـالـ هـهـيـهـ .

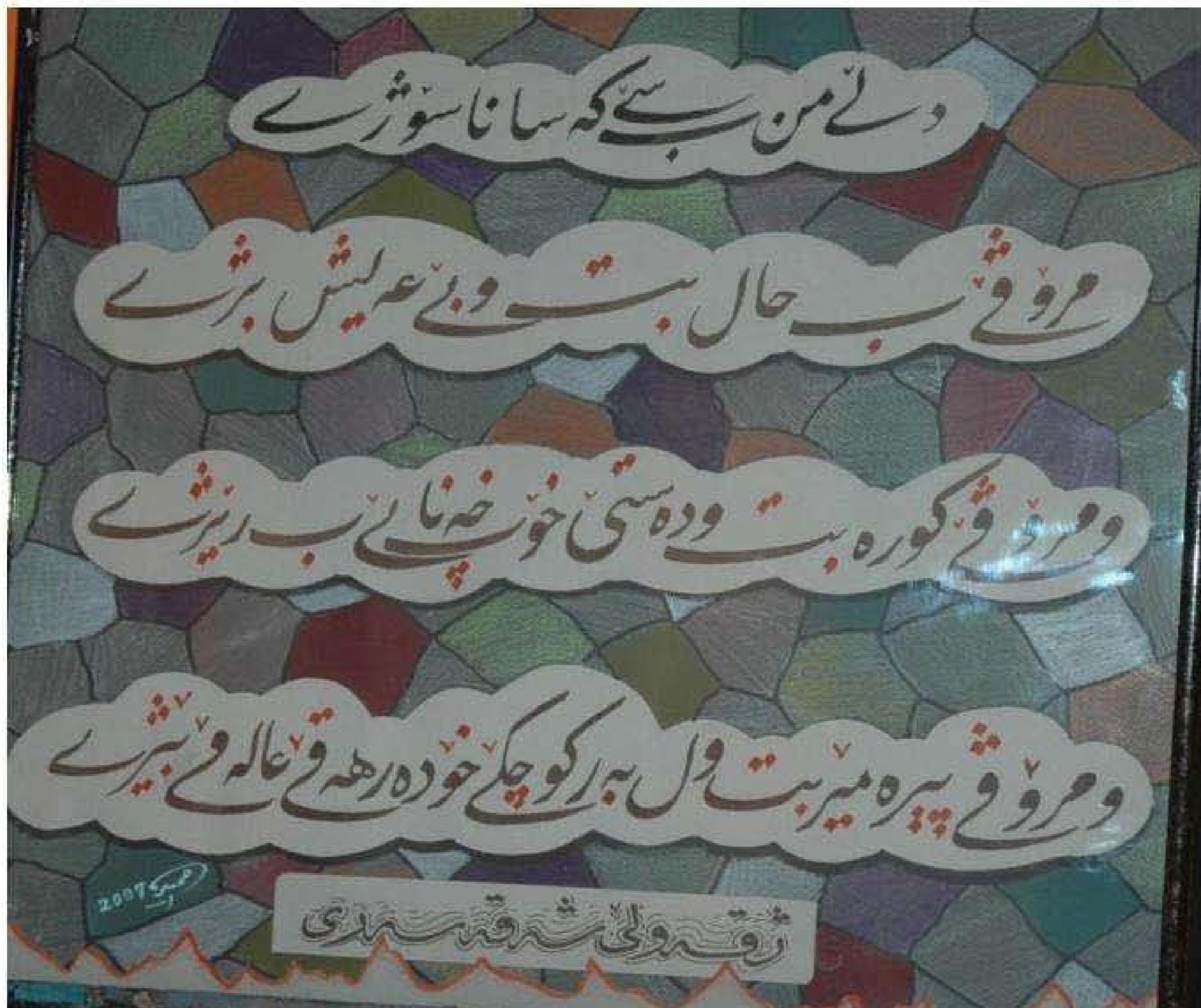

ز قهولی ز جهونی مهکسور

په دشايه و هه رههفت سوریت خهولهنه
وئ رایه کی دناف خودا د کهنه
ئیقین دئ کنیاته کی ئاقا کهنه

★ ★ ★

خودئ و هه رههفت ملياکهت و کهردما دلوقانیا وی و هه رههفت ملياکهتیت وی هه رئیک
یئی تایبته بو کارهکی ل فی کنیاتی يه .

ژ قهولی شه قدری

دلی من ب سی کهسا نا سوژی

مروفی ب حال بت و بی عهیش بزی

ومروفی کوره بست و دهستی خو پ خنهایی ب ریزی

ومروفی پیره میربیت ول بهر کوچک خو دهره هف عاله می بیزی

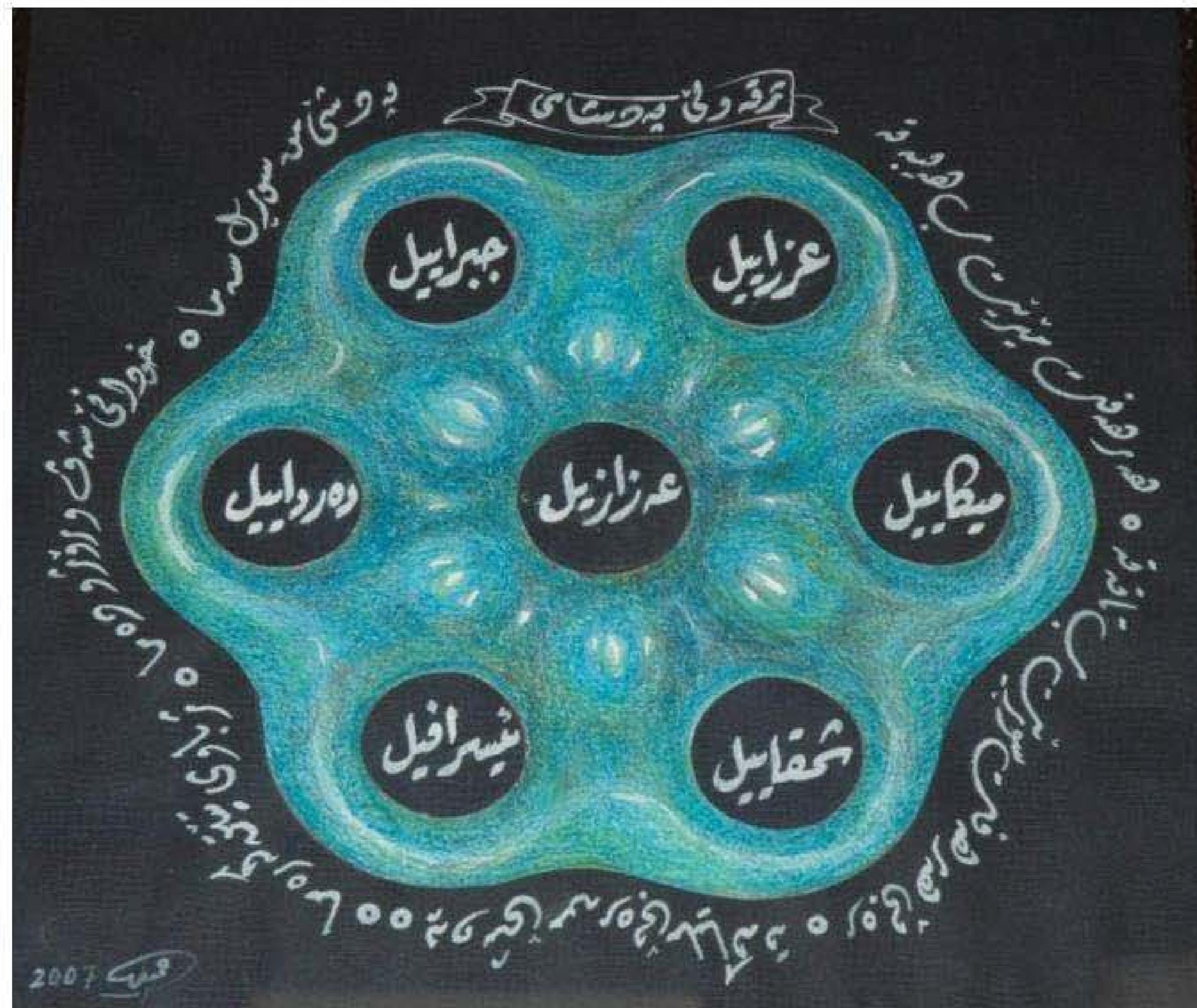
★ ★ *

مروفی خودی که رهم ل گه ل کر ب مالی دنیایی یه فهره ل سه ر وی نه فسا کولفه تی خو
تیرکه ت و ب و کولفه تی خو یی خزمه ت کار بت ب مالی دنیایی و خییر و خیرات ژ وی بیته دان
بو جینار و فه قیرا و به له نگارا ژی.

یه فهره ل سه ر مروفی ، مروف خو فیرکه ت چنکو هم ر مروفه کی نه ول بیتا کنیاتی یی خامه
دفیا خو فیرکه ت بو ژین و خزمه ت کاری بی و مفایی بدته مروفا نه و هکی مروفی کوره
دهستی خو خنه اکه ت .

شیرین ترین تشت یی ل سه ر فی کنیاتی ول با خودی یی عه زیز مروفه ، و مروف ب مروفاتی
یی دیارا و دانو و ستاندنا خو بزیری بکه ت و چو جارا به حسی که سی نه که ت هه گه ر نه
حازربت مروف به حسی یه کی بکه ت و نه که ت نه و (عه بیه ته) .

وهه گه ر نه بوبی ل دهره هفی و ان بیزت نه و بی به ختیه نه هه هردو و کریار نه ل سه ر ریا
خودینه ب کیر مروفی نیزدی نائین .

ژ قهولی په دشای

په دشی من سور ل سه ما

خودانی شه ۋ ورۇز و دەمَا

ژ با وي تىئتن كەرەمَا

★ ★ ★

په دشی من رهبی ملیاکەتە

رهبی هەر ھەفت سوریت ب تاقەتە

ھەر ھەفت میریت ب ھەبەتە

★ ★ ★

ئەف سەبەقە دیاردگە خودى سورا ل ھەوا و وي رۆز و شەف و دەم ژ سورا خۇ ئافراندى نە

و كەرم ژ دەرگەھى وي تىئت و ھەر ئەوه رهبی هەر ھەفت ملیاکەتە ئەو سورىن بھىز و كەرم

ومىرىيەن بەھەبەتن

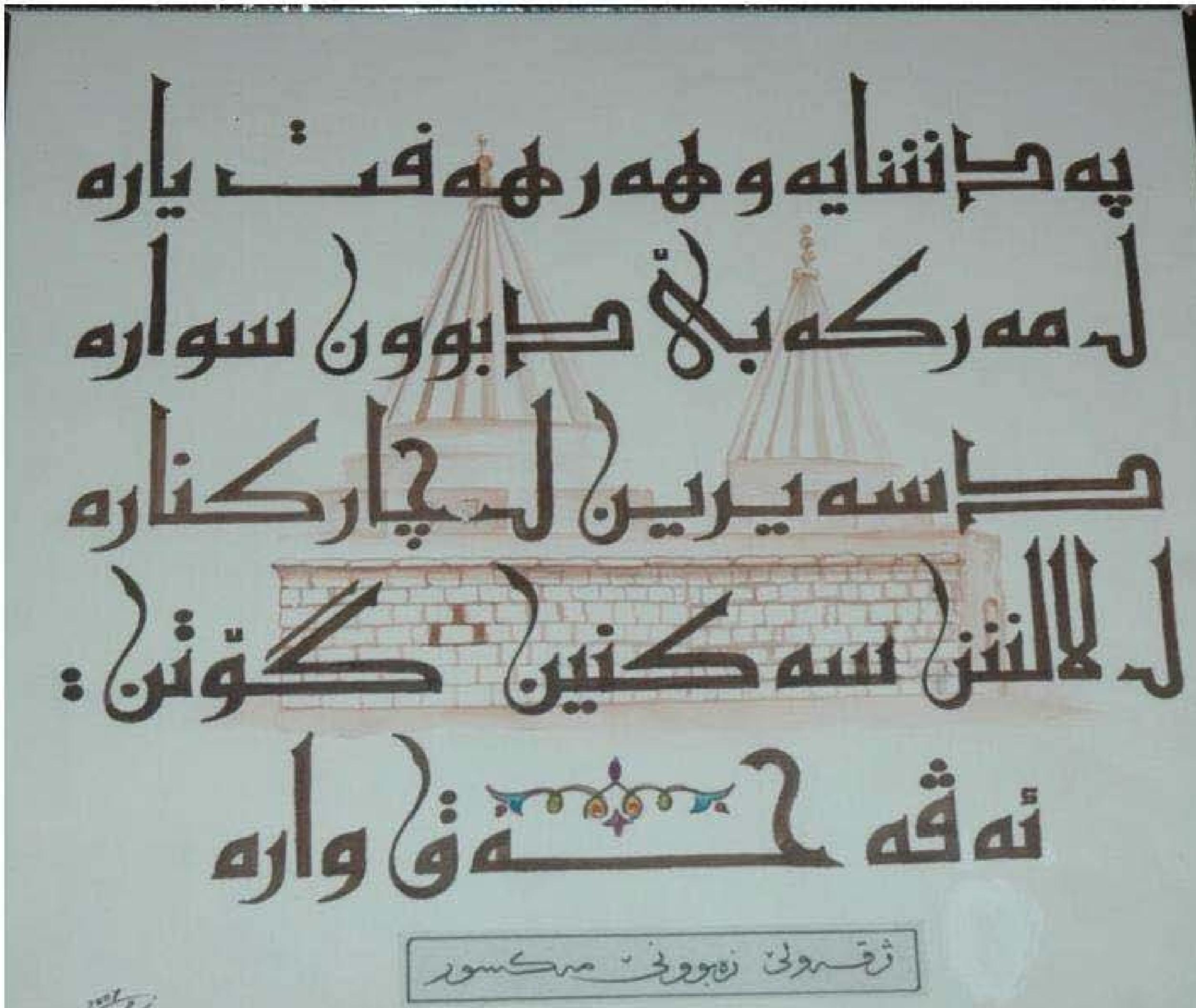

ڙ قەولى پەدشاي

پەدشى من رەبى ئادەمە
ڙ با وي تىيتن كەرەمە
لەھەمە وەختا لەھەمە دەمە

* * *

خودى رەبى ئادەمە وبەشەريەتى وکنياتى وڙ با وي تىيتن كەرەمە بۇ ۋى بەشەرى و فى
كنياتى وکنيات يە ئافايىه ب كەرەما خودى، و كەرامەتا خودى هەر دەم وەھەر وەخت يە
حازرە بۇ بابى بەشەريەتى وکنياتى ولەھەمە وەختا وەھەمە دەمما يى حازرا .

زەقەولى زەبۈونى مەكسۇر

پەدشايدە و ھەر ھەفت يارە

لە مەركە بىڭىز بابۇون سوارە

دەسەيرىن لە چار كنارە

لە لالىش سەكىنин گۆتنى :

ئەقە حەق وارە

★ ★ ★

مەركەب كنياتە و ھەر ھەفت يار ھەر ھەفت مەلايىكەنە و تەماشى ھەر چار كنارىن كنياتى كر
بو ئايىنى ئىزدىيا گۆت لالىش حەق وارە.

ژ فهولی زهبوونی مهکسور

لالش کو دهاته

ل ئهردئ شین دبوون نهباته

پی ذهینین چقاس کنیاته

★ ★ *

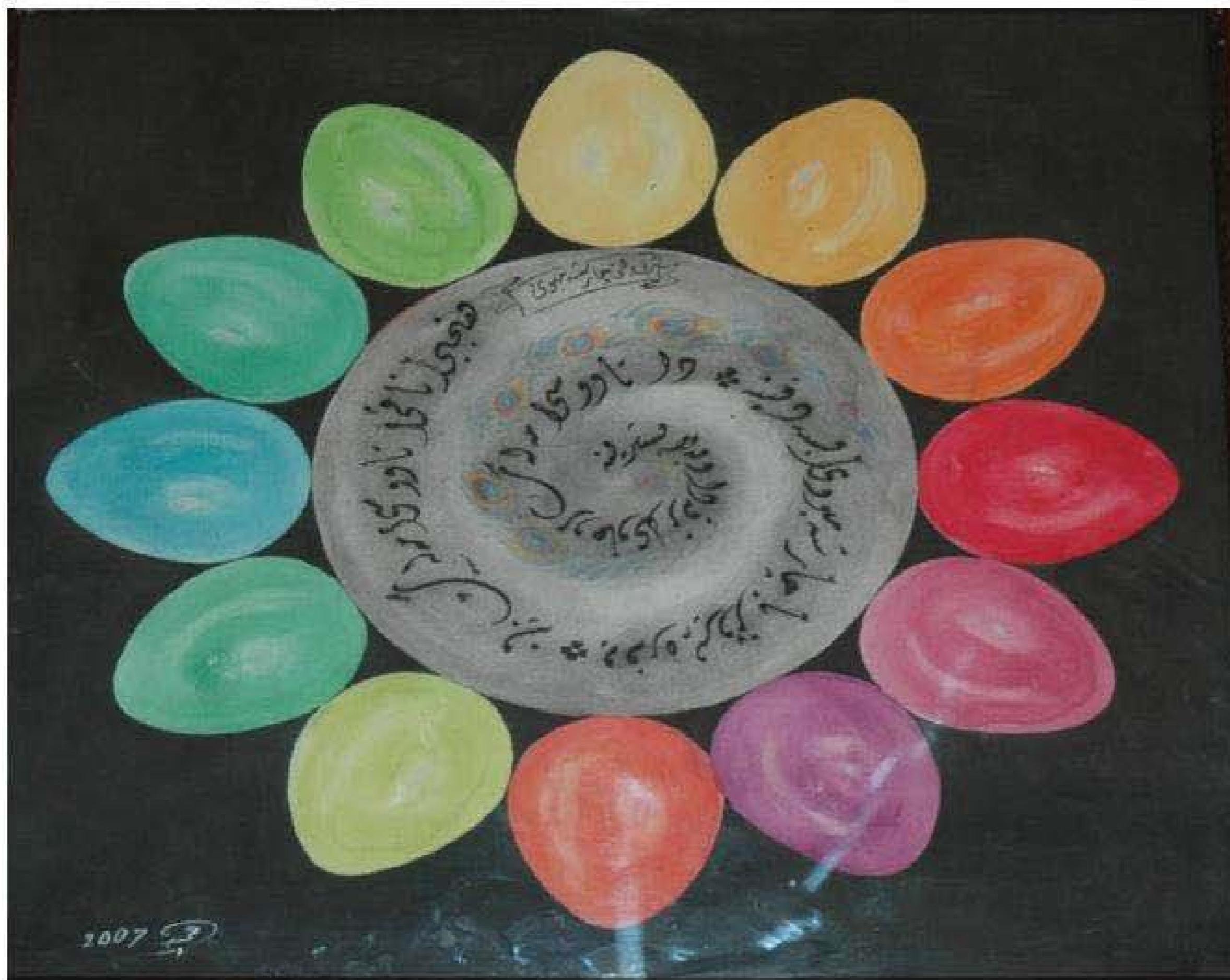
دەمی لالش هاتى وکنيات د مەيى ھەموو تشت شين بwoo ژ دار و زەرزاوھتى و دەخل و دانى
فيجا وەسا جوانىيەكا پاك دا كنیاتى ، و دەمی كنیات پاك بwoo چار تشتىن جوان تىك
ھەزيان (ئاخ، ئاف، بايى، ئاگر) ئەف كنیاتە ژ چار تشتايە و قالبى ئادەم ھەر ديسا ژ ئاخى چىكىريه
، ئەف ھەر چار تشت ئىت مە گۆتىن ئىت بوھرىن ويٽ د عەردئ خودى دا ھەين.

ژ قهولی ههزار وئیک نافه
 په دشایی من ههزار وئیک نافه
 نهف دنیا ل با وي سهعمت و گافه
 نهو دزانت ل به حرا چهند که شکول نافه
 ل به ستا چهند که فر ل نافه
 نهوي ههوا کره بوك وئادهم کره زافه

★ ★ ★

ههزار و ئیک نافل په دشایه، ئیک ژ وان ئیزی يه ئه زدای و يى ئاگه هدارا ل سه رج تشتی
 چیبت ل سه رعه ردی و فی کنیاتی و ودخت و ددم ل با وي و دک سه عمه ته کی و گافه کی يه و
 يى عالمه چهند نافل به حرا ده هه په، و چهند بهر و گه فر ل عه ردا و به ستا دا هه ينه، و وي
 زورهتی به شهريه تی چیکر ژ ههوا و ئادهم ل سه رفی عه ردی .

ژ قهولی چوارشەمبۇوىَ
هنجى ناڤى تاۋووس مەلەك بىنە
يە فەرە پىرۇزىا چارشەمبۇوىَ بىسەدقىنە
دا تاۋوسى مەلەك رۇحا وى ژ قەدا و بەلا بىستىنە

★ ★ ★

ئەف تىكىستە دىيار دىكە كۆ هەر مەرۇفەكى ئىزدى ناڤى تاۋووس مەلەك بىنە و بىھەبىنە يە
فەرە پىكىرىيە بىرۇزىا چارشەمبۇوىَ بىكە بىسەدقىنە كۆ رۇزىا چارشەمبۇوىَ جەھەكى تايىبەت
ل ناڤ ئىزدىيان دا ھەيە و ھەگەر قىسىمەتا چارشەمبۇوىَ پاراست تاۋوسى مەلەك وى رۇحا
وى ژ قەدا و بەلا سىتىنە .

ژی‌دەر

- ١- ریسان حسن ، ئىزدىاتى د مەم و زینا خانى دا، دھۆك، بنگەھى لالش ٢٠٠٤، ٣.
- ٢- ئىزدىاتى - ریزا دووئى نافنجى - ٢٠٠٠ - ل ٧
- ٣- ئەممەدئى خانى دەمەم و زین - ئەمینى ئۆسمان ل ٢٨٩٢ و ٣٠. ژيدهرى بەرى.
- ٤- ئەممەدئى خانى - مەم و زین - هەزار - ل (٧ - ٨)، ژيدهرى بەرى.
- ٥- ئىزدىاتى ریزا پىنجى ئامادەسى.
- ٦- ئىزدىاتى ریزا شەشى ج ٣ ، ٢٠٠٤ ، ل ٦.
- # كوفارا لالش، ژمارا ١٠، بپ ١٣٥، حجى جعفر، دھۆك، كانونا دووئى، ١٩٩٩.
- ٧- د. خليل جندى : پەرن ژئەدەبى دينى ئىزدىان ، بەرگى دووئى، دھۆك - ٢٠٠٤ ، ل ٩٨٣ .
- ٨- ھەكارى، دوعا و درۆزىن ئىزدىا، گوفارا لالش، ژمارا ٤، بنگەھى لالش، دھۆك، ١٩٩٤ ، ٢٥.
- ٩- د. خەلەل جندى، پەرن ژئەدەبى دينى ئىزدىان، بەرگى دووئى، دھۆك - ٢٠٠٤ .
- ١٠- شىخ عەلو، گوفارا لالش، ژمارا ٩، دھۆك - ١٩٩٨ ، ل ١٥٢ .
- ١١- تارق شىرى خەمو سەرسال پىروزترین و دىرينتىن جەڙنا ئىزدىا و مللەتىن ميسۇپوتاميايە گوفارا لالش ژمارا ١٢ ل ١٨١ .
- ١٢- خدر لياس ((دراسة مقارنة)) كامل خديدا گوفارا لالش ژمارا (١١) ، ل ٧٥
- ١٣- عزالدين سليم باقسىرى، الایزديه (اصل ، تسمية، المفاهيم، الطقوس، المراسيم والنصوص الدينية)، بنگەھى لالش، مەرگەھ، ل ١٦٤ ج (خەبات) كورستان ٢٠٠٢ .
- ١٤- ژيدهرى بەرى، عيد اربعينيه الصيف(جەڙنا چلى ھافينى) ل ١٤١ .
- ١٥- اسماعيل بگ چول، الایزديون قدىما و حديثا ، ل ٦٩
- ١٦- د. خليل جندى رشو، پەرن ژئەدەبى دينى ئىزدىان، بەرگى ئىكى ، ل ١٥٧ .
- ١٧- زهير كافم عبود ، گاووس ملك رئيس الملائكه عند الایزديه، ل ٤٧ .
- ١٨- ئىزدىاتى ریزا چارى ئامادەسى ل ٣٢، ٢٠٠٢ .
- ١٩- ریسان حەسەن ، ئىزدىاتى د مەم و زینا خانى دا بنگەھى لالش، دھۆك، ٢٠٠٤ ، ل ٥٤.
- ٢٠- پير خدر سليمان و د. خليل جندى، ئىزدىاتى ل بەر رۇناھىا ھندهك تېكستىن ئۆلا ئىزدىان، ل ٥٨ .
- ٢١- ئىزدىاتى ریزا سىيىن نافنجى ، ل ٤٢
- ٢٢- ئىزدىاتى ریزا چارى سەرتايى ، ج ٤ ، ج الديوان ، بغداد.
- ٢٣- د. خليل جندى، پەرن ژئەدەبى دينى ئىزدىان ، ج وزارتى پەروردە- ھەولىر، بەرگى ئىكى ، ل ٥١ سالا ٢٠٠٤ .

- ٢٤- خیرى بۆزانى گۆفارا لالش ژمارا (٨) ل ١١٠
- ٢٥- حمید عجیل، پیشانگە‌ها تابلوین ئىزدیا، ل کۆمەلگە‌ها شاریا ٢٠٠٨/١/١٦.
- ٢٦- خدر سليمان و خليل جندى، ئىزديياتى ل بەر روناهييما هندهك تىكستىن ئولا ئىزدیا، ل ٢٤، ٢٥.

سلسلة مطبوعات الهيئة العليا لمركز لالش الثقافي والاجتماعي

١. مهرگەھ عزالدین سليم باقسري (٢٠٠٣).
٢. کشاف مجلة لالش الاعداد (٢٠١-٢٠٢)، صالح جاسم عثمان، (٢٠٠٤).
٣. ئىزدياتى دمەم و زينا خانى دا، ريسان حسن (٢٠٠٤).
٤. مشاهير من الكورد الايزديين، شمو قاسم (٢٠٠٥).
٥. Gotinen berya di jiyana Ézidyan de. Slêman Şingali.
٦. ئىزدى و خوهندا ئىزدياتى، ريسان حسن (٢٠٠٧).
٧. الميثرانية تاريخ ومعتقدات/ د. علي تر نيرودى، ترجمة بير خدر سليمان (٢٠٠٩).
٨. An introduction on izidians and lalish/ pir khidir sleman, translated by Faddhil H. khdued (٢٠٠٩).
٩. سفر الايزدية/ بير خدر سليمان (٢٠٠٩).
١٠. ئىزديهكان له ناو تابلوى رۆژههتناسەكاندا : ئەلبۇم د. فەرھاد پيربال (٢٠١١).
١١. دارا چل ئاواز (ھەلبەست) ، ئەدیب چلکى (٢٠١١).
١٢. شيخ فخرى ئاديان، مala ئىزديان، ئۆلدنبۇرگ، فەگوھاستن: صالح جاسم (٢٠١١).
١٣. چەند تىكستىن پىروز يىن ئولا ئىزديان، بەرگى ئىكى، كومكرن: شەمۇ قاسم دنانى، (٢٠١٢).
١٤. بعشيقە (بلدة الزيتون والعطاء) ممتاز حسين خلو، (٢٠١٢).
١٥. دەولەتا كوردى بەرى زايىنى، ميتان و مللەتى هورى، فەھمى حسن (٢٠١٢).
١٦. الانتحار في شنكال- لعرفه الحقائق و الاسباب، خالد تعلو حسن (٢٠١٢).
١٧. شرق و غرب- اراو في الشأن الايزيدى، خيرى ابراهيم كورو (٢٠١٢).
١٨. گريغان، حەجى مەغسو حەسۋ (٢٠١٢).
١٩. تىلى زەينەب، چەند چىروكىن فۇلكلۇرى، كومكرن دلفەtar (٢٠١٣).
٢٠. سترانقانىن وەغەركرييىن شىنگالى وبەرخودانەكا بى وىنە، خەلەف حەجى حەممەد (٢٠١٣).
٢١. فن الخطابة، قجاج (٢٠١٣).
٢٢. ژ پىرۋىزىن ئىزديان، پىر خەلات ئەلياس و زهير عەرەب (٢٠١٣).
٢٣. پەروردە ئىزدياتى، رىزا (٦ - ١) ب پىتىن لاتىنى (٢٠١٣) .
٢٤. الايزدية في ضوء النصوص الدينية، ممتاز حسين سليمان خلو، (٢٠١٣).
٢٥. چەند تىكستىن پىروز يىن ئولا ئىزديان، بەرگى دووئى، شەمۇ قاسم دنانى، (٢٠١٣).
٢٦. خمس و ثمانون وثيقة عثمانية عن مأسات الايزيدية، داود مراد ختاري، (٢٠١٣).
٢٧. ژ سۆفيزما ئىزديان.. بازىدى بەستامى (فەكولىنەكا مىزۋووبىي، دىنى، ئەدەبى، شىنوارناسى، و مەيدانى يە) كۆفان ريسان حسن، (٢٠١٤).

٢٨. ریبەری داناسینا بنگەھی لالش و ئىزدیاتىي. ب زمانى كوردى عەرەبى و ئىنگلېزى (٢٠١٥).
٢٩. هزر و فەلسەفە دئەدەپياتا دىنى ئىزدیاندە و كارتىكىدا وان لسەر ھۆزانا كەڤن و نوى ياكوردى، ب نموونەيىن (جزيرى، خانى، جەگەر خوين، تىريزى)، كوفان رىسان حسن (٢٠١٦).
٣٠. الصراع بين ولايتى الموصى وديار بكر حول جزيرة بوتان وسنجار في الوثائق العثمانية (١٨٣٨ - ١٨٤٨)م ، داود مراد ختارى، (٢٠١٦).
٣١. غەربىيە لاۋكان، كۆمەك ژ لاۋك و سترانىن فۇلكلۇرى يىن چىايى شنگالى، مروان شىخ حسن، (٢٠١٦).
٣٢. كارثة شنکال ٢ - أب - ٢٠١٤ مجموعة بحوث ودراسات، أعداد لجنة البحث والدراسات في الهيئة العليا لمركز لالش الثقافى والاجتماعى (٢٠١٦).
٣٣. إضاءات ثقافية في الشأن الأيزيدى، إدريس زوزانى، دهوك ٢٠١٦.
٣٤. دەولەتا كوردى بەرى زايىنى، مىتانى و ھۆرى وەك نموونە، فەمى حسن، چاپا دووى ٢٠١٧.
٣٥. ئىندىكىسى گۇفارا لالش ، (٤٠ - ٢١) صالح جاسم عثمان و ئارىاس صالح جاسم (٢٠١٧).
٣٦. لەيلا و شەفيئىن ب ئازار، نەھىسىن: خالد تەعلو قائىدى، وەركىران ژ زمانى عەرەبى مەممەد گفارى، دهوك ٢٠١٦.
٣٧. الايزيدية المبادئ و القيم و أصالة الموروث التاريخي، جلال خرمش خلف، ٢٠١٦.
٣٨. شنکالنامە ، ابراهيم اليوسف، دهوك، ٢٠١٩.
٣٩. أطفال ايزيديون في ظل تنظيم الدولة الإسلامية في العراق والشام "داعش" "دراسة ميدانية"، أياض عجاج فيان، ٢٠١٩.
٤٠. ئىزدى دگوتارىن سەرۋك بارزانى ده (٢٠١٤ - ٢٠١٥)، جعفر سمو.
٤١. ئىزدى، زەرادەشتى دەھەۋىسىنىڭيا دىرۋىكىيە، بەرھەۋىرن: فەھمى حەسەن (بابى رۆزانى)، ٢٠٢١.
٤٢. شرۇفەكىدا هىندهك رى ورەسم و تىكستىن ئۆلا ئىزدىان، سىدو جتو حسو، ٢٠٢١.